

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра прикладної економіки

Хантімірова Христина

УДК 331.5

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Аналіз та оцінка стану безробіття в Тисменицькому районі

Бізнес-економіка

(назва освітньої програми)

051 - Економіка

(шифр і назва спеціальності)

/Хантімірова Х.І./

(підпис ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник

Зелінська Галина Олексіївна, док. екон. наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Бережницька У.Б.

(підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

Федорович І.В.

(підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Кафедра Прикладної економіки
Спеціальність 051 – Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

“ ___ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Хантіміровій Христині Ігорівні

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема проекту (роботи) Аналіз та оцінка стану безробіття в Тисменицькому районі

керівник проекту (роботи) Зелінська Галина Олексіївна, доктор економічних наук, професор затверджені наказом вищого навчального закладу від 23.11.2022 р. № 219/8

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____ 10.12. 2022 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Результати і матеріали отримані під час проходження переддипломної практики, матеріали мережі Інтернет.

4. Зміст розрахунково - пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Теоретико-методичні основи аналізу та оцінки стану безробіття
2. Аналіз та оцінка сучасного стану безробіття населення Тисменицького району
3. Шляхи подолання безробіття в Тисменицькому районі

Висновки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиці, рисунки, графіки, діаграми.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

Керівник _____
(підпис)

проф. Зелінська Г.О.
(розшифровка підпису)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Хантімірова Х. І.
(розшифровка підпису)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	11.09.2022	виконано
2	Теоретико-методичні основи аналізу та оцінки стану безробіття	15.09.2022	виконано
3	Аналіз та оцінка сучасного стану безробіття населення Тисменицького району	25.10.2022	виконано
4	Шляхи подолання безробіття в Тисменицькому районі	05.11.2022	виконано
5	Висновки	10.12.2022	виконано

Студент _____
(підпис)

Хантімірова Х. І.
(розшифровка підпису)

Керівник роботи _____
(підпис)

проф. Зелінська Г.О.
(розшифровка підпису)

РЕФЕРАТ

Розрахунково-пояснювальна записка: 116 сторінок, ___17_ малюнків, ___11__ таблиць, 46 посилань, 0 - додатків.

Об'єктом дослідження є процеси аналізу та оцінки стану безробіття.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних підходів до оцінки стану безробіття в Тисменицькому районі.

В даній магістерській роботі розглянуто теоретичні та прикладні основи безробіття населення. Метою магістерської роботи є узагальнення і систематизація теоретичних положень щодо існуючих методів аналізу та оцінки стану безробіття, а також проведення комплексного аналізу його стану в Тисменицькому районі Івано-Франківської області з метою надання практичних рекомендацій щодо поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення.

Період дослідження: 2017-2021 рр.

У магістерській роботі використовуються наступні методи:

- аналізу – для деталізації і розчленування об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи;
- синтезу - для узагальнення розрізнених аспектів методики обліку, аналізу;
- статистичні та аналітичні розрахунки – для дослідження статистичної інформації;
- порівняння – для зіставлення даних по безробіттю населення у динаміці;
- групування – для визначення залежності одних показників від інших;
- табличний (графічний) – для наочного зображення результатів дослідження;
- прогнозування – для виявлення тенденції розвитку явища в майбутньому.

Ключові слова: безробіття, район, ринок праці, стан, показники, центр зайнятості.

ABSTRACT

Cash and explanatory note: _116 page ___17_ figures, tables _11___, 46_links ___0 applications.

Object is a process rate of the population in the labor market Tysmenytsya area.

Subject of research - theoretical and metodohohichni principles unemployment rate.

In this master's thesis the theoretical and practical foundations unemployment rate. The aim of this work is to study the processes unemployment Tysmenytsya area and develop ways to improve the regulation of employment. The work consists of introduction, three sections, conclusions, list of sources and applications. In this master's work deals with theoretical and practical aspects of labor market analyst.

Period of study: for 2017 -2021.

In the master's thesis using the following methods:

- analysis - to object detail and research division into separate important components;
- synthesis - for summarizing aspects of disparate methods of accounting and analysis;
- statistical and analytical calculations - to study the factors accounting information;
- comparison - to compare data on supply and demand dynamics;
- grouping - to define some parameters depending on others;
- table (graphic) - for the visual image results research.
- forecasting - to identify trends in future events.

Keywords: unemployment, district, labor market, state, indicators, employment center.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ.....	10
1.1 Соціально-економічна сутність безробіття , його причини та види... 10	
1.2Характеристика показників стану безробіття в умовах ринкової економіки.....	18
1.3 Методика аналізу та оцінки стану безробіття в регіональному зрізі.....	22
1.4 Регулювання зайнятості та запобігання безробіттю: зарубіжний досвід	26
Висновки за розділом 1.....	33
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТИСМЕНИЦЬКОГО РАЙОНУ.....	34
2.1 Загальна характеристика соціально-економічного розвитку Тисменицького району.....	34
2.2 Аналіз структури і динаміки безробіття в Тисменицькому районі... 45	
2.3 Характеристика діяльності Тисменицького районного центру зайнятості	67
2.4 Аналіз впливу тривалості безробіття на психо-емоційний стан особистості.....	79
Висновки за розділом 2.....	87
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В ТИСМЕНИЦЬКОМУ РАЙОНІ.....	89
3.1 Стратегічні напрямки вирішення проблеми безробіття на ринку праці в регіоні.....	89

					МР.ЕКМЗ- 33.00.00.000 ПЗ			
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>	Аналіз та оцінка стану безробіття в Тисменицькому районі	<i>Літ.</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркушів</i>
<i>Розроб.</i>		<i>Хантімірова Х.</i>						
<i>Перевір.</i>		<i>Зелінська Г.О.</i>						
<i>Реценз.</i>								
<i>Н. Контр.</i>								
<i>Затверд.</i>								ІФНТУНГ, ЕКМЗ-21-1

3.2 Напрями з подолання безробіття в Тисменицькому районі та поліпшення ситуації у сфері зайнятості на 2022 рік.....97

3.3 Рекомендації щодо профілактики психологічних проблем, які виникають у зв'язку з безробіттям.....100

Висновки за розділом 3.....106

ВИСНОВКИ.....108

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....113

ДОДАТКИ.....

БІБЛІОГРАФІЧНА ДОВІДКА.....

					МР.ЕКмз - 33 .00.00.000 ПЗ					
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>	Аналіз та оцінка стану безробіття в Тисменицькому районі			<i>Літ.</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркушів</i>
<i>Розроб.</i>		<i>Хантімірова Х.</i>								
<i>Перевір.</i>		<i>Зелінська Г.О.</i>								
<i>Реценз.</i>										
<i>Н. Контр.</i>										
<i>Затверд.</i>					ІФНТУНГ, ЕКмз-21-1					

ВСТУП

Україна знаходиться на шляху лібералізації економіки. Зміни, що викликані ринковими перетвореннями в різних секторах економіки здебільшого є позитивними, бо сучасні новостворені підприємства досягають достатньо високого рівня розвитку. Попри це в соціальній сфері залишаються досі проблеми, які є невирішеними та потребують до себе посиленої уваги з боку держави. Процеси, які відбуваються в сфері праці, супроводжуються пошуком нових методів і форм управління на різних рівнях. Їх супутником стають нові технології та нагромадження людського капіталу. Їх основна ціль – зниження рівня соціальних ризиків у суспільстві, розвиток плідних комунікацій між державами.

В умовах воєнного стану в Україні проблеми, притаманні ринку праці і надалі не втрачають своєї актуальності. Одним із негативних явищ в економіці України залишається проблема безробіття, під якою розуміють стан ринку робочої сили за умов, коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї. Сутність безробіття полягає ще й у тому, що це не випадкове, а закономірне явище, притаманне ринковій економіці. Навіть найуспішніші країни світу не можуть подолати цю проблему, не дивлячись на значну увагу з боку держави. Безробіття викликає негативні зміни як в суспільстві, так і на особистісному рівні людини. Воно позначається на погіршенні якісних характеристик робочої сили, втраті працівниками їхніх професійних навичок та вмінь, послабленні мотиваційних чинників до праці, зниження її ефективності, змушує вдаватися до еміграції кваліфіковану робочу силу та високоосвічених науковців. Поряд з цим, внаслідок зростання обсягів безробіття, країна несе значні фінансові збитки, утримуючи людей, що втратили роботу, відшкодовуючи їм втрати в доходах на період пошуку нових сфер прикладання праці.

Безробіття – це ще й складна соціальна проблема, оскільки може породжувати соціальну нестабільність, криміналізацію суспільства, наростання деструктивних настроїв та ризиків серед різних верств населення. Для окремих осіб перебування у статусі безробітного спричиняє депресивні настрої, почуття

меншовартості та безвиході. Саме ці аргументи актуалізують тему даного дослідження та потребують необхідності її поглибленого вивчення в сучасних умовах економіки України. Адже успішне просування реформ неможливе без активної участі самої людини та врахування її домагань і очікувань.

Метою магістерської роботи є узагальнення і систематизація теоретичних положень щодо існуючих методів аналізу та оцінки стану безробіття, а також проведення комплексного аналізу його стану в Тисменицькому районі Івано-Франківської області з метою надання практичних рекомендацій щодо поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення.

Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити соціально-економічну сутність безробіття та причини його виникнення;
- визначити сучасні проблеми безробіття та шляхи можливого його уповільнення на прикладі зарубіжних країн;
- дослідити методичні підходи до аналізу та оцінки стану безробіття в районі;
- дати характеристику стану соціально-економічного розвитку Тисменицького району;
- проаналізувати стан безробіття і оцінити ефективність роботи районного центру зайнятості;
- визначити вплив тривалості безробіття та психологічних чинників на стан особи, що втратила роботу;
- вивчити питання щодо стратегічних напрямів у регулюванні зайнятості населення в Україні та розробити заходи по вирішенню проблеми безробіття в Тисменицькому районі;
- надати рекомендації щодо профілактики психологічних проблем, які виникають у зв'язку з безробіттям.

Об'єктом дослідження є процеси аналізу та оцінки стану безробіття.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних підходів до оцінки стану безробіття в Тисменицькому районі.

Дослідження проводилося із застосуванням різних загальнонаукових та економічних методів і підходів, серед яких: діалектичний підхід, який використано до вивчення проблеми безробіття на основі існуючих теорій; економічні методи та підходи використані на етапі збору, систематизації і обробки інформації; методи аналізу і синтезу – для поєднання різних складових економічних явищ в єдиному процесі, графічний та візуальний - для наглядного зображення зміни показників рівня безробіття та схематичного їх зображення; табличний – для систематизації фактичних даних щодо безробіття у Тисменицькому районі, логічний – для підведення підсумків та висновків, групування та узагальнення – для точного сприйняття поданої інформації тощо.

Інформаційною базою для проведення аналізу стали дані, надані Головним управлінням статистики в Івано-Франківській області та Тисменицьким районним центром зайнятості за 2017-2021 рр.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ

1.1 Соціально-економічна сутність безробіття , його причини та види

Хоч як бездоганно не працювали б ринкові механізми, вони не здатні урівноважити робочі місця та пропозицію праці, підтверджуючи тезу, що досягнути повної зайнятості не змогла жодна країна світу. Тому безробіття залишається попри всі намагання держави макроекономічною проблемою суспільства. Воно є невід'ємною візитівкою ринкової економіки. Основною причиною цього явища є неефективність використання робочої сили. В економічних умовах економічно активне населення не може в повній мірі реалізувати себе на ринку праці і отримувати за свої вміння і навички адекватну справедливую заробітну плату. Тому, не дарма величезна увага з боку сучасної економічної, психологічної та соціологічної науки прикута до соціальних ризиків, з якими напряду пов'язане безробіття, до чинників та передумов, які його породжують, як соціальне зло.

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якої частина активних працездатних громадян не в змозі реалізувати свої потреби у сфері праці, оскільки не може знайти роботу. Втрати від безробіття доволі великі, але , не зважаючи на це повністю викоринити це явище не вдалося дотепер жодній країні світу. Єдиної точки зору щодо трактування безробіття серед вчених немає. Наведемо його трактування окремими науковцями. На думку вченої економіста, О. А. Грішнова [1] безробіття являє собою соціально-економічну ситуацію в суспільстві, причому працездатні громадяни не можуть знайти роботу на ринку праці. Основною причиною, як стверджує науковець, є переважання пропозиції праці над попитом на неї. Є. П. Качан та О. В. Волкова [2] теж трактують безробіття аналогічно О.А.Грішновій. Згідно трактування Міжнародної організації праці (МОП) безробітними вважаються

особи у віці 15- 70 років (zareєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють такі три умови: активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню; не мали роботи (прибуткового заняття); готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів [3]. Дослідниця Л. Пельцман виділяє чотири фази переживання втрати роботи безробітним: 1. Стан невизначеності та шоку. 2. Суб'єктивне полегшення й психологічна адаптація до ситуації (3–4 місяці після втрати роботи). 3. Ускладнення стану (6–7 місяців відсутності роботи. 4. Безпорадність і примирення із ситуацією виникають навіть за відсутності матеріальних труднощів, при одержанні допомоги по безробіттю [4].

Крім українських дослідників проблему безробіття розглядають у своїх дослідженнях і зарубіжні вчені. Так, економічні умови з нестабільністю на ринку праці та більш високими показниками безробіття створюють сценарій, коли ризик бідності та соціального відчуження може впливати на молодь та відштовхувати їх від соціально-економічної участі в житті держави, стверджують Ruesga-Benito, S. M., González-Laxe, F., & Picatoste, X. (2018) у своїх дослідженнях. Такі соціальні ризики приводять до збільшення незайнятих осіб серед молодих людей. Сталий розвиток взагалі та соціальна стійкість, зокрема, потребують вирішення цього важливого питання, щоб отримати збалансований та справедливий соціально-економічний сценарій. У роботі «Сталий розвиток, бідність та ризик відчуження для молоді в Європейському Союзі: справа НЕЕТ» вищезазначені автори досліджували вплив соціально-економічних змінних, пов'язаних із рівнем процвітання країни та соціального захисту, а також безробіття та соціального відчуження на молодих НЕЕТ. Оцінювання безробіття проводилося на основі даних EUROSTAT за 2016 рік для молодих людей. В результаті було отримано модель структурних рівнянь та визначено вплив ключових соціальних факторів, що пояснюють ситуацію НЕЕТ. Серед них – більше пов'язані з бідністю та відчуженням, ніж з економічним середовищем. Основним висновком цих досліджень є важливість здійснення заходів для запобігання збільшення

кількості молодих НЕЕТ та сприяння, таким чином, більш збалансованому та стійкому суспільству через ринок праці [5].

Згідно із законодавством України, а саме Законом України «Про зайнятість населення» до безробітних зараховують працездатних громадян працездатного віку, які: через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів; готові та здатні приступити до відповідної роботи; зареєструвалися у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу [6].

Безробіття становить центральну проблему у суспільстві, основними чинниками якого є пнайперше економічні та соціальні, а саме:

- структурні зрушення в економічному базисі, які призводять до масштабних перетворень у самій структурі попиту на робочу силу;
- зниження темпів економічного розвитку, що приводить до зменшення кількості вільних робочих місць та збалансованості чисельності працівників з наявними робочими місцями;
- недостатній сукупний попит;
- інфляція, яка проявляється у зниженні реальних доходів населення, що веде до збільшення пропонування робочої сили за умови зниження попиту на неї;
- ціни на фактори виробництва та їх співвідношення, яке веде до переважання працеощадних технологій;
- сезонні піки виробництва, що ведуть до зміни співвідношення попиту і пропозиції праці;
- наслідки НТП, котрі виявляються у впровадженні працеощадних технологій, тощо та в ускладненні виробництва. Це приводить до збільшення диспропорцій в виробництві та наданні послуг між попитом і пропонуванням робочої сили.

До соціальних чинників, які впливають на динаміку безробіття відносять:

- недосконале трудове законодавство;
- трансфертні перекази, який приводить як до збільшення чи зниження безробіття;

- недостатня мобільність робочої сили;
- недосконалість програм зайнятості;
- недостатній рівень професійної підготовки і перепідготовки з боку освітніх закладів;
- брак знань про вільні робочі місця;
- низька зацікавленість у пошуку місця прикладання праці різних груп населення.

Значний вплив на безробіття мають також демографічні чинники:

- зміни в чисельності населення;
- статево-вікова, освітня структури тощо.

Безробіття як результат економічних, соціальних і політичних перетворень – це, певною мірою, новий для вітчизняної статистики об'єкт, і цим пояснюється актуальність його вивчення.

Безробіття проявляється у двох формах: абсолютній і відносній.

До абсолютного безробіття належить:

– фрикційне безробіття. Його суть проявляється в тому, що працездатні особи змінюють місце праці на інше як-то в межах певної території, так і роботи. Ініціатива про звільнення належить самим працівникам, більшість з них шукають і знаходять вище оплачувану роботу. Це веде до поліпшення якості життя домогосподарств. Таким чином фрикційне безробіття є бажаним явищем, оскільки заохочує працівника до пошуку більш продуктивної і високооплачуваної праці;

– структурне безробіття. Воно виникає в результаті структурних зрушень в соціально-економічній системі. Це не може не впливати на структуру сукупного попиту на робочу силу. Результатом стає підвищення попиту на одні професії та зниження на інші. Структурне безробіття є неминучим, оскільки відбуваються зміни у економіці. Пом'якшити негативний вплив цього явища можна через підготовку та перепідготовку кадрів за різними видами економічної діяльності, проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо нагальної потреби ринку праці тощо.

На думку економістів та практиків сумарний рівень структурного і

фрикційного безробіття складає природний рівень безробіття, тобто той мінімальний рівень в суспільстві, який неможливо зменшити. В розвинутих країнах світу цей рівень коливається в різних країнах від 3 до 7 % .

Циклічне безробіття. Цей вид безробіття набагато складніший і природа виникнення у нього інша. Якщо фрикційне та структурне безробіття є не відворотніми процесами, то циклічне безробіття викликане фактичною відсутністю вільних робочих місць при значній кількості безробітних. Нерідко у країнах світу рівень циклічного безробіття сягає позначки 10 %, що перетворює його на злободенну соціально-економічну проблему, яка може вилитися у непередбачувані соціально-політичні наслідки. Для їх зменшення необхідно постійно впроваджувати певні програми зайнятості і першочергова роль тут належить державі.

Відносно безробіття включає в себе:

- добровільне безробіття виникає тоді, коли працівник звільняється за власним бажанням, оскільки він не задоволений рівнем оплати праці, умовами роботи, психологічним кліматом в колективі.

- вимушене безробіття виникає тоді, коли працівник не бажає звільнитися, а адміністрація проводить скорочення персоналу.

- конверсійне безробіття є результатом зменшення чисельності армії і перепрофілюванням підприємств ВПК на випуск цивільної продукції.

- технологічне – пов'язане використанням нової техніки та технології виробництва, механізації та автоматизації. Це веде до вивільнення частини працюючого населення і непридатності робочих місць до вимого часу;

- сезонне безробіття носить сезонний характер (сільське господарство, будівництво)

- інституційне – це безробіття, яке зумовлене правовими нормами, що впливають на попит і пропозицію праці.

- застійне безробіття є особливо небезпечним. Якщо воно триває довгий час, то людина практично не може адаптуватися до нормальної трудової діяльності [3].

Класифікаційні ознаки видів безробіття представлено на рис.1.1

Багато вчених упродовж тривалого часу намагалися пояснити причину виникнення безробіття та провести його аналіз.

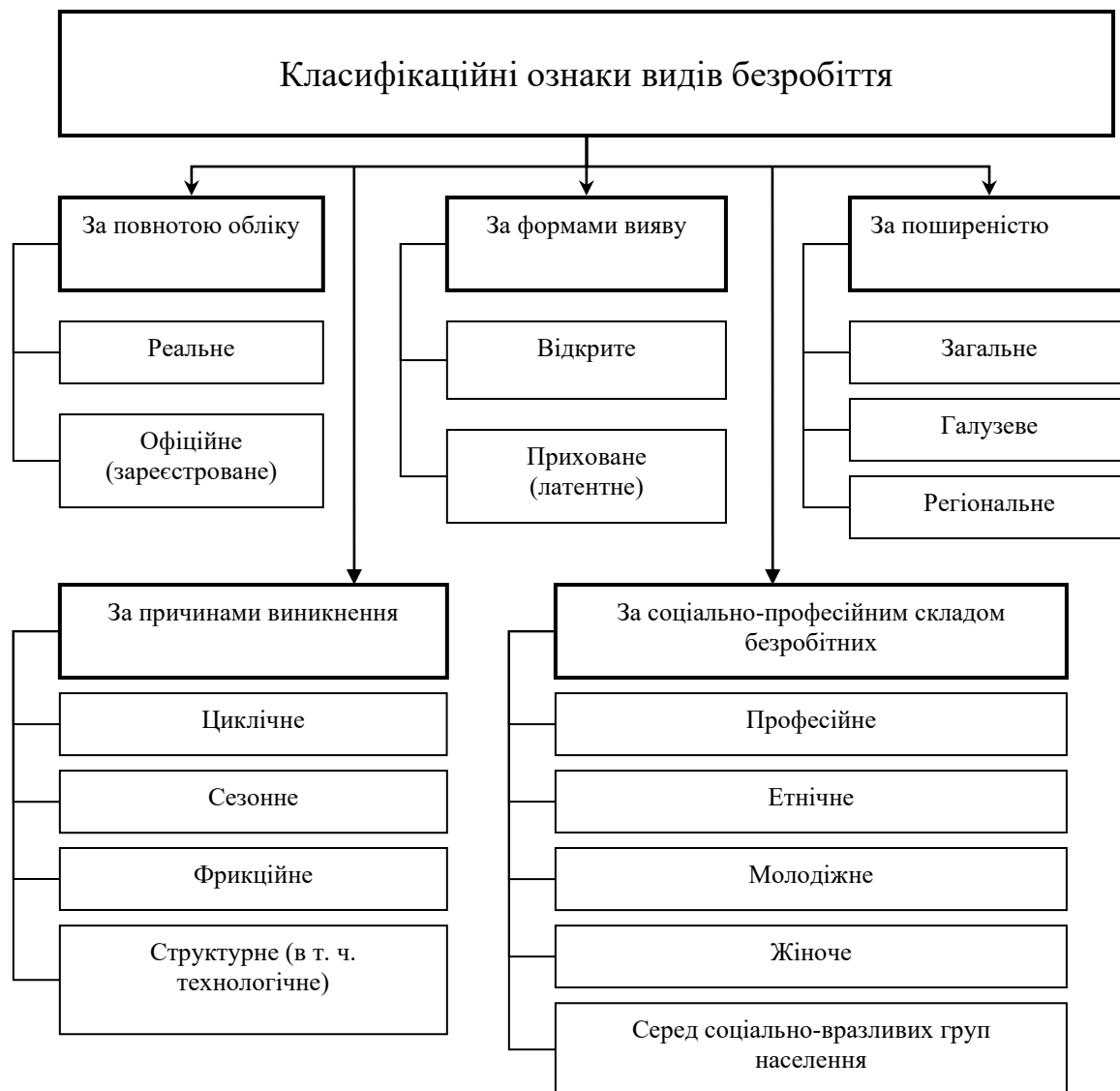

Рисунок 1.1 – Класифікаційні ознаки видів безробіття

Першу спробу зробив англійський економіст Т. Мальтус. Вчений стверджував, що безробіття властиве всім епохам, а в основі його теорії лежить твердження про гіпертрофічне зростання чисельності над кількістю засобів існування. За основу свого твердження він використав біологічний закон щодо розмноження. Згідно його теорії тільки війни, епідемії, обмеження народжуваності та ін. дасть змогу викоринити це явище. Людину Мальтус вважав біологічною істотою, яка має тваринні інстинкти щодо розмноження.

Згідно з теорією про технологічне безробіття причиною його виникнення є прогрес техніки та технології, зміни у структурі виробництва. Особливістю є

раптовість таких змін.. Прихильники даної теорії вважають, що зменшити безробіття можливо шляхом уповільнення НТП.

Особливо популярною серед теорій безробіття у наш час вважається теорія безробіття за Кейнсом. Згідно з нею причина безробіття криється у недостатньому попиті на товари. Ліквідувати безробіття, вважають прихильники Кейнса, можна стимулюванням попиту та інвестицій державою. Як один із способів боротьби з безробіттям Дж. Кейнс вважав збільшення інвестицій на розширення громадських робіт та на військові витрати.

Марксистська теорія вважає безробіття закономірністю розвитку капіталістичного способу виробництва. Зростання інвестицій призведе до збільшення витрат на засоби виробництва у співвідношенні витрат на робочу силу. Таким чином збільшується органічна будова капіталу і зростає безробіття.

Це явище також пов'язане з циклічним розвитком економіки, з процесом нагромадження капіталу. Воно отримало назву всезагального закону капіталістичного нагромадження.

К. Маркс також обґрунтував капіталістичний закон народонаселення, вважаючи природним зростання безробіття, що характерно для капіталістичної економіки. Найлогічнішою є та теорія, що пояснює безробіття законом капіталістичного нагромадження та законом народонаселення.

Представники кожної з розглянутих теорій намагалися пояснити явище безробіття з врахуванням того часу, коли вони жили, всі вони мають як раціональне зерно для подальшого вивчення, так і недоліки характерні в межах конкретного розгляду.

Безробіття зумовлене також такими причинами:

- структурними змінами в економіці;
- нерівномірністю розвитку продуктивних сил в економіці загалом і в окремих районах;
- прогресом НТР;
- пошуком працівниками нових робочих місць з метою отримання більшої зарплати;
- диспропорціям в економічному розвитку між регіонами;

- обмеженістю попиту на товари і послуги тощо [8].

Важливе значення для економіки країни має всебічний аналіз цього явища. Він дає можливість оцінити втрати від неповного використання ресурсів праці зумовлених безробіттям. Для цього можна скористатися законом Оукена. Даний закон стверджує, що приріст реального валового національного продукту (ВНП) приблизно на 2,7 % утримує кількість безробітних на постійному рівні. Кожні додаткові 2 процентних пункти приросту реального ВНП зменшують кількість безробітних на 1 процентний пункт. Або, зростання рівня безробіття на один процентний пункт над природним рівнем дає 2—2,5 % втрати ВНП порівняно з потенційним [9].

Згідно даного закону певні темпи приросту ВНП необхідні для того, щоб утримувати норму безробіття на попередньому рівні. Важливе значення при цьому відводиться зростанню продуктивності праці, яке може забезпечити сталу кількість працівників за однакових умов роботою. Отже, розширення виробництва є необхідною умовою створення нових робочих місць, здатних стримувати безробіття.

Таким чином, нами визначено, що безробіття є закономірним явищем, що породжується процесом нагромадження капіталу в умовах ринкової економіки. Приватна власність на засоби виробництва у ринковій економіці, з одної сторони породжує безробіття, з іншої – є умовою нормального функціонування ринкової економіки. Історичний досвід доводить, що безробіття – це суспільне зло, але разом з цим може виступати стимулятором активного пошуку роботи працездатним населенням. Загалом, безробіття асоціюється з деструктивними явищами в економіці, бідністю населення, соціальною напругою, криміналізацією та погіршенням якості життя людей. Тому держава повинна все робити для запобігання зростанню рівня безробіття, шляхом впровадження активних дій щодо сприяння зайнятості населення через розробку програм зайнятості, профілактики виникнення безробіття, програми громадських робіт тощо.

1.2. Характеристика показників стану безробіття в умовах ринкової економіки

Проблеми, що супроводжують ринок праці та соціально-трудові відносини є найскладнішими проблемами у сфері праці. Разом із тим, виникає протиріччя між зайнятим і незайнятим економічно активним населенням, яке зумовлює появу проблеми особливої соціальної ваги – безробіття.

Відомо, що надмірне безробіття веде до великих економічних та соціальних витрат. Головна “ціна” безробіття – невипущена продукція, тобто, економічна система не може створити достатню кількість робочих місць для тих, хто хоче працювати. Це виражається у тому, що назавжди втрачається потенційне виробництво товарів і послуг. Інакше кажучи, безробіття не дає суспільству можливостей. Тому досягнення економічно обґрунтованого мінімуму безробіття, зниження пов’язаних з цим соціальних витрат є одним з основних завдань нашої держави [10].

У зв’язку з цим, виникає питання, як практично найефективніше реалізувати перерозподіл робочої сили і працевлаштувати вивільнених працівників. На мою думку, це питання потребує державного регулювання та створення надійного механізму державного регулювання зайнятості, який покликаний забезпечити вирішення проблем у сфері трудових відносин, підтримувати збалансованість між попитом і пропозицією робочої сили, стимулювати розвиток виробництва, здійснювати соціальний захист населення.

Як було розглянуто вище, безробіття явище дуже складне й багатогранне, тому характеризувати його треба у сукупності з зайнятістю. Показники для аналізу і оцінки безробіття можна поділити на дві групи [11]:

- 1) абсолютні, які відображають розміри, обсяг безробіття;
- 2) відносні.

Ці групи показників можуть розраховуватися в розрізі усього населення, території за різними ознаками, враховуючи місце проживання, віковий ценз, рівень освіти і т. ін..

Розпочнемо характеристику безробіття населення як результату його

працевлаштування на ринку праці.

Чисельність економічно активного населення (Ч) — це абсолютний показник економічної активності, що відображає її розміри. Для оцінки економічної активності населення використовують відносні показники.

Рівень економічної активності населення (Р_{е.а.н.}) — це відносний її показник. Він розраховується як відношення чисельності економічно активного населення (Ч_{е.а.н.}) до загальної чисельності населення віком 15—70 років (Ч(15-70)).

$$P_{e.a.n.} = \frac{Ч_{e.a.n.}}{Ч_{(15-70)}} \cdot 100\% \quad (1.1)$$

Рівень зайнятості (Р) — показує її поширеність серед дорослого населення. Він розраховується як відношення чисельності зайнятого населення (Ч_д) до загальної чисельності населення віком 15—70 років (Ч):

$$P = \frac{Ч_d}{Ч_{(15-70)}} \cdot 100\% \quad (1.2)$$

Чисельність безробітних (Ч_б) — це абсолютний показник, що відображає його розміри. Цей показник надзвичайно важливий, бо дає відповідь на те, скільки людей втратило роботу, скільки людей потребує соціальної допомоги та підтримки. Також він є інформаційним щодо кількості робочих місць, на яких могло б працювати економічно активне населення. Разом з цим для оцінки безробіття також дуже важливо знати, як змінюється цей показник стосовно минулих періодів та яким він може бути у майбутньому.

Рівень безробіття (Р_б) — це відносний показник безробіття, який розраховується як відношення чисельності безробітного населення (Ч_б) до чисельності економічно активного населення (Ч):

$$P_b = \frac{Ч_b}{Ч} \cdot 100\% \quad (1.3)$$

Важливо також для аналізу знати тривалість безробіття, оскільки така інформація є індикатором середньої тривалості пошуку роботи серед осіб, що мають статус безробітного на кінець аналізованого періоду.

Рівень зареєстрованого безробіття (Р_{з.б.}) — відношення чисельності

zareєстрованих безробітних ($Ч_{з.б.}$) до чисельності економічно активного населення ($Ч_{е.а.н.}$) (у %).

$$P_{з.б.} = \frac{Ч_{з.б.}}{Ч_{е.а.н.}} \cdot 100\% \quad (1.4)$$

Рівень довготривалого безробіття населення (за методологією МОП розраховується як відношення (у відсотках) кількості безробітних у віці 15 років і старше (до 2019 року – 15-70 років), які шукали роботу 12 місяців і більше до робочої сили зазначеного віку.

Середня тривалість пошуку роботи (середня тривалість безробіття) надається у вимірі середньої кількості місяців тривалості пошуку роботи на одного безробітного. Середня тривалість пошуку роботи (середня тривалість безробіття) розраховується як середньозважена величина для складу безробітних (місяців):

Рівень безробіття з урахуванням потенційної робочої сили розраховується як відношення кількості безробітного населення з урахуванням потенційної особи, які не входять до складу робочої сили до кількості робочої сили, до якої включено кількість потенційної робочої сили.

Рівень безробіття з урахуванням неповної зайнятості, пов'язаної з тривалістю робочого часу ($Р_{бнзч}$) – відношення загальної кількості осіб з неповною зайнятістю, пов'язаною з тривалістю робочого часу, та безробітних до кількості робочої сили (у відсотках):

$$Р_{бнзч} = (З_{нзч} + Б) : PC \times 100, \quad (1.5)$$

Рівень безробіття з урахуванням потенційної робочої сили ($Р_{бпс}$) – це відношення загальної кількості безробітного населення та потенційної робочої сили до кількості робочої сили в розширеній концепції (робоча сила + потенційна робоча сила), (у відсотках):

$$Р_{бпс} = ((Б + Пс) : PC + Пс) \times 100, \quad (1.6)$$

де $Пс$ – кількість потенційної робочої сили.

Рівень безробіття серед осіб, які втратили роботу з різних причин (R_{unemp}^{ljob}), є відсотковим відношенням кількості осіб, які втратили роботу з різних причин (S_{unemp}^{ljob}), до чисельності робочої сили (S_{If}):

$$R_{unemp}^{ljob} = \frac{S_{unemp}^{ljob}}{S_{lf}} * 100 \quad (1.7)$$

Показник безробіття, що характеризує загальний дефіцит попиту на працю (R_{LD}^{def}), розраховується як відношення суми чисельності безробітних (S_{unemp}), потенційної робочої сили (S_{lf_pot}) та вимушено неповністю зайнятих осіб ($S_{emp}^{part-time}$) до суми чисельності економічно активного населення (S_{lf}) та зневірених осіб :

$$R_{LD}^{def} = \frac{S_{unemp} + S_{lf_pot} + S_{emp}^{part-time}}{S_{lf} + S_{lf_pot}} * 100 \quad (1.8)$$

З метою здійснення порівнянь з даними обстеження робочої сили проводять розрахунок середньої кількості зареєстрованих безробітних за період (І квартал, І півріччя, 9 місяців, рік), а рівень зареєстрованого безробіття визначають по відношенню до робочої сили працездатного віку за відповідний період (у відсотках) .

Молодь у віці 15-24 роки, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок за методологією МОП –відноситься до безробітних.

Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок, у загальній кількості осіб у віці 15-24 роки – це відношення (у відсотках) кількості молоді у віці 15-24 роки, які не працюють, не навчаються і не набувають професійних навичок, до кількості населення зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної групи.

Крім наведених показників для оцінювання безробіття використовують:

- навантаження незайнятого населення на одне вільне робоче місце;
- коефіцієнт обороту робочої сили.

Аналіз наведених показників дає можливість оцінити втрати від неповного використання ресурсів праці внаслідок безробіття.

Зменшення чисельності економічно активного і зайнятого населення означає зменшення ресурсів для праці. Це негативна тенденція для економіки країни. В той же час, зменшення кількості безробітних і рівня безробіття ведуть до покращання ситуації на ринку праці.

Розглянуті вище показники є базою для проведення наукових досліджень у сфері праці, зокрема ринку праці.

Отже, як бачимо, у сукупності поняття "зайнятість" і "безробіття" характеризують все економічно активне населення, тобто практично всіх учасників соціально-трудових відносин.

1.3 Методика аналізу та оцінки стану безробіття в регіональному зрізі

Методика аналізу та оцінки стану безробіття в регіоні – це сукупність послідовних прийомів, процедур, операцій дослідження, застосування яких дозволяє реалізувати мету аналізу та оцінки стану безробіття конкретного регіону чи району. Головною метою аналізу та оцінки стану безробіття в досліджуваному районі є виявлення потенційних резервів зменшення чисельності безробітних.

Для вибору найефективніших методів аналізу безробіття, а також для правильної його характеристики, важливе значення має адекватне оцінювання.

Незважаючи на конкретний зміст аналізу вибраних показників, можна виділити такі основні етапи його проведення:

- розробка програми економічного аналізу;
- відбір потрібної інформації та забезпечення її співставимості;
- вибір та розрахунок конкретних показників;
- порівняння показників та їх аналітична обробка;
- узагальнення результатів аналізу.

Після відбору та обґрунтування загальних та спеціальних показників, вияснення умов їх формування здійснюють методику їх аналізу.

Здійснюючи аналіз та оцінку стану безробіття, необхідно:

- визначити відхилення фактичної чисельності безробітних від чисельності безробітних відповідного періоду минулого року;

- проаналізувати зміни в структурі безробітних за статтю, віком, освітою і тривалістю безробіття;
- визначити причини змін у загальній чисельності та в структурі безробітних;
- проаналізувати динаміку безробітних у цілому, за видами та структурою;
- проаналізувати фактори, що вплинули на зміну чисельності безробітних;
- виявити невикористані центром зайнятості резерви зі збільшення зайнятості і зменшення безробіття населення;

Аналіз безробіття обраного для дослідження району базується на використанні таких методів економічного аналізу:

1) горизонтальний аналіз – порівняння кількості безробітних з попереднім періодом.

Дослідження процесів зміни і розвитку явищ у часі відбувається на основі побудови і аналізу рядів динаміки :

а) абсолютний приріст:

- базисний (Δy_b) показує зростання або зменшення показника в абсолютному виразі порівняно з рівнем, прийнятим за базу, тобто за певний період часу:

$$\Delta y_b = y_n - y_0, \quad (1.9)$$

де y_n – значення показника в n – му періоді;

y_0 – значення показника в базовому періоді.

- ланцюговий (Δy_l) характеризує зміну показника за одиницю часу в абсолютному виразі:

$$\Delta y_l = y_n - y_{i-1}, \quad (1.10)$$

де y_n – значення показника в n – му періоді;

y_{i-1} – значення показника в попередньому періоді.

б) темпи росту:

- базисні темпи росту:

$$Tr_b = y_n : y_0 * 100\%, \quad (1.11)$$

- ланцюгові темпи росту:

$$T_{рл} = y_n : y_{i-1} * 100\% \quad (1.12)$$

Темпи росту використовуються для характеристики відносної зміни показника у часі.

в) темп приросту:

- базисні темпи приросту:

$$T_{прб} = T_{рб} - 100\%, \quad (1.13)$$

- ланцюгові темпи приросту:

$$T_{прл} = T_{рл} - 100\% \quad (1.14)$$

2) вертикальний аналіз – визначення структури окремих видів і груп безробітних з визначенням впливу кожного чинника на результат в цілому;

Структурний аналіз кількості безробітних провадять для визначення питомої ваги кожного різновиду безробітних і тенденцій його зміни.

Структурний аналіз безробітних здійснюємо шляхом їх групування за наступними ознаками:

а) за статтю:

- жінки;

- чоловіки.

б) за віком:

- особи у віці до 35 років;

- особи у віці від 35 до 45 років;

- особи передпенсійного віку.

в) за освітнім рівнем:

- особи з вищою освітою;

- особи з професійно-технічною освітою;

- особи з загальною середньою освітою.

3) порівняльний аналіз – порівняння порівняння чисельності безробітних у звітному періоді з їх чисельністю в попередньому періоді.

4) трендовий аналіз спрямований на визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів окремих періодів.

Для побудови прогнозу безробіття на наступний рік застосовуємо трендову криву, за допомогою якої представимо досліджуване явище як функцію, що залежить від фактору часу, використаємо метод екстраполяції за допомогою програмного забезпечення Microsoft Office.

У будь-якому економічному дослідженні великого значення набуває, порівняння – один з основних методів економічного аналізу. З його допомогою можна проводити всебічне дослідження господарської діяльності, виявляти резерви поліпшення техніко-економічних показників. У залежності від мети можна фактичні результати порівнювати із планом, із показниками попередніх періодів і т.д. Порівняння фактичних результатів із даними за попередні періоди роботи, дає можливість розкрити тенденцію зміни, зсуви, охарактеризувати досягнення підприємства, визначити середні показники, темпи зміни. Для проведення зіставлення варто забезпечити порівнянність показників.

У економічному аналізі широко застосовують метод графічного зображення для візуалізації. Графіком є наочне зображення даних за допомогою геометричних знаків, малюнків та інших графічних засобів, які умовно виражають числові показники та співвідношення між ними. Особливо широко використовують діаграми для порівняння планових показників із звітними, для характеристики зміни показників у часі, для показу структури того або іншого явища.

Широкого застосування набув також табличний метод відображення аналітичних даних. Аналітична таблиця являє собою систему думок, суджень, які виражаються мовою чисел.

Для характеристики діяльності центру зайнятості проведемо аналіз наступних показників:

- рівень зареєстрованого безробіття;
- чисельність зареєстрованих громадян;
- чисельність працевлаштованих громадян;
- чисельність громадян, які отримали одноразову виплату допомоги;
- витрати на виплату одноразової допомоги;

- чисельність громадян, які отримали дотацію на виплату заробітної плати;
- витрати на виплату дотації;
- чисельність безробітних громадян, яким надано профорієнтаційні послуги;
- витрати пов'язані з наданням профорієнтаційних послуг безробітним;
- чисельність безробітних громадян залучених до участі в оплачуваних громадських роботах;
- витрати пов'язані із залучення безробітних до участі в громадських роботах.

Таким чином, на основі наведеної методики з використанням методів економічного аналізу, буде проведено аналіз стану безробіття в Тисменицькому районі. В процесі аналізу використаємо прийоми вертикального і горизонтального аналізу, порівняльного і трендового аналізу. З метою визначення основної тенденції розвитку в часі рівня зареєстрованого безробіття застосуємо трендовий аналіз.

1.4 Регулювання зайнятості та запобігання безробіттю: зарубіжний досвід

Економічна та політична кризи в Україні, підсилені війною з росією стали загрозою як життю людини, так і її соціальної безпеки. В сучасних умовах навіть економічно активна особа не завжди здатна забезпечити себе та своє домогосподарство такими доходами, які відповідають умовам якісного життя. Мова йде про проблеми безробіття та зайнятості, які нагромадилися у сфері праці і потребують активного втручання держави.

Держава у своєму арсеналі має ряд інструментів, з допомогою яких здатна регулювати та впливати на ці процеси. Одним з них є соціальний захист від безробіття та соціальне страхування. Воно складається із пенсійного, медичного, страхування від безробіття та від нещасних випадків на

виробництві. Основним призначенням його є надання державою певних гарантій у разі втрати роботи чи нещасного випадку на виробництві. В умовах галопуючої економічної інфляції такий захист носить не тільки економіко-соціальний характер, але й політичної рівноваги в державі.

Як і в зарубіжних країнах, так і в Україні соціального захисту потребують найперше найбільш уразливі соціальні верстви населення. Досвід країн зарубіжжя засвідчив, що, наприклад, пенсійне та медичне страхування здійснюються шляхом відрахувань від заробітної плати й прибутків в однакових пропорціях. Так, у США з цією метою вилучається 7,5% із заробітної плати найманих працівників, у Японії платежі на соціальне страхування становлять 7% середньої заробітної плати працівника. Соціальні фонди у Швеції формуються повністю за рахунок держави.

Страхові виплати у разі безробіття проводяться із спеціальних страхових фондів, розміри яких залежить від його тривалості та від специфічних умов тієї чи іншої країни. Найбільші суми виплат (до 70% середньої зарплати) виплачуються в перші місяці безробіття на час законодавчо встановленого періоду. Після закінчення цього терміну такі суми зменшуються. Також враховується період зайнятості, трудовий стаж, фізична здатність до праці, термін надання допомоги та ін. Цікавим щодо цього є досвід розвинутих європейських країн. У Німеччині, трудовий стаж повинен становити не менше 6 місяців зайнятості протягом трьох років і не менше 10 тижнів протягом останнього року перед звільненням з роботи; в той час як у Франції такими умовами є робота протягом 150 днів на рік і 91 день страхування. У Великобританії береться до уваги лише сплата внесків до страхового фонду: протягом року їх повинно бути 26. Як бачимо кожна країна підходить до вирішення питання соціального захисту від безробіття індивідуально.

Не менш важливими є система заходів державного регулювання з питань зайнятості. Тут виділяють такі напрями [13]:

- заходи щодо регулювання попиту на робочу силу;
- заходи щодо регулювання пропозиції робочої сили;
- заходи щодо регулювання соціальних гарантій зайнятості.

До найбільш поширених заходів державного регулювання зайнятості, які спрямовані на стимулювання попиту на робочу силу, можна віднести:

- програми громадських робіт;
- субсидування зайнятості;

• фінансово-кредитний вплив на зайнятість. Перший досвід розробки та реалізації програм громадських робіт належить США. Головна мета громадських робіт – це використання незайнятого населення для реалізації значущих проектів; при цьому одночасно враховуються інтереси суспільства та безробітних. Це була праця у соціальній сфері або тяжка некваліфікована праця. У Швеції програми громадських робіт використовуються при циклічному та сезонному безробітті. До участі в них залучаються особи, які вичерпали своє право на отримання допомоги по безробіттю. Безробітний може брати участь у цих програмах протягом шести місяців. У Франції програми громадських робіт, в основному, призначені для безробітної молоді 16-21 років, яка не отримала професійної підготовки. Субсидування зайнятості містить у собі заходи, які пов'язані із заохоченням самозайнятості та наданням субсидій підприємцям, котрі наймають на роботу певні категорії громадян. Особливе місце в системі субсидування зайнятості займають програми, які стимулюють підприємців наймати тих працівників, чий рівень конкурентоспроможності на ринку праці знижений через фізіологічні або соціальні причини. Наприклад: у Нідерландах підприємцям надаються субсидії терміном 6 місяців для доплат до заробітної плати, якщо вони наймають безробітних, які не мали роботи більш шести місяців. У Німеччині фірмам, які наймають працівників старіше за 50 років, надаються займи на пільгових умовах або субсидії для доплат до їх заробітної плати при наймі на допоміжні роботи. Інший характер мають заходи державного регулювання, які спрямовані на коректування пропозиції робочої сили. У сучасних умовах держава реально впливає на формування структури пропозиції робочої сили шляхом реалізації програм професійної орієнтації та професійної підготовки. Особлива увага при цьому приділяється безробітній молоді. Найбільший ефект з точки зору активної державної політики мають ті програми професійного навчання безробітних, які мають адресний характер.

Вони охоплюють такі напрямки:

- переборення недоліків майстерства;
- трудова адаптація для безробітних протягом тривалого часу;
- повернення на роботу, тобто спеціальні програми для жінок, які бажають повернутися до роботи після перерви, пов'язаної з народженням та вихованням дитини;

- навчання громадян із соціально уразливих груп населення. Наприклад, у Великобританії програми професійної підготовки охоплюють молодих людей 16-17 років, які закінчили школу та підлітків – інвалідів до 21 року. Термін профпідготовки – 1 – 2 роки. У Франції програми профпідготовки для молоді 16-18 років передбачають водночас навчання та роботу на підприємстві. У Німеччині держава фінансує навчання на підприємстві за системою “Наставник – учень” для всіх молодих людей, які бажають навчатися. Особливого значення у системі державного регулювання зайнятості набувають види й форми матеріальної підтримки безробітних.

У більшості країн Європейського Союзу існує загальний підхід до сплачування допомоги по безробіттю [14]:

- розмір допомоги з безробіття залежить від рівня заробітної плати на попередньому місці роботи та тривалості періоду сплачування страхових внесків. Наприклад у Франції, право на допомогу отримують особи, які мають страховий стаж не менше шести місяців за попередні безробіттю 12 місяців або зі стажем страхування 12 місяців за попередні безробіттю 24 місяці. При цьому допомога по безробіттю складається з двох частин: базової ставки (як правило, відповідної розміру мінімальної допомоги по безробіттю) та 40% середньої заробітної плати за останні 12 місяців;

- передбачаються додаткові виплати та субсидії за наявністю утриманців. Наприклад, в Іспанії за наявністю дитини розмір допомоги з безробіття збільшується до 195% мінімальної заробітної плати та до 220% мінімальної заробітної плати при наявності двох та більше дітей;

- існує механізм матеріальної підтримки у разі часткового безробіття. Наприклад, у Франції у разі тимчасового зачинення підприємства або перевodu

працівника (працівників) на скорочений робочий тиждень надається соціальна допомога у розмірі 65% мінімальної заробітної плати. У Німеччині передбачена спеціальна допомога для працюючих на умовах скороченого робочого тижня (до 18 годин) за ініціативою роботодавця;

- терміни сплачування допомоги завжди обмежені.

Слід відзначити, що ефективність системи заходів державного впливу на зайнятість залежить не від обсягу соціальної допомоги населенню, а від практичного рішення проблеми безробіття, яке можливе тільки за умов реально функціонуючого виробництва.

Регіональне планування зайнятості у Великобританії Серед інших напрямів державної активності в стимулюванні зайнятості слід відокремити перерозподіл частини централізованих функцій на регіональний рівень. Відповідне законодавство надає можливість місцевій владі самостійно заохочувати підприємницьку ініціативу. Місцеві органи отримали право використовувати бюджетні засоби для придбання земельних ділянок, засобів виробництва, для надання фінансової допомоги молодим підприємствам тощо. Водночас заохочується створення кооперативних товариств робітниками при загрозі закриття підприємства. Щоб врятувати підприємство від банкрутства, робітники формують акціонерний капітал зі своїх збережень, а при їх відсутності беруть позику в місцевих профспілкових організаціях та розвивають виробництво власними силами. Це сприяє розширенню впливу профспілок та членства в них.

Матеріальне забезпечення тимчасово незайнятих осіб у Болгарії здійснюється за рахунок внесків підприємств у спеціальний Фонд. Формування цього Фонду – необхідна умова функціонування державної системи перерозподілу, перекваліфікації та працевлаштування незайнятого населення. На державному рівні управління системою доручається Комітету з праці та соціальному забезпеченню, який діє при Раді Міністрів Болгарії. Допомогу по безробіттю та інші види соціальної допомоги сплачують бюро по праці. У Венгрії держава взяла на себе всі витрати, які пов'язані з матеріальним забезпеченням та перепідготовкою безробітних. З коштів спеціальних фондів,

основним з яких є Фонд солідарності, здійснюються виплати соціального характеру, які покликані компенсувати можливі витрати у заробітній платі, у зв'язку з адаптацією на новому місці роботи та інше. Матеріальне забезпечення безробітних містить: допомогу по безробіттю, компенсацію транспортних витрат, дострокову пенсію. При розподілі дотацій у Венгрії перевага надається безробітній молоді віком до 18 років, яка закінчила загальноосвітню школу не більш трьох років тому, або припинила навчання не більш одного року тому. Безробітним, які бажають заснувати власну справу, надається допомога у вигляді дотацій: або гарантується певний дохід на період, коли розпочата справа ще не дає прибутків, або здійснюється сприяння у створенні умов для підприємництва. Використання дотацій враховується доцільним там, де безробітні можуть бути забезпечені роботою протягом тривалого часу.

Одним із важливих напрямків регулювання ринку робочої сили є пристосування пропозиції робочої сили до існуючого попиту. У межах цього напрямку здійснюються:

1. Діяльність інформаційної служби з працевлаштування.

2. Професійно-технічна підготовка та перепідготовка працівників. Інформаційну службу в США здійснює Федерально-штатна система працевлаштування, яка складається з 2200 бірж праці, розташованих в усіх штатах. Вони вивчають попит та пропозицію робочої сили, забезпечують складання програм перебудови зайнятості.

Практика застосування гнучких форм зайнятості населення поширена у багатьох країнах-членах ЄС. Так, трудовим кодексом Литви зокрема передбачена можливість укладання договорів про дистанційну роботу – трудових договорів, відповідно до умов яких працівник може виконувати свої функції або їх частину в інших прийнятних для нього місцях. У Бельгії поширена практика реалізації послуг з домашньої праці через спеціальні агентства, при цьому ринок домашніх послуг є доволі прозорим, а на послуги розповсюджується соціальне страхування, сплачуються податки та соціальні виплати. У Великобританії усім категоріям працівників гарантується право звернутись до роботодавця із відповідною заявою щодо гнучкої форми роботи.

В Італії та на Кіпрі надаються такі ж соціальні гарантії домашнім працівникам та особам, що працюють у сім'ях, як і іншим категоріям працівників.

Застосування гнучких форм зайнятості цілком є можливим, враховуючи інтереси як роботодавців, так і працівників.

Передумовою розвитку економіки ЄС на сучасному етапі є створення гнучкого ринку праці. Це зумовлено посиленням виробничої гнучкості, внаслідок якої здійснюється диверсифікація виробництва, зростає кількість мобільних малих підприємств, орієнтованих на потреби споживачів, розвиваються нестандартні організації форми зайнятості. Важливе значення мають також гнучкість використання робочої сили, її географічна та трудова мобільність.

Таким чином, вивчення передового досвіду застосування нестандартних форм зайнятості та реалізація принципів концепції “флексік’юриті” окремими розвиненими країнами світу має стати поштовхом удосконалення розвитку ринку праці України. Розуміння сутності та необхідності інституціонального механізму регулювання нестандартних форм зайнятості стає актуальним питанням як для роботодавців (як можливість ефективного використання трудового потенціалу), найманих працівників (як засіб соціально-трудового залучення), так і для держави (як можливість зменшення соціальної напруги на ринку праці України).

Висновки за розділом 1

Розглянувши теоретичні та методичні основи аналізу стану безробіття приходимо до таких висновків:

1. З’ясовано, що основним чинником економічного зростання будь-якої держави є забезпечення можливості людським ресурсам займатися ефективною працею, створення всіх умов до продуктивної зайнятості та її регулювання.

2. Визначено, що ринкові механізми не можуть, забезпечити повної зайнятості. Ринкова економіка породжує безробіття, причиною якого є неефективне використання робочої сили, дисбаланс між попитом та пропозицією.

3. Визначено та обґрунтовано систему показників для аналізу стану безробіття на регіональному рівні, що дасть змогу всесторонньо характеризувати це явище за конкретний період часу.

4. Запропоновано здійснювати аналіз стану безробіття у Тисменицькому районі на основі прийнятої методики, використовуючи відомі методи та прийоми економічного та управлінського аналізу.

5. Вивчено зарубіжний досвід державного регулювання проблеми зайнятості та безробіття населення. З'ясовано, що в умовах України варто використовувати нестандартні гнучкі форми зайнятості, що ґрунтуються на концепції "флексік'юріті".

Отже, на основі вивчення теоретичних та методичних основ аналізу стану безробіття у другому розділі роботи буде проведено його комплексний аналіз з врахуванням регіональних особливостей Тисменицького району.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТИСМЕНИЦЬКОГО РАЙОНУ

2.1 Загальна характеристика соціально-економічного розвитку Тисменицького району

Після нового адміністративного поділу Івано-Франківської області нині вона складається з шести районів (Івано-Франківський, Калуський, Надвірнянський, Коломийський, Косівський, Верховинський), Тисменицький район входить до складу Івано-Франківського району. Тисменицький район розташований в межах Східноєвропейської платформи у центрі Івано-Франківщини, менше як за 150 кілометрів від географічного центру Європи. Площа району становить 731 кв. км. Тисменицький район межує з Галицьким районом на півночі, Коломийським та Надвірнянським на півдні, Тлумацьким на сході, Богородчанським на південному заході. На північному сході є невелика смуга межі з Тернопільською областю.

В сучасному територіальному значенні Тисменицький район був утворений 6 грудня 1966 року і до 1984 року мав назву Івано-Франківський.

Заселення Тисменицького району відбулося давно, що підтверджують розкопки біля сіл Довге та Стриганці, знахідки трипільської культури поблизу села Хом'яківка, кургани XV-XII ст. до н.е. доби пізньої бронзи біля села Братківці.

За адміністративно-територіальним устроєм район поділяється на 1 районну, 1 міську, 2 селищних та 41 сільських рад, які об'єднують 51 населений пункт. В районі нараховується 1 місто, 2 селища міського типу і 48 сільських населених пунктів [15].

Районний центр – місто Тисмениця. Вигідне географічне положення міста сприяє його швидкому зростанню. У Тисмениці розташоване хутрове підприємство "Тисмениця". Це велике, обладнане новою технікою сучасне

підприємство, продукція якого широко відома за межами нашої країни, переробляє шкірки кролика, ондатри, куниці, норки, пижика.

Для того, щоб дати об'єктивну оцінку рівню розвитку даного району необхідно проаналізувати, як змінювалися основні соціально-економічні показники його розвитку.

Промисловість району представлена підприємствами добувної, переробної промисловості, газу, тепла і води. Переробна промисловість включає хімічну, легку, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів та іншої неметалевої мінеральної продукції, виробництво харчових продуктів. Найбільшими підприємствами даного району є: ПрАТ «Івано-Франківськцемент», ПП «Падана Кемікал Компаундс», ТЗОВ «Тислегпром», «Дена Метал Україна», ТЗОВ «Стожари», ПАТ «Хутрофірма «Тисмениця», «Поберезький завод пресових агрегатів», ТЗОВ «Керамікбудсервіс».

Розпочнімо аналізування стану соціально-економічного розвитку району з обсягів продукції. За період 2017-2021 рр. спостерігається збільшення обсягів реалізованої промислової продукції в Тисменицькому районі. Зменшення обсягів реалізованої промислової продукції на 45657 тис. грн. або на 17,99% відбулося у 2020 р. Найбільше постраждала переробна і деревообробна промисловість району. Зниження купівельної спроможності населення, згортання кредитування виробництва банківським сектором, стрімке зростання обсягів поставок на імпорт меблевої продукції (особливо китайського виробництва) призвели до значного зменшення обсягів виробництва меблів.

Проте уже у 2021 р. обсяг реалізованої промислової продукції в районі збільшився на 112301 тис. грн. або на 53,97% порівняно з 2020 р. Таке зростання відбулося за рахунок відновлення кредитування промислових підприємств району. Це, в свою чергу, дало поштовх до впровадження нових технологій виробництва, що істотно зменшило його витратність і підвищило конкурентоспроможність продукції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Про зростання конкурентоспроможності продукції промислових підприємств Тисменицького району у 2017-2021 рр. свідчить збільшення обсягу реалізованої промислової продукції на душу населення. Так, у 2017 р. на одного жителя району припадало 2,18 тис. грн. реалізованої промислової продукції. У 2021 р. обсяг реалізованої промислової продукції на душу населення збільшився на 76,58% порівняно з 2017 р. і становив більше трьох тис. грн. [16].

Домінуючим для економіки району є сільське господарство. Варто зазначити, що Тисменицький район має незначні площі земель сільськогосподарського призначення (42761 тис. га, з яких 73,14% припадає на орні землі, 6,54% – на перелоги, 12,65% – на пасовища та сінокоси, 5 % – на багаторічні насадження), на яких веде діяльність. Сільське господарство району спеціалізується на вирощуванні зернових (озимої пшениці, кукурудзи на зерно), технічних культур (цукрових буряків, льону-довгунця, озимого ріпака), картоплі й овочів та м'ясо-молочному тваринництві.

Тож перейдемо до аналізування виробництва основних видів сільськогосподарської продукції по Тисменицькому району, оскільки продовольча безпека є не останнім завданням для Івано-Франківщини (див. табл. 2.1).

Так, у 2017 р. по всіх видах господарств було засіяно 11724 га зернових та намолочено 25430 т зерна.

Таблиця 2.1 – Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції в Тисменицькому районі [16]

Назва продукції	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Зернові, тонн	25430	20569	20358	19425	22202
Дл, тонн		-4861	-211	-933	2777
Трл,%		80,88	98,97	95,42	114,30
2. Цукрові буряки, тонн	3644	3656	1412	0	964
Дл, тонн		12	-2244	-1422	964
Трл,%		100,33	38,62	0	0

продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6
3. Картопля, тонн	77475	83516	75352	58364	78848
Дл, тонн		6041	-81,64	-16988	20484
Трл,%		107,80	90,22	77,46	135,10
4. Овочі, тонн	12013	8030	8339	7243	8413
Дл, тонн		-3980	309	-1096	1170
Трл,%		66,86	103,85	86,86	116,15
5. М'ясо у живій вазі на забій, тонн	6416	7004	7968	6068	5380
Дл, тонн		588	964	-1900	-688
Трл,%		109,16	113,76	76,15	88,66
6. Молоко, тонн	36869	35744	33308	29830	28454
Дл, тонн		-1125	-2436	-3478	-1376
Трл,%		96,95	93,18	89,56	95,39
7. Яйця, млн.шт.	112,8	169,4	164,9	163	200,7
Дл, млн.шт.		56,6	-4,5	-1,9	37,7
Трл,%		150,18	97,34	98,85	123,13

У 2019-2020 рр. спостеріглося зменшення посівних площ, що стало наслідком фінансово-економічної кризи і встановлення зерновими трейдерами низьких закупівельних цін на пшеницю та агропродукцію.

У 2017 р. господарствами району було зібрано 3644 т цукрових буряків. Та вже упродовж наступних років спостерігається зменшення збору цукрових буряків, внаслідок зменшення посівних площ. Господарствами району у 2017 р. було зібрано 77475 т картоплі, у 2018 р. 83516 т, що на 6041 т або на 7,8% більше, ніж у 2017 р. Проте у 2019 р. врожайність картоплі зменшилася на 8164 т або на 9,78% , а у 2020 р. на 16988 т або на 22,54% (табл. 2.1). У 2021 р. врожайність картоплі зросла на 20484 т або на 35,10% порівняно з попереднім періодом, чому сприяли погодні умови росту цієї культури.

Зменшення посівних площ відведених під вирощування овочів спостерігається упродовж всього періоду 2019-2021 рр. У 2019 р. спостеріглося зменшення врожайності овочів на 3980 т або на 33,14%, що зумовлене майже повним скасуванням підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів. Останнє

привело до зменшення посівних площ відведених під вирощування овочих культур. Проте уже у 2021 р. врожайність овочів збільшилась на 1170 т або на 16,15% порівняно з попереднім періодом. Таке зростання відбулося за рахунок відновлення кредитування підприємств агропромислового комплексу та надання кредитів фермерам.

Впродовж 2017-2019 рр. відбулося зростання поголів'я худоби у господарствах Тисменицького району, що призвело до збільшення м'яса у живій вазі (табл. 2.1). Таке збільшення відбулося внаслідок того, що у 2017-2020 рр. підприємствам, які спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва надавались дотації на наявне поголів'я корів м'ясного напрямку, дотації за вирощену і продану на забій худобу, свиней та птиці і дотації на селекції в тваринництві і птахівництві. У 2020-2021 рр. внаслідок зменшення урожайності зернових культур, цукрових буряків, картоплі і майже повної відміни дотацій, підприємствами тваринництва було на третину менше вирощено м'яса у живій вазі.

Разом з тим, у 2017-2021 рр. мало місце зменшення виробництва молока господарствами району. Господарствами молочної галузі у 2017 р. було отримано 36869 т молока, у 2018 р. – 35744 т молока, що на 3,05% менше, ніж у 2017 р., у 2019 р. – 33308 т, що на 6,82% менше, ніж у 2018 р., у 2020 р. – 29830 т, що на 10,44% менше, ніж у 2019 р. і у 2021 р. – 28454 т, що на 4,61% менше, ніж у 2020 р. До головних причин занепаду молочної галузі в Тисменицькому районі можна віднести: зменшення виробництва кормів, незбалансованість кормових раціонів по поживним речовинам, різке погіршення селекційно-племінної роботи та зниження генетичного потенціалу молочного стада, як наслідок зниження продуктивності корів., здороження силосу тощо. Водночас нестабільність та зростання цін загалом і одночасне зменшення закупівельних цін на молоко у 2017-2021 рр. призвели до скорочення поголів'я та зменшення обсягів виробництва молока в районі.

Якщо говорити про промисловий сектор економіки району, то тут насамперед треба зупинитися на будівництві. Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей економіки, від якої залежить ефективність

функціонування всієї системи господарювання в районі. Важливість її для економіки району пояснюється найперше, створенням великої кількості робочих місць, а отже і можливістю щодо зайнятості населення району. Крім того будівельна галузь є донором для багатьох підприємств інших галузей.

У Тисменицькому районі працювало впродовж аналізованого періоду 16 будівельних підприємств. Будівельними підприємствами району у 2017 р. виконано робіт на 19981 тис. грн. У 2018 р. обсяг виконаних будівельно-монтажних робіт збільшився на 2270 тис. грн. або на 11,36% порівняно з 2017 р., а у 2019 р. на 16403 тис. грн. або на 73,72%. У 2020 р. обсяг виконаних будівельно-монтажних робіт зменшився на 19454 тис. грн. або на 50,33%. Таке падіння обсягів будівельно-монтажних робіт зумовлено збільшенням ціни на будівельну продукцію та здороженням ціни на житло. Однак уже у 2021 р. обсяг виконаних будівельно-монтажних робіт збільшився на 44607 тис. грн. або на 232,33% і становив 63807 тис. грн. (рис. 2.1).

У 2017-2021 рр. відбулося збільшення площі житла введеного в експлуатацію. Так у 2018 р. площа введеного в експлуатацію житла збільшилась на 9736 тис. кв. м. або на 54,68% порівняно з 2017 р., а у 2019 р. на 8571 тис. кв. м. або на 31,12%. Зменшення площі житла введеного в експлуатацію на 8491 тис. кв. м. або на 23,51% спостерігається у 2020 р. Основними причинами цього було здороження сировини, матеріалів, електроенергії та закупівлі закордонних матеріалів на оздоблювання. Не мало важну роль на зменшення обсягів введення в експлуатацію житла мали інші економічні причини, а також не добросовісність самих забудовників по відношенню до населення.

Позитивні соціально-економічні процеси яскраво засвідчує і зростання оборотів роздрібної торгівлі у 2017-2021 рр. Так, у 2018 році обсяги обороту роздрібної торгівлі збільшились на 10730,6 тис. грн. або на 11,31% порівняно з 2017 р., у 2019 р. на 37833,6 тис. грн. або на 35,84% порівняно з 2018 р., у 2020 р. на 65965 тис. грн. або на 46% порівняно з 2019 р., а у 2021 р. на 15954,5 тис. грн. або на 7,62% порівняно з 2020 р. і становив 225328,1 тис. грн. (рис. 2.1).

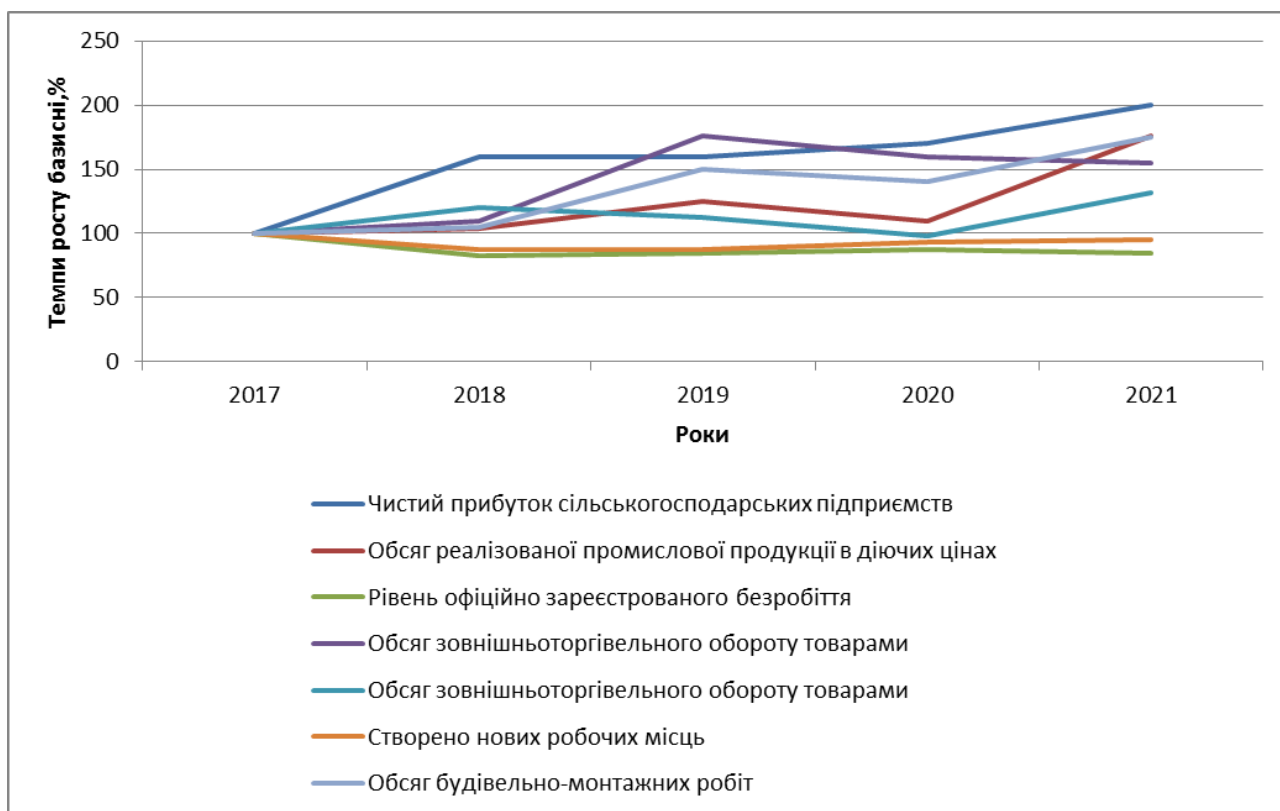

Рисунок 2.1 – Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку Тисменицького району впродовж 2017-2021 років

Це відбулося за рахунок, перш за все, збільшення обсягів продажу непродовольчих товарів підприємствами району. Цьому сприяло збільшення доходів і відновлення споживчого кредитування населення.

У 2017-2021 рр. спостерігалось зростання обсягу реалізованих послуг підприємствами Тисменицького району. Так, у 2018 р. обсяг реалізованих послуг збільшились на 7448,5 тис. грн., або на 147,65%, у 2017 р. на 22140,5 тис. грн. або на 177,22%. Зменшення обсягу реалізованих послуг на 138,2 тис. грн. або на 0,4% характерне для 2020 р. порівняно з 2019 р. Саме тоді відбулося зменшення обсягу операцій з нерухомістю, оренди машин та устаткування, досліджень і розробок, діяльності у сфері права, прибирання сміття та знищення відходів, надання індивідуальних послуг. Проте уже у 2021 р. обсяг реалізованих послуг збільшились на 7600,5 тис. грн. або на 22,03%. Цьому сприяло збільшення діяльності у сфері транспорту і права, діяльності у сфері охорони здоров'я людини, культури та спорту, відпочинку та розваг.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку Тисменицького району теж мав не стійку тенденцію. Так, у 2018 р. він

збільшився на 3742 тис. дол. США або на 27,51%, у 2019 р. на 4107,9 тис. дол. США або на 23,69%. Пріоритетне місце в інвестуванні підприємств району належить країнам Європейського Союзу, частка вкладень яких становить майже 100% до загального обсягу. Основними серед них є Німеччина, Данія, Італія, Польща, Австрія. Зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій у 2021р. стало наслідком погіршення інвестиційного і підприємницького клімату, як в Україні загалом так і в Тисменицькому районі (рис. 2.1). Найсуттєвіший вплив на погіршення інвестиційного клімату мали політична нестабільність, недосконалість правового середовища і низька якість життя населення.

В експортних операціях району у 2017 р. 87,12% припадає на країни ЄС і лише 12,88% на країни ближнього зарубіжжя . Однак протягом 2018-2021 рр. частка експортних операцій з країнами ЄС зменшувалася, а з країнами ближнього зарубіжжя зростала і становила у 2021 р. відповідно 55,35% і 44,65%.

Зовсім протилежна ситуація спостерігається з імпортом товарів. У 2017 р. лише 38% припадає на країни ЄС і 62% на інші країни. Проте протягом 2018-2021 рр. частка імпортних операцій з країнами ЄС зростає, а з іншими країнами зменшується і становить у 2021 р. відповідно 59,62% і 40,38%, що пояснюється зростанням попиту населення і підприємств району на продукцію країн ЄС.

У 2017-2021 рр. спостерігалось зростання обсягу зовнішньо-торговельного обороту Тисменицького району. 39 країн світу були партнерами в зовнішній торгівлі. В структурі зовнішньої торгівлі Тисменицького району левову частку займали вироби з каменю, гіпсу цементу, мінеральні продукти, органічні хімічні сполуки, шкіряна і хутряна сировина та вироби із них, текстиль та вироби з нього, пластмаси та каучук, продукція хімічної промисловості. У 2021 році обсяг зовнішньо-торговельного обороту зріс на 53632,47 тис. дол. США або на 66,66%.

Після аналізу ефективності розвитку промислового сектора економіки та сільського господарства Тисменицького району, зупинимося на аналізі

ефективності розвитку гуманітарної та соціальної сфер району.

В Тисменицькому районі у 2017-2021 рр. функціонувало 8 дошкільних закладів, де у 2017 р. навчалось майже 600 осіб [28]. Протягом аналізованого періоду спостерігалось зростання кількості дітей у дошкільних закладах і в 2021 р. цей показник збільшився до 881 осіб. Така тенденція потребує, в свою чергу, відновлення роботи закритих дошкільних навчальних закладів та будівництва нових.

Мережа загальноосвітніх шкіл району у 2017-2021 рр. складалась із шкіл, I-III ступенів. Протягом 2018-2021 рр. спостерігається тенденція до зменшення чисельності учнів в загальноосвітніх навчальних закладах. У 2018 р. чисельність учнів в загальноосвітніх навчальних закладах зменшилась на 500 осіб або 4,9%, у 2019-2020 рр. ще на 600 осіб, а у 2021 р. на 100 осіб або на 1,18%. Зменшення чисельності учнів в загальноосвітніх навчальних закладах є наслідком погіршення ситуації народжуваності дітей в Тисменицькому районі. І надалі даються взнаки відлуння аварії на Черnobельській АЕС.

Щодо охорони здоров'я, то в регіоні у 2017-2021 рр. функціонували три лікарні, тринадцять лікарських амбулаторій загальної практики-сімейної медицини і 38 фельдшерсько-акушерських пунктів.

У 2017-2020 рр. спостерігалася тенденція до зменшення кількості дипломованії лікарів у закладах охорони здоров'я Тисменицького району, що було зумовлено низьким рівнем заробітної плати. Низький рівень заробітної плати негативно відбивається на мотивації праці та забезпеченні медичних працівників, що говорить про недостатню їх соціальну захищеність. У зв'язку з цим молоді та кваліфіковані лікарі виїжджають на роботу за кордон. В основному це країни ЄС, а саме Румунія, Угорщина, Польща. Водночас, варто говорити про незначне зростання протягом аналізованого періоду кількості лікарів у закладах охорони здоров'я (лише на 0,85%) для забезпечення власного населення необхідною допомогою. Зниження престижу лікарської справи у районі, в першу чергу, пов'язано з низьким соціально-економічним статусом медичних працівників, низькою заробітною платою та складними умовами праці.

В свою чергу, криза охорони здоров'я, яка охопила медичну галузь загалом не могла не зачепити середній медичний персонал. Так, у 2017-2021 рр. спостерігається чітка тенденція до зменшення кількості середнього медичного персоналу в районі, що зумовлено тим, що багато хто з них залишає медицину і переходить працювати у фармацевтичний бізнес.

Заробітна плата виступає індикатором достатку населення та показником рівня якості життя населення. Вона виконує різні функції, але основна з них – це справедлива оплата за відносно виконану роботу чи надані послуги. Як і загалом по Івано-Франківській області заробітна плата працівників у досліджуваному районі невисока, порівняно з іншими регіонами України. На її величину впливають різні чинники, в тому числі економічне зростання чи спадання в державі.

Одночасно з уповільненням темпів зростання розміру середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника спостерігається негативна тенденція до зростання заборгованості підприємств із виплати заробітної плати працівникам упродовж аналізованого періоду. Збільшення заборгованості підприємств із виплати заробітної плати працівникам відбулось за рахунок зростання заборгованості на економічно-активних підприємствах серед яких ПАТ «Авангард», ДП «Авангард-Агро», Тисменицьке житлово-комунальне управління, ЗАТ ВДО «Регіон», ДП «Перемога», ТЗОВ АПФ «Іскра».

Пріоритетним завданням програми зайнятості Тисменицького районного центру зайнятості є створення нових робочих місць. У 2018-2020 рр. кількість створених робочих місць зменшилась відповідно на 661 місце або на 32,28% і на 7 місць або на 0,5%, що зумовлено труднощами у забезпеченні роботою мешканців сільської місцевості. Більшість сільськогосподарських підприємств практично не здійснюють працевлаштування. Але, спільними зусиллями влади та центру зайнятості вдалося у 2020-2021 рр., збільшити кількість створених нових робочих місць відповідно на 124 місце або на 8,99% і на 46 місць або на 3,06% за рахунок відкриття власної справи та розвитку малого підприємництва.

Частку осіб зареєстрованих у районному центрі зайнятості в загальній чисельності населення працездатного віку показує рівень офіційно зареєстровано безробіття. У 2018-2019 рр. рівень офіційно зареєстровано безробіття в Тисменицькому районі складав 8,5% та 8,3%. Зростання рівня офіційно зареєстровано безробіття спостерігається упродовж 2020 р. і за даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області становило 8,4%. Це зумовлено, насамперед, зменшенням обсягів виробництва підприємствами району, що призвело, в свою чергу, до масового вивільнення працівників із –за захворюваності на COVID. У 2021 р. рівень офіційно зареєстровано безробіття збільшився порівняно з попереднім роком і склав майже 9%, на що вплинули такі причини: захворюваність на COVID, закриття підприємств через неможливість вести власний бізнес тощо.

Таким чином, протягом аналізованого періоду, а саме у 2017-2021 рр., спостерігалася помірна тенденція до покращення показників соціально-економічного розвитку району. Водночас у гуманітарній сфері спостерігається негативна тенденція до зменшення чисельності учнів середніх навчальних закладів і медичного персоналу у закладах охорони здоров'я. Негативний вплив на формування показників соціального розвитку Тисменицького району мало зростання заборгованості із виплати заробітної плати працівникам підприємств району і фактичних видатків на виплату пенсій, що в свою чергу негативно впливає на його економіку. У Тисменицькому районі спостерігалася зростання рівня офіційно зареєстрованого безробіття, що було зумовлене, перш за все, нестачею робочих місць, захворюванням на COVID та закриттям підприємств малого і середнього бізнесу.

Отже, можна зробити висновок, що головним завданням керівництва Тисменицького району на 2022 рік є забезпечення зростання економічних показників району і створення нових робочих місць, що дало б змогу залучити не задіяну робочу силу працездатного віку в економіку цієї території. Значний негативний вплив на соціально-економічний розвиток району спричинив COVID, коли працездатне населення вимушене було працювати здебільшого дистанційно, а то й зовсім залишилося без роботи внаслідок припинення

діяльності малого бізнесу.

2.2 Аналіз структури і динаміки безробіття в Тисменицькому районі

Проблема безробіття є надзвичайно актуальною сьогодні, оскільки незадіяне працездатне населення району є наслідком неефективного використання робочої сили. Держава, знаходячись у станні війни з російською федерацією вимушено витрачає свої фінансові ресурси на забезпечення обороноздатності країни, а не на програми розвитку економіки.

Загальний аналіз безробіття в Тисменицькому районі розпочнемо з оцінки загального рівня безробіття в районі.

Протягом 2017-2019 рр. рівень безробіття мав позитивну тенденцію до зменшення. У 2017 р. він становив 9,1%, у 2018 і 2019 рр. зменшився ще на 0,8% і на 0,3% до рівня 8,3% і 8%, що свідчить про економічне покращення на ринку праці Тисменицького району. Проте, у 2020 р. зменшення кількості зайнятих на 0,4 тис. осіб або на 0,85% і зростання кількості безробітних на 0,5 тис. осіб або на 12,2% негативно вплинуло на значення даного показника. Так, у 2020 р. рівень безробіття збільшився на 1% до рівня 9%. У 2021 р. завдяки зменшенню кількості вивільнених працівників на підприємствах району і зростанні самозайнятості населення Тисменицького району відбулося економічне покращення на ринку праці про що свідчить зменшення показника рівня безробіття на 0,2% до рівня 8,8% (рис. 2.4).

Говорячи про зміну рівня безробіття у даному районі варто зауважити, що динаміка його зміни мала аналогічну тенденцію з показником рівня безробіття по Україні та Івано-Франківській області. Динаміка зміни у межах держави була наступною: у 2017 р. рівень безробіття склав 9,9%, у 2018р – 9,1%, у 2019 р.– зменшився до рівня 8,6%, а починаючи з 2019 р. аж до 2021 р. мав зростаючу тенденцію і набув значення відповідно 9,9% і 10,3%.

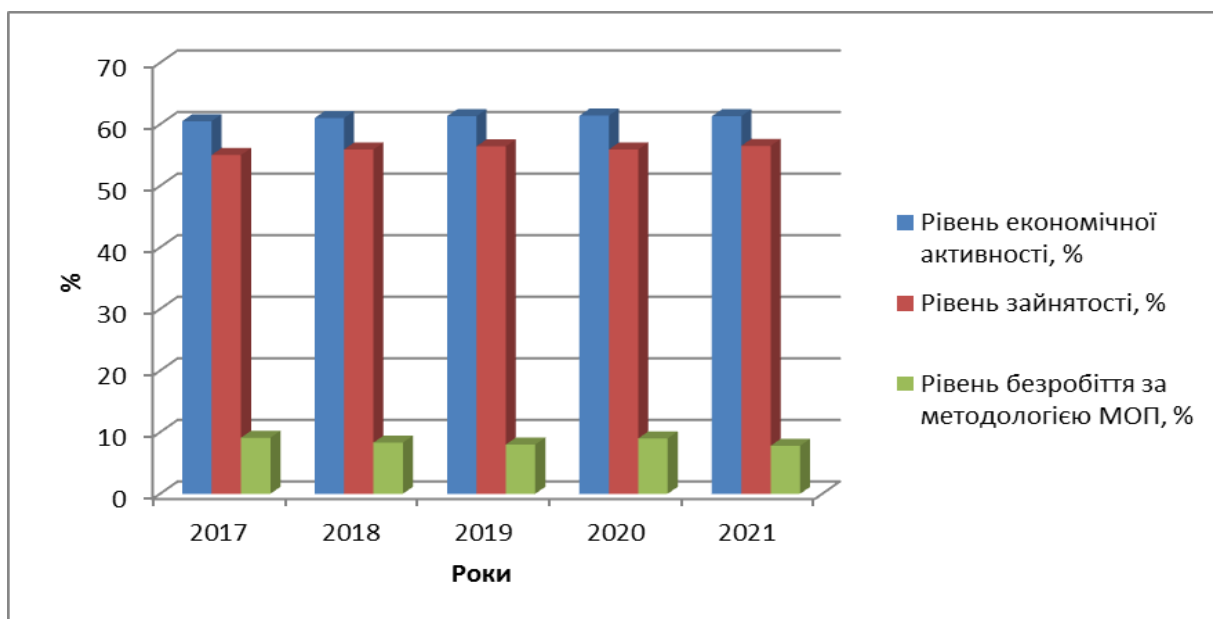

Рисунок 2.4 – Зміна показників зайнятості і безробіття за методикою МОП упродовж 2017-2021 років

Порівнюючи рівень безробіття в Тисменицькому районі з аналогічним показником по Івано-Франківській області, можемо сказати, що в районі він не суттєво відрізняється від обласних значень. Зокрема, по Івано-Франківщині рівень безробіття становив у 2017 році 9,3%, у 2018 році – 8,5%, у 2019 році – 7,2%, у 2020 році – відбулося зростання на 1,2% і він становив 8,4%, у 2021 році спостерігався подальший ріст показника ще на 0,3% в порівнянні з 2020 роком і він досяг рівня 8,7% (див. рис.2.5, табл.2.2).

Таблиця 2.2- Зміна рівнів безробіття по Україні, Івано-Франківщині і Тисменицькому районі, % [16]

Роки	Рівень безробіття, %		
	Україна	Івано-Франківська область	Тисменицький район
2017	9,9	9,3	9,1
2018	9,1	8,5	8,3
2019	8,6	7,2	8,0
2020	9,9	8,4	9,0
2021	10,3	8,7	8,8

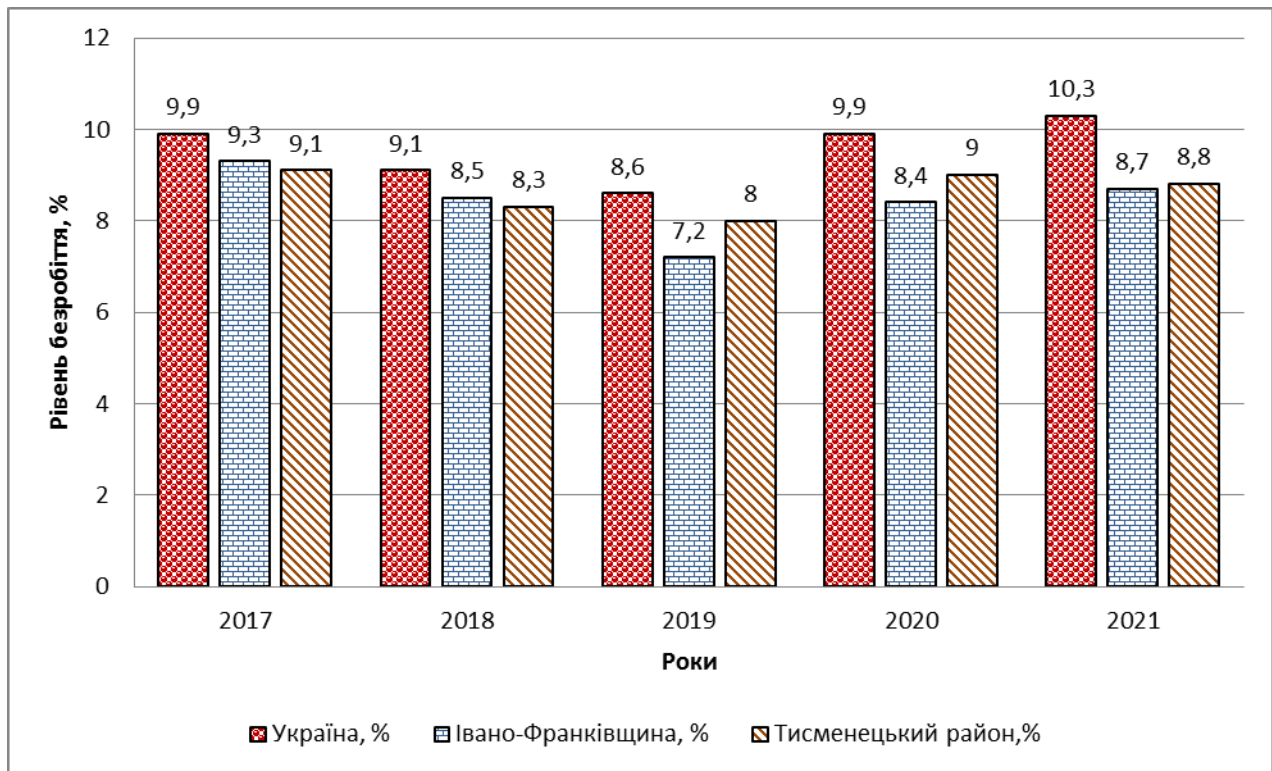

Рисунок 2.5 – Зміна рівнів безробіття в розрізі України, Івано-Франківської області та Тисменицького району за 2017-2021 роки

Хвилеподібна динаміка зміни рівня безробіття в Україні, як і в регіональному зрізі викликана рядом економічних, соціальних та психологічних причин. Серед основних: суттєве зменшення виробництв, закриття підприємств, зменшення кількості робочих місць у малому та середньому бізнесі, тривалий пошук роботи тих, хто її втратив.

Перейдемо конкретніше до характеристики та аналізу осіб, незайнятих трудовою діяльністю упродовж досліджуваного періоду у Тисменицькому районі.

За даними Тисменицького районного центру зайнятості чисельність незайнятих громадян, які перебували на обліку в службі зайнятості у 2017 р. становила 1932 осіб, у 2018 і 2019 рр. їх кількість зменшилась на 179 осіб або на 9,27% і на 413 осіб або на 23,56%, що склало у абсолютному вимірі відповідно 1753 особи та 1519 осіб. У 2020 р. відбулося подальше зменшення показника на 36,1% у порівнянні з 2017 роком. У 2021 р. чисельність

безробітних збільшилась на 200 осіб або на 14,93% в основному за рахунок осіб чоловічої статі.

Зменшення загальної чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю у 2017-2019 рр. і 2020 р. відбулося за рахунок зменшення чисельності жінок, які не зайняті трудовою діяльністю. Так, у 2017 р. їх чисельність становила 1178 осіб, у 2018 і 2019 рр. вона зменшилась на 74 особи або на 6,28% і на 271 особи або на 24,55%, а у 2021 р. ще на 373 особи або на 42,53% порівняно з 2020 р.

У 2017-2019 рр. і 2020 р. також спостерігається позитивна тенденція до зменшення чисельності чоловіків, не зайнятих трудовою діяльністю. Якщо у 2017 р. їх чисельність становила 754 осіб, то у 2018-2019 рр. вона зменшилась на 105 осіб і на 142 або на або на 13,93% і 21,88%, а у 2020 р. ще на 183 осіб або на 27,6% порівняно з базисним роком.

Водночас у 2021 р. в Тисменицькому районі відбулося зростання, як чоловічого, так і жіночого безробіття. Негативним проявом цього стало зростання чисельності безробітних чоловіків, на 156 осіб або на 30,77% і жінок, які не зайняті трудовою діяльністю на 44 особи або на 5,28% (рис. 2.6). Це свідчить про те, що чоловіче безробіття в Тисменицькому районі зростає швидшими темпами, ніж жіноче. Загалом, якщо порівнювати з 2017 р., в Тисменицькому районі спостерігається позитивна тенденція до зменшення, як чоловічого, так і жіночого безробіття. Проте це не є показником ефективності політики держави на ринку праці, адже більшість безробітних були зайняті в неформальному та тіньовому секторах економіки району.

Перейдемо до загальної оцінки структури осіб, які не зайняті трудовою діяльністю за різними ознаками і розпочнемо його спочатку за статевою ознакою (табл. 2.3).

Виходячи з даних бачимо, що найбільшу частку у загальній кількості громадян не зайнятих трудовою діяльністю займають жінки. У 2017 р. їх частка становила 63,97%, у 2021 р. вона зменшилась відповідно на 9,75% до рівня 51,22%.

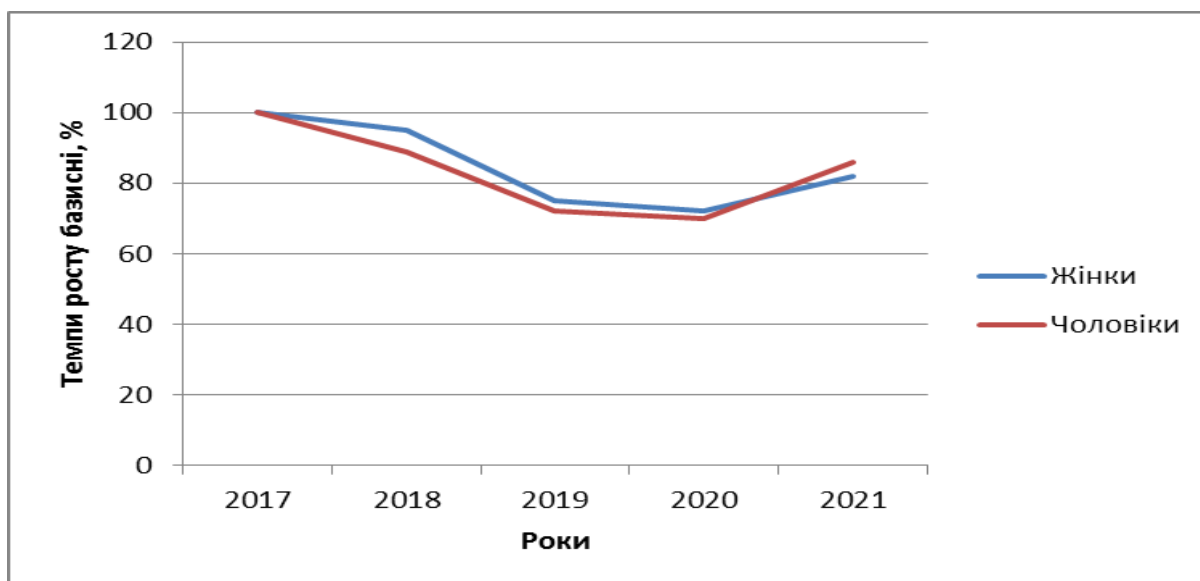

Рисунок 2.6 – Динаміка осіб незайнятих трудовою діяльністю за статевою ознакою

Зменшення частки жіночої статі у загальній кількості осіб не зайнятих трудовою діяльністю пояснюється складною економічною ситуацією в районі, високим рівнем безробіття, правовою незахищеністю жінки перед чоловіком щодо працевлаштування. Останнє є поштовхом до збільшення жіночого населення працювати за кордоном в числі прибиральниць, доглядальниць за перестарілими та дітьми. Також на зменшення частки жінок у загальній кількості осіб незайнятих трудовою діяльністю вплинув такий чинник як ведення домашнього господарства на присадибній ділянці.

Таблиця 2.3 – Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за статевою ознакою

Безробітні, які перебували на обліку	Роки									
	2017		2018		2019		2020		2021	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Жінки	1178	63,97	1104	62,98	833	62,16	877	56,95	504	51,22
Чоловіки	754	36,03	649	37,02	507	37,84	663	43,05	480	47,78
Усього	1932	100	1753	100	1340	100	1540	100	984	100

Аналіз незайнятості за професійним критерієм показав, що у 2017 р. жінки, які займали робітничі місця становили – 38,01%, жінки які займали посади службовців – 15,85%, жінки без професій – 23,01% [16] У 2021 р.

спостерігається зменшення частки жінок, які обіймали робітничі професії і жінок без професій до рівня 29% і 9,43%, з одночасним зростанням частки жінок, які займали посади службовців до рівня 19,78%. Це говорить про те, що сучасна жінка віддає перевагу освіченості, має лідерські здібності і готова займати керівні посади. Як вже зазначалося, в Тисменицькому районі чисельність осіб жіночої статі становить більше половини осіб, незайнятих трудовою діяльністю всього населення району. Це пояснюється поряд з вище сказаним і тим, що криза економіки і особливості ринку праці району відобразилися на працевлаштування осіб жіночої статі, ставлячи їх у гендерну нерівність у порівнянні з чоловічою статтю при працевлаштуванні. Тому втративши раз роботу, знайти нову для жінки проблематично. Аналіз доступності інформації про перекваліфікацію чи навчання для жінок в порівнянні з особами чоловічої статі є меншим, що знижує їх конкурентоспроможність на ринку праці, а це впливає на втрату досвіду та навичок, які були наявні, коли людина працювала. Отже, можемо говорити, що прихована трудова нерівність жінок проявляється вже на стадії їх пошуку та прийняття на роботу. Також фактично існує різниця в заробітній платі, де рівень середнього заробітку осіб жіночої статі, задіяних в економіці Тисменицького району на третину менший, ніж у чоловіків. Тут є об'єктивні та суб'єктивні причини пояснення. І основна з них пов'язана з особливостями економіки даного району, де в промисловість більше потребує чоловічих рук. З цим пов'язано те, що жінки займають низькооплачувані посади в секторі промисловості і віддають перевагу сільському господарству або веденню власного підсобного господарства.

Заслуговує на увагу професійна неоднорідність за статевою ознакою. Її особливістю є концентрація осіб жіночої статі у тих секторах, де оплата праці є нижчою. До таких відносимо соціальну сферу, а саме охорону здоров'я, освіту, готельний та ресторанний бізнес тощо. Саме тут 80% робочих місць займають жінки. Збільшення робочих місць у секторах економіки зачіпає інтереси роботодавця, який не бажає виплачувати допомогу у разі материнства. Особи чоловічої статі домінують у сферах промисловості, сільському

господарстві, державному управлінні та бізнесі. Отже, значна частина робочих місць для жінок зосереджена у тих галузях, які не забезпечують їм необхідного матеріального достатку, що і штовхає жінку шукати додаткового заробітку за кордоном.

Опитування роботодавців у Тисменицькому районі за 2020 рік показало, що одна з основних стратегій економічного виживання асоціюється з проведенням жорсткої кадрової політики. Роботодавці вважають, що у умовах ринкового середовища, особливо власники приватного сектору, що значні витрати коштів пов'язані з тимчасовим перебуванням жінки у декреті, з правом матері на неповний робочий день через утримання малолітніх дітей, а тому ладні замінити жіночу працю на чоловічу якщо це можливо. Цим самим ніби зберігається конституційне право жінки на посилення соціальної захищеності як матері, і одночасно нівелюються її права як працівника. Звідси можемо припустити, що жіноча робоча сила витісняється з формального сектору ринку праці з вище названих причин у сектор нерегламентованої і напівофіційної зайнятості, тобто у неформальний сектор. Це негативне явище підштовхує наших співвітчизниць шукати роботу і кращу долю на теренах близького та далекого зарубіжжя.

Разом з упередженим ставленням до жінки, у Тисменицькому районі актуалізувалася проблема чоловічої зайнятості. За офіційними даними Тисменицького районного центру зайнятості у 2017 р. частка чоловіків у загальній кількості громадян не зайнятих трудовою діяльністю становила 36,03%, а у 2021 р. вона збільшилась на 9,75% до рівня 47,78%. Це свідчить про галопуюче зростання чоловічого безробіття. Серед негативних причин, які вплинули на чоловіче безробіття можна назвати зростаючу наркоманію, алкоголізм, все більше почастишали суїцидальні випадки вкорочення віку через втрату роботи., спостерігалось жебракування та утриманство. Це, разом з нестачею матеріального забезпечення сім'ї, приводить до посилення психічних розладів та зменшення тривалості репродуктивного здоров'я чоловіків (рис. 2.7).

За професійною ознакою серед осіб чоловічої статі не зайнятих трудовою

діяльністю у 2017 р. спостерігалася наступна картина: чоловіки, які займали робітничі професії становили – 21,19%, чоловіки які займали посади службовців 6,07 %, чоловіки без професій – 11,3%. У 2021 р. спостерігається збільшення частки чоловіків, які займали робітничі професії та чоловіків, які займали посади службовців до рівня 34,64% і 9,47% відповідно, натомість зменшилась частка чоловіків без професії до рівня 6,47% .

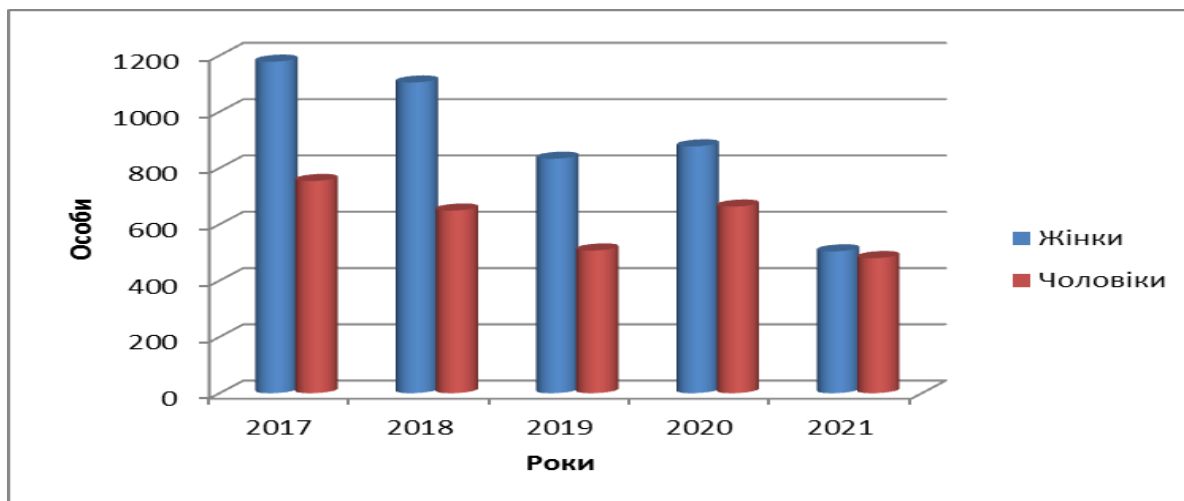

Рисунок 2.7 – Чисельність осіб незайнятих трудовою діяльністю за статтю

Зменшення попиту на ринку праці через скорочення виробництва суттєво вплинуло на збільшення чисельності чоловіків, які не зайняті трудовою діяльністю не дивлячись на переваги, які віддає їм роботодавець при працевлаштуванні.

Наступним етапом аналізу є аналіз чисельності безробітних за віковою ознакою. Згідно з звітними даними Тисменицького районного центру зайнятості у 2017-2021 рр. відбулося зменшення чисельності громадян, які не зайняті трудовою діяльністю в основному за рахунок зменшення не зайнятих осіб у віці від 35 - 45 років, а також осіб у віці до 35 років, тобто молоді. Так, чисельність осіб у віці від 35 - 45 років, які не зайняті трудовою діяльністю у 2017 р. становила 909 осіб, у 2018 і 2019 рр. вона зменшилась ще на 29 осіб і склала 880 осіб або на 3,01% і на 209 осіб або на 23,36% , що склало у абсолютному вимірі 700 осіб відповідно, а у 2021 р. показник мав подальшу тенденцію до зростання ще на 30,64% проти 2020 року. Як бачимо, в

Тисменицькому районі, як і по всій Україні в цілому, присутнє молодіжне безробіття. Проблема молодіжного безробіття є особливо болісною та небезпечною. Чисельність осіб у віці до 35 років, які не зайняті трудовою діяльністю упродовж 2017 -2021 років зростала від 559 осіб до 654 осіб. Молоді люди, які вперше вийшли на ринок праці і зазнали на ньому труднощі у працевлаштуванні не завжди можуть позитивно відреагувати на цю ситуацію. Вона негативно впливає на психоемоційний їх стан, приводить до стресових ситуацій, а подекуди і зневіру щодо отримання місця прикладання праці. Оскільки молодь займає значну частку на ринку праці Івано-Франківщини, то існування молодіжного безробіття – це нагальна проблема, яка має бути у центрі уваги місцевої влади і державних структур. Небезпека, яка супроводжує молодіжне безробіття проявляється насамперед у тому, що значна частка молоді йде працювати у неформальний сектор економіки, у тінь. Останнє приводить до зростання злочинності, наркоманії, психічних розладів та самогубств.

Перейдемо до аналізу ще одної групи осіб, які не зайняті трудовою діяльністю – це особи передпенсійного віку. Варто зауважити, що впродовж 2017-2021 років у Тисменицькому районі спостерігалася спадаюча тенденція щодо такої категорії населення. Так у 2017 р. їх чисельність складала 100 осіб, у 2018 і 2019 рр. вона зменшилась відповідно на 3 особи або на 2,9% і на 1 особу або на 3,09% відповідно, а у 2021 р. показник зменшився ще на 10 осіб, що склало 86 осіб у абсолютному вираженні до базового року. Така тенденція є позитивною для даного району, але, разом з тим, сьогоднішній пенсіонер – це людина, яка має мінімум засобів для існування. Тому фінансова нестача заставляє людей пенсійного віку влаштовуватися на будь-яку роботу з метою покращення їх матеріального стану.

Таким чином, проведений аналіз показав, що зменшення безробітних за всіма віковими групами вказує на те, що більшість з таких осіб не змогли працевлаштуватися у формальному секторі ринку праці Тисменицького району, пішли або у вторинний сектор, або ж у неформальний сектор. Держава в будь-якому випадку через втрату робочої сили недотримувала відрахування у

держбюджет, пенсійний фонд тощо. Поширення неформальної зайнятості є неоднозначним. Серед позитивних наслідків можна назвати задоволення потреб у робочій силі галузей, що розвиваються; пом'якшення соціальної напруги під час безробіття; самозайнятість тощо. Серед негативних наслідків виділяємо нестабільність неформальної зайнятості та ризик. Така зайнятість позбавляє частину найманих працівників гарантованої заробітної плати, соціальних прав і пільг, закріплених Конституцією України, вона не зараховується до трудового стажу. Подальший аналіз показав протилежну картину щодо чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю у 2020 р. Так, у 2020 р. за всіма віковими категоріями осіб не зайнятих трудовою діяльністю спостерігалось збільшення чисельності, що зумовлено насамперед кризою в економіці. Більшість підприємств району скоротили виробництво і відповідно зменшили штат своїх працівників (рис.2.8).

Аналіз структури безробітних осіб за віковою ознакою показав, що незважаючи на тенденцію до зменшення чисельності осіб у віці від 35-45 років, їх частка у загальній чисельності впродовж аналізованого періоду зростає. Так, у 2017 р. вона становила 50,16%, а у 2021 р. збільшилась до рівня 55,08%, що свідчить про те, що в Тисменицькому районі зменшується попит з боку роботодавців на працівників з досвідом роботи (табл. 2.4)

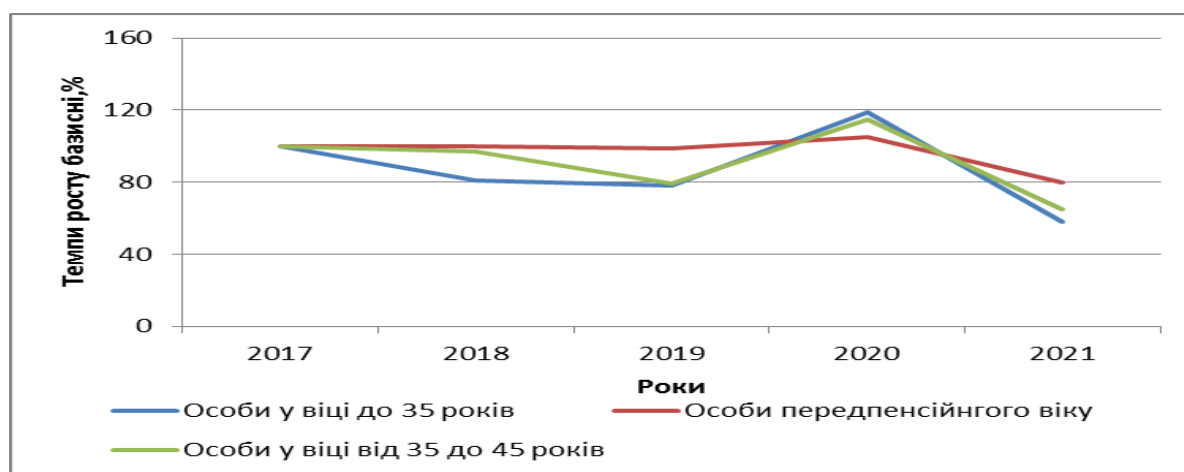

Рисунок 2.8 – Базисні темпи росту осіб незайнятих трудовою діяльністю за віковою ознакою у Тисменицькому районі за 2017-2021 роки

Це дуже негативна тенденція, бо саме ця вікова категорія осіб є найбільш продуктивною з точки зору особистих якостей та особливостей трудового

процесу. Тенденція до збільшення таких осіб черевата негативними наслідками для ринку праці Тимсени цього району, а тому потребує глибокого дослідження та розробки системи заходів з протидії таким діям з боку керівництва району.

Таблиця 2.4 – Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за віковою ознакою в Тисменицькому районі

Безробітні, які перебували на обліку	Роки									
	2017		2018		2019		2020		2021	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1. Особи у віці до 35 років	859	44,46	710	40,50	529	39,48	625	40,58	354	35,98
2. Особи у віці від 35 до 45 років	969	50,16	940	53,62	711	53,06	807	52,40	542	55,08
3. Особи передпенсійного віку	104	5,38	103	5,88	100	7,46	108	7,01	88	8,94
Усього	1932	100	1753	100	1340	100	1540	100	984	100

Зупинимося на аналізі осіб, не зайнятих трудовою діяльністю, віковий ценз яких 35 років. Їх частка, а це в основному молоді люди у загальній чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю має тенденцію до зменшення, відповідно: з 44,46% у 2017 р. до 35,98% у 2021 р. Це добрий знак того, що все ж таки близько 64% молодих людей були задіяні в секторах економіки. Разом з тим, як зазначалося раніше, серед молоді процвітає тіньова зайнятість, що гальмує нормальний розвиток трудового потенціалу району. Зауважимо, що попри це серед молоді спостерігався високий рівень безробіття і його реальні обсяги перевищують офіційні дані. Соціологічні дослідження, проведені районним центром зайнятості у червні 2021 року засвідчили, що більшим попитом серед безробітних молодих людей користуються професії гуманітарного спрямування, на відміну від технічного. Це і приводить до того, що місцевий ринок праці не укомплектований фахівцями технічних професій, натомість фахівці гуманітарного напрямку є в надлишку. Як результат – і одні, і інші не можуть знайти роботи за фахом. Це ще одна проблема місцевого ринку праці, яка потребує глибокого вивчення.

Аналіз ситуації на ринку праці у Тисменицькому районі засвідчив про

дисбаланс між попитом і пропозицією праці. Особливо ця ситуація зачіпає сферу підготовки кадрів, коли висококваліфіковані працівники займаються малокваліфікованими видами праці. Напрошується висновок про те, що або вкрай низька якість освітньої послуги, яку надають ЗВО, або про нераціональне використання самої праці. Упродовж 2017-2019 років спостерігалось посилення негативної тенденції прихованого звільнення у випадку скорочення штату або змін в організації виробництва і праці. Отже, рівень зайнятості і масштаби безробіття впродовж 2017-2021 років характеризуються коливаннями, зумовленими сукупним впливом багатьох чинників, які також впливають на рівень використання трудового потенціалу регіону.

Аналізуючи табл. 2.4 бачимо, що частка осіб передпенсійного віку, які не зайняті трудовою діяльністю, яка у 2017 р. становили 5,38% загальної чисельності незайнятих осіб, а у 2021 р. їх частка зросла на 3,56% і становила 8,94% (рис. 2.9). Це говорить про неадекватне ставлення до таких осіб з боку роботодавців. Найбільшим ризиком опинитися звільненими із - за скорочення штатів чи згортання обсягів виробництва є вікова категорія 48-55 років серед жінок і 52 - 59 років серед чоловіків. Як свідчать результати опитувань, що проводилися центром зайнятості серед цих категорій осіб, більшість з них вже не мають надії знайти роботу, бо роботодавець віддає перевагу молодим людям, віковий ценз яких складає в середньому 30 років.

Пропозицію сучасного ринку праці формують здебільшого особи з вищою, професійно-технічною і загальною середньою освітою. Рівень освіти став запорукою отримання кращої роботи, а в поєднанні з досвідом – і отримання високооплачуваного місця прикладання праці. Та знову ж таки це не в повній мірі стосується українського ринку праці. Освіченість та досвід не завжди стають домінуючими у високих заробітках чи роботі за фахом. Цей висновок підтверджують дані щодо рівня безробіття серед молодих людей, які закінчили ЗВО і стали дипломованими фахівцями.

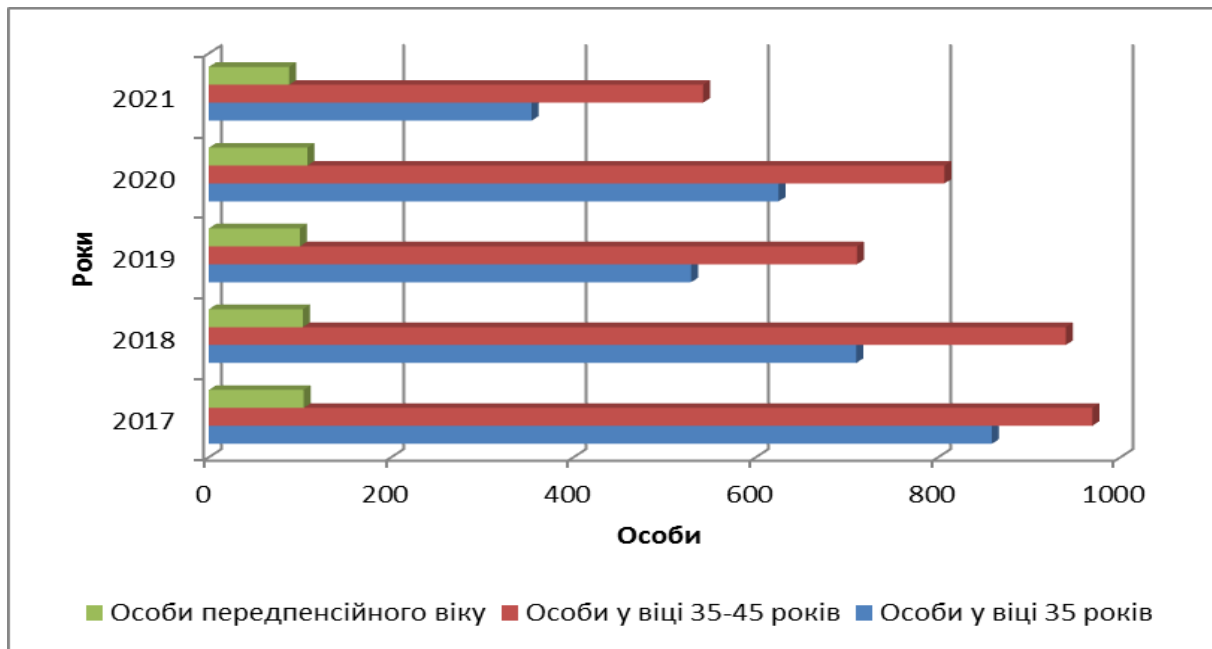

Рисунок 2.9 – Чисельність осіб незайнятих трудовою діяльністю за віковою ознакою в Тисменицькому районі

У 2017-2021 рр. у Тисменицькому районі спостерігалось збільшення кількості високоосвічених осіб, що позитивно могло б вплинути на конкурентоспроможність робочої сили на регіональному ринку праці. Структура осіб не зайнятих трудовою діяльністю за освітньою ознакою вказує на те, що упродовж аналізованого періоду на ринку праці відбувалися негативні зміни щодо зайнятості. Це проявлялося насамперед у зростанні частки осіб з вищою освітою з 26% до 36%, з повною вищою освітою – з 8% до 14%, з базовою вищою освітою – з 18% до 21%. Позитивним за цей період стало зменшення осіб, не зайнятих трудовою діяльністю серед тих, хто здобув професійно-технічну освіту (тенденція до спадання показника: з 29% у 2017 р. до 27% у 2021 році) та осіб, які здобули середню освіту (тенденція зменшення показника з 45% до 37%) (див. табл.2.5).

Значна частка, які не зайняті трудовою діяльністю серед осіб з загальною середньою освітою за 2017-2021 роки свідчить про те, що велика кількість молоді Тисменицького району після закінчення школи шукають місце прикладання праці, а не маючи ані освіти, ані досвіду, можуть розраховувати тільки на низькооплачувану роботу.

Таблиця 2.5 – Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за освітнім рівнем в Тисменицькому районі

Безробітні, які перебували на обліку	Роки									
	2017		2018		2019		2020		2021	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
1. Особи з вищою освітою, в т.ч.:	485	26,10	457	26,05	473	35,32	459	30,81	353	35,86
-з повною вищою	137	8,09	147	8,57	128	9,67	142	5,13	152	14,53
-з базовою вищою	348	18,01	310	17,48	345	25,65	317	20,68	201	21,33
2. Особи з професійно-технічною освітою	562	29,19	518	29,57	421	31,42	450	28,24	269	27,30
3. Особи з загальною середньою освітою	885	44,71	778	44,38	446	33,26	631	40,95	362	36,84
Усього	1932	100	1753	100	1340	100	1540	100	984	100

Ця категорія осіб є найменш захищеною в порівнянні з іншими на ринку праці Тисмениці та району. Для більшості осіб, які не зайняті трудовою діяльністю з загальною середньою освітою місцем прикладання праці були сільське господарство, добувна промисловість, транспорт. Це не відповідає інноваційному ринку праці, який потребує нині ІТ- спеціалістів, HR-менеджерів тощо.

Вагому частку у загальній чисельності безробітних осіб займають особи з вищою освітою. Так, у 2017 р. їх частка у загальній чисельності становила 26,1%, у 2018 і 2019 рр. вона зросла до рівня 26,05% і 35,3%, а у 2020 р. досягла рівня 30,81% , продовжуючи зростати до 35,86% у 2021 році (рис. 2.10). Варто відмітити, що найбільшу частку у загальній чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю з вищою освітою займають особи з базовою вищою освітою. У 2017 р. їх частка становила 18,01%, а у 2021 р. збільшилась до рівня 21,33%. Роботодавець при прийнятті працівника на роботу завжди

віддасть перевагу тому в кого вищий освітній рівень, за умови, що обидва претенденти вдало пройшли співбесіду і мають однаковий досвід роботи. Водночас у 2017-2021 рр. спостерігалось зростання частки осіб, які не зайняті трудовою діяльністю з повною вищою освітою на ринку праці. У 2017 р. їх частка становила 8%, у 2021 р. зросла до рівня 14 %. Як бачимо високоосвічені фахівці стають першими серед тих, хто не працевлаштований. Це парадоксальна ситуація в порівнянні з ринком праці зарубіжних країн. Національний рівень безробіття є одним із найбільших в Європі. Порівнюючи дані Державної служби статистики та Євростату, можна побачити, що Україна випереджає більшість країн Європи за цим показником. У середньому рівень безробіття в Україні перевищує європейський на 27,4%.

Сьогодні роботодавець розглядає диплом не тільки як документ про освіту та підтвердження кваліфікації за спеціальністю, але і як показник цілеспрямованості, уміння працювати і досягати поставленої мети. Водночас деякі спеціальності неможливо засвоїти у вищому навчальному закладі. Наприклад, якщо людина бачить себе геніальним перукарем, то, звичайно, практика і навчання у хорошого майстра набагато корисніша, ніж навчання в інституті чи університеті. А ось якщо їй хочеться стати косметологом, необхідно мати базову медичну освіту. В протилежному разі такий «горе – фахівець» може тільки нашкодити, а не принести користь здоров'ю.

Окремо хотілося б сказати про сьогоденного абітурієнта. Інтереси сучасних вступників направлені насамперед на матеріальні вигоди та престижність професії, а можливість знайти роботу потрібну ринкові праці відійшла на інший план. Ось одна з основних причин зростання рівня безробіття саме серед молодих людей, які закінчують заклади освіти. Є звичайно і об'єктивні причини цього, але вчитися заради навчання унеможлиблює швидке адаптування до конкретної ситуації. Додаючи ще і недостатність досвіду або його відсутність взагалі виштовхує людей з дипломом у вир проблем, з якими вони не можуть справитися. На вибір фаху здійснюють значний вплив очікування абітурієнта відносно майбутніх доходів від професійної діяльності.

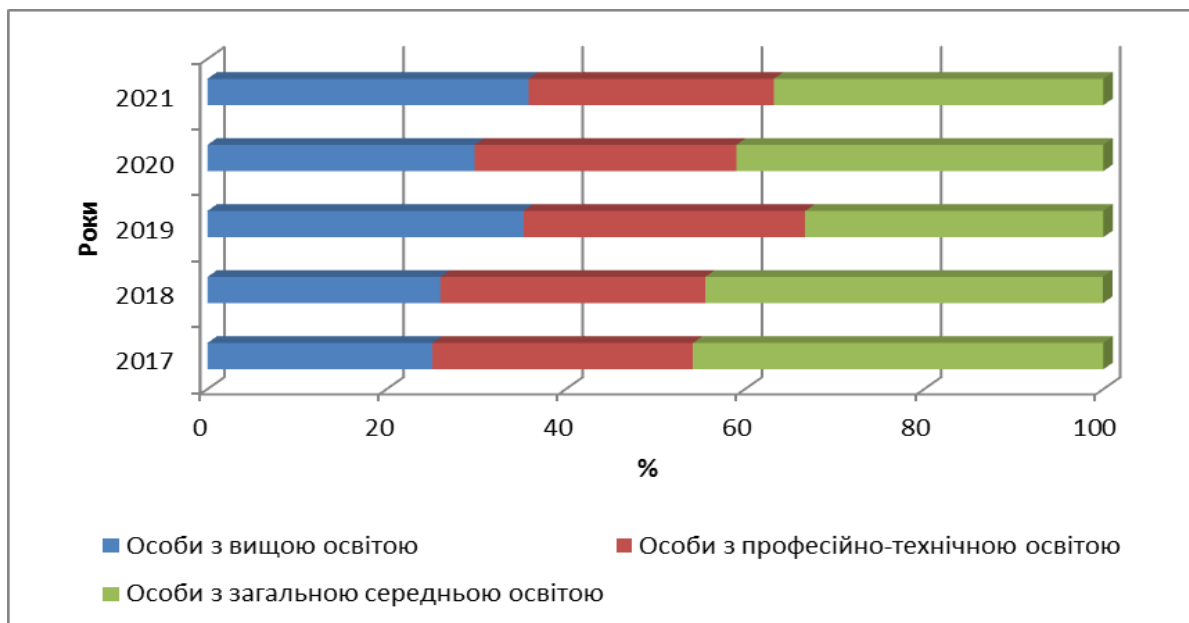

Рисунок 2.10 – Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за освітнім рівнем в Тисменицькому районі

Офіційна статистика не дає даних щодо заробітної платні фахівців різних професій, але можна оцінити привабливість тієї чи іншої освітньої послуги, проаналізувавши середньомісячну номінальну заробітну плату найманих працівників за видами економічної діяльності. Слід відмітити, що розмір заробітної плати в конкретній галузі фактично не відображає кон'юнктуру на ринку праці і залежить від інших чинників. Вище середнього був рівень заробітної плати у 2021 р. у добувній і переробній промисловості, у операціях з нерухомістю і у державному управлінні. Разом з тим для промисловості такий рівень оплати праці є заниженим. Складно говорити про несправедливість в такому рівні оплати праці, тому що окрім людського капіталу, необхідно врахувати вплив інших видів капіталу, які включені у процес виробництва. Обернену тенденцію до зміни у 2017-2021 рр. мала частка осіб з професійно-технічною освітою. Так, у 2017 р. їх частка у загальній чисельності безробітних становила 29,09%, а у 2021 р. вона зменшилася до 27,34%. Зменшення частки серед безробітних осіб з професійно-технічною освітою підтверджує висновок про зростання попиту на ринку праці Тисменицького району на робітничі професії. На сьогодні найактуальнішими є професії слюсарів, мулярів, електрогазозварювальників, продавців, водіїв, теслів.

Таким чином, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду відбулося хвилеподібне коливання чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю. Незначне зростання цієї категорії населення спостерігається у 2020 р., що було зумовлено впливом на економіку району економічної кризи. Найбільшу питому вагу (близько 60%) у загальній чисельності осіб, які не зайняті трудовою діяльністю займають жінки, однак протягом 2017-2021 рр. спостерігається тенденція до їх зменшення. Це пояснюється, перш за все гендерною нерівністю у працевлаштуванні та закриттям підприємств. В свою чергу, чисельність чоловіків, які не зайняті трудовою діяльністю протягом аналізованого періоду зростала швидкими темпами. Протягом 2017- 2021 рр. негативну тенденцію до зростання мала частка осіб у віці від 35 до 45 років, що свідчить про те що в Тисменицькому районі з боку роботодавців зменшується попит на працівників з досвідом роботи. Незважаючи на позитивну тенденцію до зменшення, частка осіб незайнятих трудовою діяльністю у віці до 35 років залишається досить вагомою. В конкурентній боротьбі за робочі місця молодь має гірші шанси на працевлаштування через брак досвіду. Водночас, значне зростання частки незайнятих трудовою діяльністю осіб передпенсійного віку свідчить про утиски з боку роботодавців цієї вікової категорії.

Протягом аналізованого періоду спостерігається негативна тенденція до зростання частки осіб, які не зайняті трудовою діяльністю з базовою вищою і повною вищою освітою, що негативно позначалося на стані регіонального ринку праці.

Для подолання проблеми безробіття в Тисменицькому районі проблема зайнятості населення повинна вирішуватись, насамперед, на рівні району, де щорічно розробляються та запроваджуються заходи згідно районної програми зайнятості та з врахуванням соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області.

З метою проведення об'єктивного аналізу стану безробіття в районі прослідкуємо як змінювався показник «економічна активність населення» за віковими групами, оскільки дзеркальним відображенням стану безробіття є

зайнятість населення (табл. 2.6). На рис.2.11. графічно зображено показники економічної активності робочої сили за віковими групами у 2021 році.

Як бачимо, дані табл.2.6 і рис. 2.12 вказують на те, що серед жінок і чоловіків – спостерігалось найбільше активного населення у віковій групі 40-49 років. Питома частка економічно активного населення серед вікової групи 60-70 років – найменша.

Таблиця 2.6 - Економічна активність населення за статтю і віковими групами у 2021р. по Тисменицькому району ,%

Показники	Відсотків за віковими групами						
	15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
Економічно-активне населення	12,6	12,3	13,4	13,6	26,2	16,9	5
жінки	11,5	11,6	13,3	13,6	27,5	16,4	6,1
чоловіки	13,6	12,9	13,4	13,5	25,2	17,3	4,1
зайняті	11,1	12,8	13	13,9	26,2	17,5	5,5
жінки	10,3	12	13,1	13,3	27,7	17,1	6,5
чоловіки	11,8	13,5	13	14,5	24,8	17,9	4,5
безробітні	30,3	7,2	16,7	9,3	26,6	9,9	-
жінки	29,7	6,7	15,7	17,1	24,6	6,2	-
чоловіки	30,6	7,6	17,3	4,6	27,8	12,1	-

Цілковим зрозумілим є ситуація, коли найбільшу частку серед економічно активного населення складають люди з певним професійним і віковим досвідом. Це підтверджує і показник «зайняті». Протележна картина спостерігається на ринку праці серед групи «безробітні», де найбільша частка безробітного населення припадає на вікову групу 15-24 роки. Це, як відомо, категорія молоді і підтверджується висновок, що найважче працевлаштуватися на ринку праці саме їм.

Що стосується причин незайнятості населення, то найбільшу частку протягом аналізованого періоду становлять вивільнені за власним бажанням, не працевлаштовані після закінчення навчальних закладів, а також вивільнені з економічних причин (табл. 2.7). Коливання у значеннях рівня безробіття населення Тисменицького району упродовж 2017-2021 років викликано

економічними, політичними та соціальними чинниками.

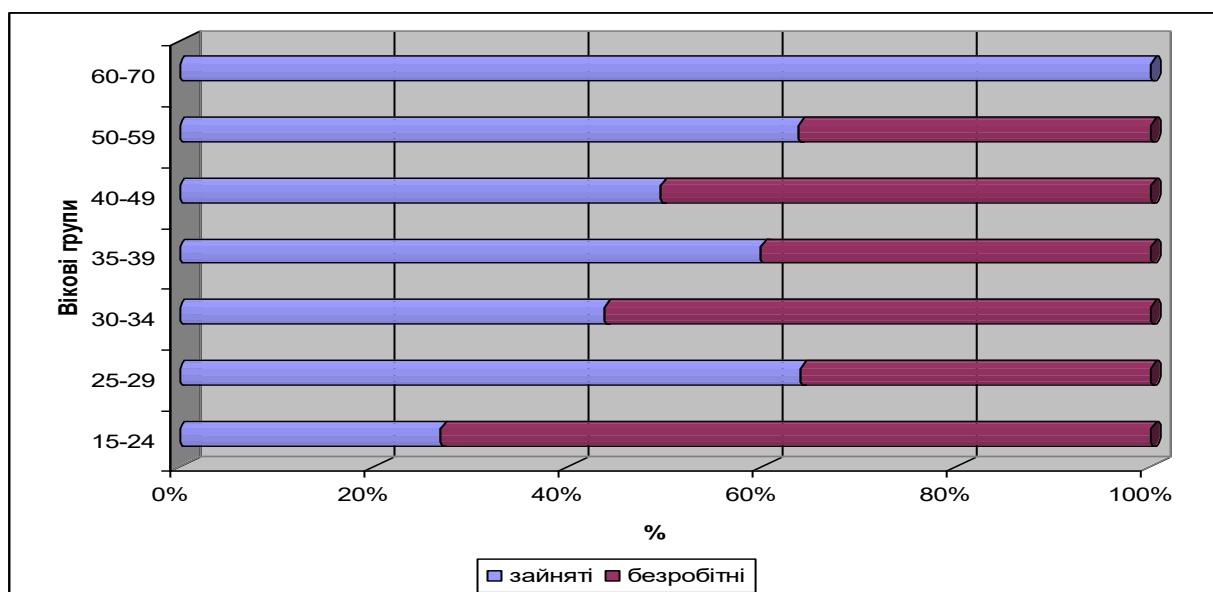

Рисунок 2.12 – Структура зайнятих і безробітних громадян Тисменицького району за віковими групами у 2021р.

Таблиця 2.7 – Структура безробітних за причинами незайнятості в Тисменицькому районі впродовж 2017-2021 років.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
За причинами незайнятості, %					
вивільнені з економічних причин	35,2	38,8	37,7	27,9	47,6
звільнені за власним бажанням	33,2	38,0	22,6	27,8	11,4
демобілізовані з військової строкової служби	2,0	1,7	1,7	3,5	2,8
не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації	13,1	23,3	25,0	17,2	16,4
звільнені за станом здоров'я, через оформлення пенсії за віком, інвалідністю	–	–	0,8	0,8	–
звільнені у зв'язку із закінченням строку контракту	–	12,4	19,3	20,1	17,0
інші причини безробіття	16,5	5,8	12,9	2,8	4,8
Всього	100	100	100	100	100

Це насамперед було зумовлено збільшенням кількості громадян, які після 1 року перебування на обліку в центрі зайнятості були зняті з обліку, а також збільшенням кількості громадян, які знайшли роботу власними силами. Так, у 2021 р. порівняно з 2020 р. кількість громадян, які знялися з обліку з інших

причин збільшилась на 2%. Збільшення зареєстрованого безробіття до рівня 8% спостерігається у 2020 р. Зростання кількості безробітних було зумовлене негативним впливом соціально-економічних чинників на стан ринку праці. Внаслідок цього активізувалися процеси вивільнення працівників через зменшення обсягів виробництва у промисловості, сільському господарстві, будівельній галузі, торгівлі, інших сферах економіки. Зростання кількості безробітних громадян, які перебували на обліку в центрі зайнятості також було викликано тим, що чисельність безробітних значно перевищувала кількість вакансій, заявлених підприємствами та організаціями району. Крім того в Тисменицькому районі, як і загалом в Україні, спостерігається дефіцит робітничих професій.

Аналіз тривалості зареєстрованого безробіття (табл. 2.8) дає інформацію про безробіття у часі. Так, у 2021 році найбільшу частку безробітних, а саме 21,4% займали особи, які перебували без роботи від 3 до 6 місяців, а найменшу частку – 13,6 % займали безробітні, які перебували в такому статусі 12 і більше місяців. Хоч частка таких осіб у 2021 році була не найвищою в порівнянні з іншим часовим проміжком, але це говорить про те, що для району характерне довготривале безробіття, яке може перерости у хронічне і мати небажані результати як для самого безробітного, так і для економіки району. У 2017 році, найбільшу частку за причинами безробіття – 22% займала група від 3 до 6 місяців, проте найменше було зареєстровано безробітних з періодом безробіття від 6 до 9 місяців, протягом наступних років відсоток безробітних по групах змінювався, відповідно змінювалася і середня тривалість безробіття, яка у 2020 році склала 5 місяців, а у 2021 році – 6 місяців.

Таким чином, найхарактернішим за тривалістю безробіття для району є безробіття до 6-ти місяців. Основною причиною були: сезонна міграція робочої сили за кордон, зміна роботи залежно від пори року, внутрішня міграція, тощо. Отже, тривалість безробіття вказує на негаразди на ринку праці в Тисменицькому районі, ще раз підкреслює неможливість нормального працевлаштування економічно активного населення, яке втратило роботу через закриття підприємств та скорочення штатів, сюди додамо ще й захворювання

на ковід. Дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, який характерний не тільки для даного району, але й області і України загалом підсилює соціально-економічну проблему безробіття. Її вирішення та пом'якшення негативних проявів на населення лежить найперше в площині державних органів влади.

Таблиця 2.8 – Тривалість зареєстрованого безробіття в Тисменицькому районі упродовж 2017-2021 р.р.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
за тривалістю безробіття, %					
до 1 міс	15,0	12,9	13,6	22,9	18,7
від 1 до 3 міс.	19,6	22,5	21,8	24,6	16,7
від 3 до 6 міс.	22,0	21,2	20,9	20,4	21,4
від 6 до 9 міс.	13,0	13,3	13,6	11,8	17,0
від 9 до 12 міс.	15,8	15,4	16,1	12,0	13,9
12 міс. і більше	13,9	13,1	13,4	11,5	15,6
Середня тривалість безробіття, міс.	6	6	6	5	6

Для оцінювання ситуації, яка склалася на ринку праці в Тисменицькому районі проведемо аналіз попиту і пропозиції та навантаження на одне вільне робоче місце. Основним інформаційним джерелом для проведення даного аналізу є дані офіційної статистики у Івано-Франківській області.

Упродовж 2017-2021рр. спостерігалось збільшення кількості претендентів на заміщення одного вакантного місця на ринку праці Тисменицького району, з одночасним зменшенням потреби підприємств району у працівниках. Так, у 2017 р. потреба підприємств району у працівниках на заміщення вільних робочих місць становила 155 осіб, у 2018 р вона зменшилась на 67,27%, а у 2020 і 2021 рр. ще на 69,44% і 22,73%. Навантаження на одне вільне робоче місце у 2017 р. в Тисменицькому районі становило 20 осіб, у 2018 і 2020 рр. в результаті значного зростання чисельності громадян, не зайнятих трудовою діяльністю і зменшення потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць його значення досягнуло до 30 осіб і 51 особи відповідно. Внаслідок зменшення чисельності громадян, не

зайнятих трудовою діяльністю і зростання потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць у 2019 і 2021 рр., значення показника навантаження на одне вільне робоче місце зменшилось до рівня 10 осіб і 6 осіб. Це свідчить, перш за все про те, що формування підприємницького сегмента у структурі ринку праці регіону значною мірою обмежується інвестиційною кризою, нестачею фінансових ресурсів, зруйнованістю технологічних процесів, спадом виробництва, необґрунтованою податковою політикою. Поступове зниження кваліфікаційних якостей працівників на фоні складної економічної та політичної ситуації в країні, структурного «переливу» зайнятих із виробничої сфери у сферу сервісу, зумовлює втрату мотивації до праці, поширення асоціальних цінностей, посилює негативний вплив на психічний стан безробітних. Зарубіжі експерти довели, що зростання безробіття на 1 % спричиняє зростання смертності населення на 2 %, збільшення самогубств – на 4,1 %, вбивств – на 5,7 % [108, с. 19]. Тому проблема безробіття далеко виходить за рамки економіки, вона ще й психологічна, соціальна та моральна.

З метою завершеності аналізу безробіття населення у Тисменицькому районі проведемо прогнозування аналогічного показника на найближчий 2022-2023 роки. Разом з цим треба зазначити, що в країні сьогодні ведуться активні військові дії, а тому прогнозовані значення можна вважати достовірними тільки теоретично. Провівши апроксимацію, наглядно стало видно, що поліноміальний прогноз рівня зареєстрованого безробіття є найбільш достовірним, тому що значення показника детермінації цієї залежності становить 1. Результати прогнозування показника наведено на рис. 2.13.

Рисунок 2.13 – Прогноз рівня зареєстрованого безробіття в Тисменицькому районі

Прогноз рівня зареєстрованого безробіття на 2022 рік становитиме:

$$P_{зб} = - 0,020*36 - 0,310*6 + 4,13 = 3,55 \%$$

Отже, можна зробити висновок, що згідно із проведеним прогнозуванням рівень зареєстрованого безробіття в Тисменицькому районі надалі буде зменшуватись. На 2022 р. прогнозується зменшення рівня зареєстрованого безробіття до 4 %. Зменшення чисельності безробітних громадян і незмінність або зростання чисельності населення Тисменицького району може позитивно вплинути на зменшення показника рівня зареєстрованого безробіття. Водночас не можна забувати, що рівень зареєстрованого безробіття характеризує не всіх безробітних в районі, а лише ту частину, яка обліковується в центрі зайнятості. Тому зменшення даного показника в 2022 р. не вказує на подолання проблеми безробіття в Тисменицькому районі.

2.3 Характеристика діяльності Тисменицького районного центру зайнятості

Державна служба зайнятості України займає провідне місце в реалізації політики зайнятості, вирішуючи завдання щодо регулювання ринку праці та соціального захисту безробітних громадян. В державній службі зайнятості працюють фахівці, які надають соціальні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, ведуть профорієнтаційну роботу, налагоджують ефективні моделі та схеми співпраці з роботодавцями, розробляють оперативні стратегії реагування на ті чи інші зрушення на ринку праці.

Державна служба зайнятості України була створена рішенням уряду України на основі Закону України «Про зайнятість населення» в грудні 1990 року. З метою реалізації Закону України «Про зайнятість», введеного в дію постановою Верховної Ради УРСР від 1 березня 1991 року, Кабінет Міністрів УРСР своєю постановою від 24 червня 1991 року № 47 затвердив положення

про державну службу зайнятості, про державний фонд сприяння зайнятості населення, про порядок реєстрації безробітних та виплати їм матеріальної допомоги, про організацію оплачуваних громадських робіт, про контроль за дотриманням законодавства про зайнятість населення.

Сутність державної служби зайнятості відтворюється у виконанні нею таких функцій:

- проводить аналіз і прогноз попиту та пропозиції на робочу силу;
- інформує населення і державні органи управління про стан ринку праці;
- консультує громадян, власників підприємств, установ і організацій про можливість одержання роботи і забезпечення робочою силою, вимоги до різних видів професії тощо;
- обліковує вільні робочі місця та громадян, що звертаються з питань працевлаштування;
- організовує професійну підготовку і перепідготовку громадян у системі служби зайнятості або направляє їх для навчання, сприяє підприємствам у розвитку та визначенні курсів навчання та підвищення кваліфікації [7].

Сьогодні послугами служби користуються близько 3 млн. незайнятих і безробітних громадян, близько 1 млн. роботодавців і близько 1,5 млн. застрахованих громадян, зайнятих в різних сферах економічної діяльності.

Тисменицький район розміщений довкола Івано-Франківського обласного центру, де зосереджено багато підприємств, на яких працювали і працюють мешканці прилеглих сіл. Працюючи в обласному центрі, при звільненні з роботи більшість з них звертаються саме в Тисменицький районний центр зайнятості.

Метою діяльності районного центру зайнятості є реалізація політики Державної служби зайнятості України з питань регулювання зайнятості населення, професійного навчання, працевлаштування, соціальної підтримки тимчасово непрацюючих громадян.

Районний центр зайнятості забезпечує виконання таких завдань:

1) реалізує державну політику у сфері зайнятості населення і забезпечує незайнятому населенню відповідні гарантії;

2) здійснює аналіз ринку праці, підготовку і реалізацію програм зайнятості та заходів щодо соціального захисту різних верств населення від безробіття;

3) приймає та обліковує громадян, які звертаються з питань працевлаштування, надає їм допомогу у підборі відповідної роботи та працевлаштуванні, здійснює реєстрацію громадян як безробітних;

4) проводить професійну орієнтацію та консультації населення;

5) організовує підвищення кваліфікації та перепідготовки незайнятого населення з метою підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці;

6) надає підприємствам, установам і організаціям допомогу у доборі необхідних їм працівників;

7) готує пропозиції та висновки про використання праці іноземних громадян на підприємствах, в установах та організаціях;

8) контролює за дотриманням законодавства щодо питань зайнятості населення всіма органами та організаціями;

9) здійснює контроль за своєчасним і повним відрахуванням підприємствами, організаціями, установами коштів до державного фонду сприяння зайнятості;

10) контролює раціональне і ефективне використання місцевої частини державного фонду сприяння зайнятості населення.

Районний центр зайнятості виконує такі функції:

1) здійснює облік вільних робочих місць і вакантних посад, створює автоматизований банк даних щодо потреби в них підприємств, установ і організацій;

2) інформує населення і органи статистики про наявність вільних робочих місць і вакантних посад по підприємствах, установах і організаціях;

3) інформує про можливості перерозподілу робочої сили, а також про наявність навчальних закладів, курсів, технічних шкіл, навчальних центрів, комбінатів, пунктів підготовки та перепідготовки кадрів та строки навчання;

4) вивчає потребу підприємств, установ і організацій в працівниках за професіями і кваліфікацією та визначає обсяги і напрями профорієнтаційної роботи, професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення;

5) проводить роз'яснювальну роботу серед населення з питань зайнятості і соціального захисту населення від безробіття;

6) консультує власників підприємств, установ і організацій, щодо наявності незайнятої робочої сили, можливості забезпечення нею підприємств, установ і організацій;

7) сприяє створенню додаткових робочих місць на підприємствах, в установах і організаціях для використання праці громадян, які потребують соціального захисту;

8) вносить до місцевих органів влади пропозиції про надання території статусу території пріоритетного розвитку;

9) вносить до місцевих органів державної виконавчої влади пропозиції про бронювання місць на підприємствах, установах і організаціях згідно квоти;

10) займається організацією оплачуваних громадських робіт для населення;

11) сприяє іноземним громадянам у професійній діяльності;

12) надає соціальну підтримку громадянам, які визнані в установленому порядку безробітними, в тому числі:

- направляє в навчальні заклади на професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації з виплатою їм стипендії в період навчання;

- призначає і виплачує допомогу по безробіттю, надає матеріальну допомогу безробітним і членам їх сімей, які знаходяться на його утриманні та надає безпроцентну позику безробітним для заняття підприємницькою діяльністю;

13) здійснює направлення громадян на оплачувані громадські роботи;

14) готує статистичні звіти про стан ринку праці на підвідомчій території, забезпечує достовірність і своєчасність їх розробки і подання обласному центру зайнятості і відповідному органу статистики;

15) здійснює контроль, за своєчасним і повним надходженням відрахувань до державного фонду сприяння зайнятості;

16) забезпечує раціональне і ефективне використання коштів державного фонду сприяння зайнятості;

17) розглядає листи громадян, їх заяви та скарги, готує роз'яснення до вирішення поставлених питань громадянами.

Тисменицький районний центр зайнятості взаємодіє з відповідними підрозділами місцевих органів державної виконавчої влади, а також з підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян та окремими громадянами.

Для того, щоб дати об'єктивну оцінку роботи даного центру зайнятості необхідно проаналізувати як змінювались основні показники його діяльності протягом 2017-2021 рр.

Тисменицьким районним центром зайнятості у 2017 р. було зареєстровано 4270 осіб, у 2018 і 2019 рр. їх чисельність зменшилась на 322 осіб або на 7,54% і на 299 осіб або на 7,57% відповідно. У 2021 р. спостерігалось подальше зменшення осіб, зареєстрованих центром зайнятості ще на 200 осіб, що свідчить про самостійне працевлаштування більшості осіб, які втратили роботу і їх небажання ставати на облік в центрі зайнятості через відсутність впевненості, що через центр зайнятості вдасться знайти роботу з достойним рівнем заробітної плати. У 2020 р. спостерігається протилежна тенденція, чисельність зареєстрованих громадян зросла на 374 осіб або на 10,25%, що було зумовлено масовими скороченнями штату працівників, внаслідок зменшення обсягів виробництва підприємствами району.

Головним завданням центру зайнятості є працевлаштування незайнятих громадян (рис. 2.14).

Основну частину у загальній чисельності працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю становлять працевлаштовані в переробній

промисловості, оптовій і роздрібній торгівлі, сільському господарстві. Так, у 2017 р. частка працевлаштованих у добувній і переробній промисловості у загальній чисельності працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю становила 47,31%, а у 2021 р. вона дещо зменшилась до рівня 30,91%, що було зумовлено уповільненням росту обсягів виробництва. Частка працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю у оптовій і роздрібній торгівлі становила у 2017 р. 19,49%, а у 2021 р. зменшилась до 17,06%. Протилежну тенденцію до зміни мала частка працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю у сільському господарстві. Так, у 2017 р. вона становила 7,17%, а у 2021 р. зросла до 15,65%. Збільшилась частка працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю у сфері охорони здоров'я: з 4,27% у 2017 р. до 11,31% у 2021 р. Позитивну тенденцію до зростання мала також частка працевлаштованих у рибному господарстві, будівельній галузі, готельно-ресторанному бізнесі, фінансовій діяльності, операціях з нерухомістю і здаванням під найм, державному управлінні, освіті, в колективних, громадських і особистих послугах.

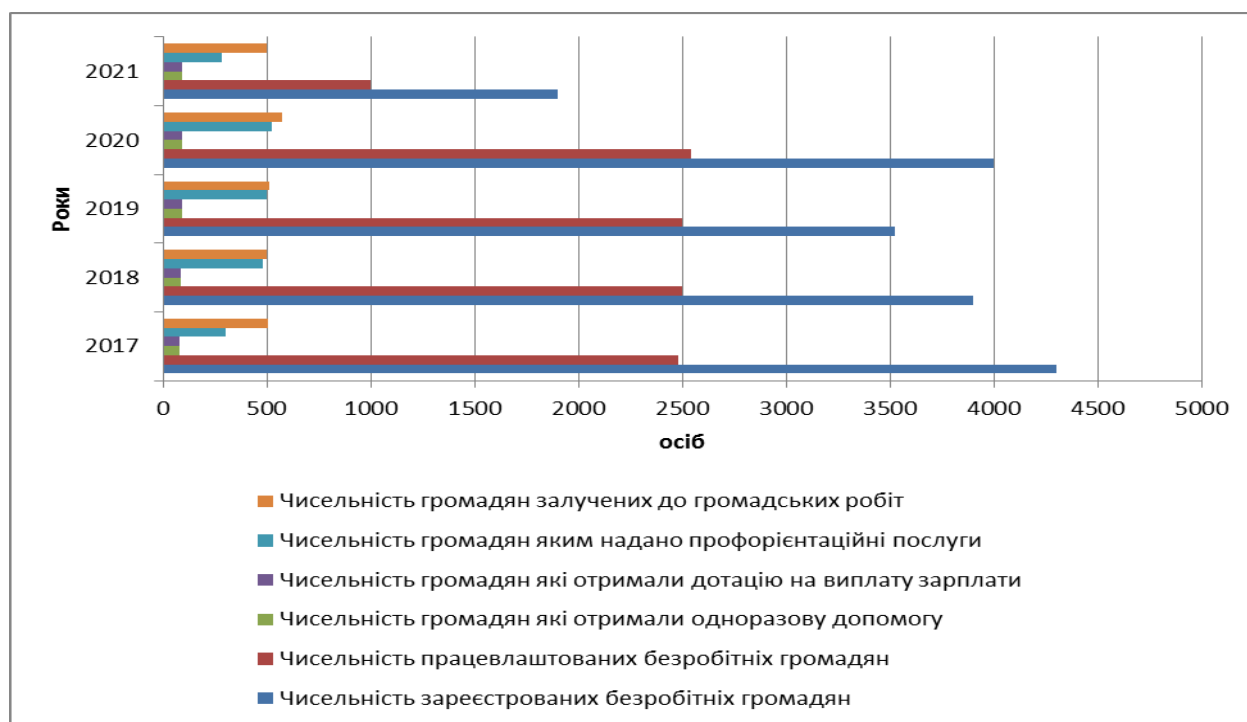

Рисунок 2.14 – Чисельність громадян, що скористалися послугами Тисменицького районного центру зайнятості

Негативну тенденцію до зменшення мала частка працевлаштованих громадян, які не зайняті трудовою діяльністю у сфері транспорту: з 4,31% у 2017 р. до 1,7% у 2021 р.

Одним із напрямів діяльності Тисменицького районного центру зайнятості є сприяння у започаткуванні власної справи незайнятим громадянам з метою забезпечення їх зайнятості. Безробітні активно залучаються до участі у семінарах з підприємницької діяльності, що проводяться за участю фахівців центру зайнятості, закладів освіти та підприємницьких структур, що надають професійно інформаційні та консультаційні послуги з юридичних, економічних та інших питань. Всім бажаючим започаткувати власну справу надаються консультаційні та освітні послуги.

Орієнтація на самозайнятість та підприємництво сьогодні є одним із пріоритетних напрямків діяльності Тисменицького центру зайнятості. В районі створені сприятливі умови для розвитку малого бізнесу, закріпилася позитивна тенденція зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності, їх частки і ролі у більшості галузей народного господарства. Цьому сприяє і надання центром зайнятості одноразової виплати допомоги по безробіттю для організації підприємницької діяльності. У 2017 р. таку допомогу отримали 130 осіб, у 2018 році їх чисельність зменшилась і становила 63 особи, але уже у 2019 і 2020 рр. знову збільшилась до 113 осіб та 135 осіб відповідно. У 2017 р., зокрема, було надано одноразової виплати допомоги для зайняття підприємницькою діяльністю на суму 33,6 тис. грн., у 2018 і 2020 рр. її сума зросла на 150,3 тис. грн. або на 447,32% і на 336,1 тис. грн. або на 189,03%. Незначне зменшення суми цих виплат на 6,1 тис. грн. або на 3,32% спостерігається у 2019 р. (рис. 2.15).

Одним із видів соціальних послуг є надання роботодавцю дотації на створення додаткових робочих місць для працевлаштування осіб, не зайнятих трудовою діяльністю за направленням державної служби зайнятості, на повне або часткове покриття витрат на заробітну плату прийнятих на них осіб.

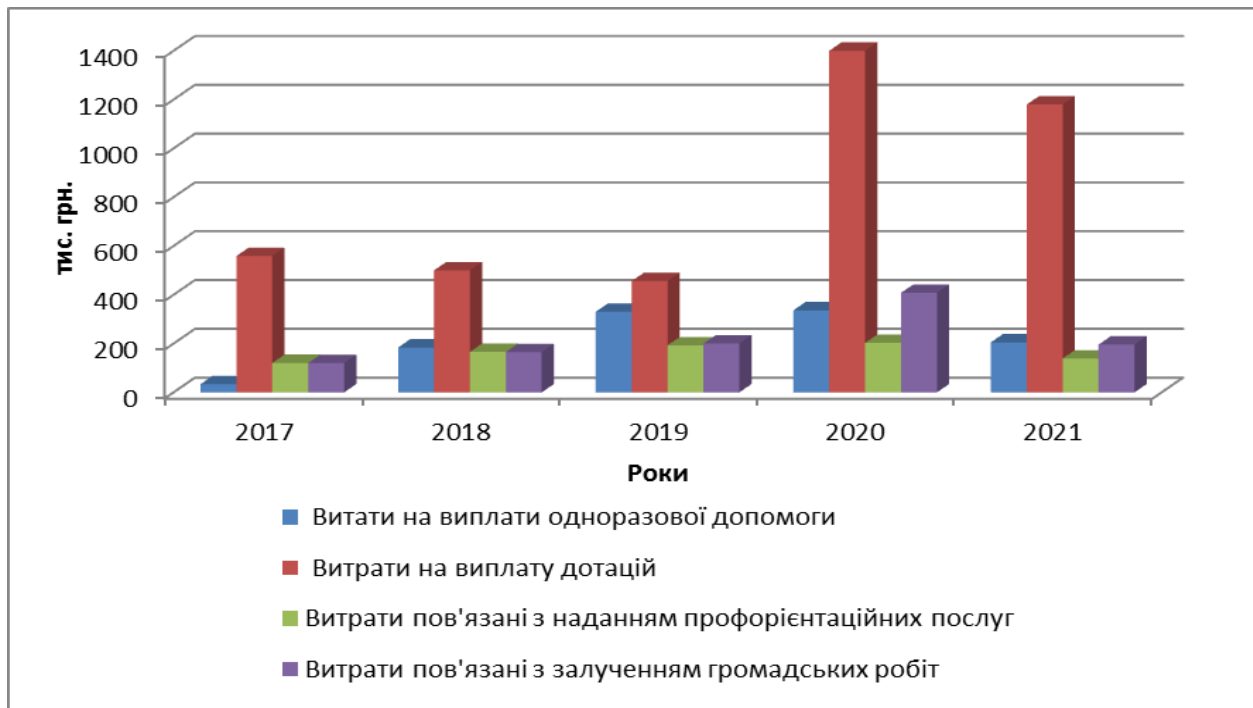

Рисунок 2.15 – Витрати пов'язані з наданням послуг безробітним громадянам Тименицького району

Дотація надається роботодавцю за умови працевлаштування на строк понад два роки за направленням служби зайнятості безробітних, які перебували на обліку більше трьох місяців, таких категорій: жінки, які мають дітей віком до 6 років; одинокі матері, які мають дітей віком до 14 років або дітей-інвалідів; молодь, яка закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних навчальних закладах, вищих навчальних закладах тощо; діти (сироти), які залишилися без піклування батьків, а також особи, яким виповнилося 15 років і які за згодою одного із батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу; особи передпенсійного віку; особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування; особи, які входять до складу сім'ї, де двоє і більше її членів є безробітними; інваліди, які не досягли пенсійного віку; жінки, які повідомили про свою вагітність та підтвердили її документально.

Перевага в наданні дотації надається роботодавцям, які створюють додаткові робочі місця для працевлаштування вагітних жінок, а також безробітних, які не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, понад

установлену квоту, та роботодавцям, що виконали норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів понад установлену норму.

У 2017 р. дотацію на виплату заробітної плати отримали 111 осіб, у 2018 і 2019 рр. їх чисельність зменшилась на 61 особу і становила 50 осіб порівняно з 2017 р. Незважаючи на складну економічну ситуацію у 2020 р. чисельність осіб які отримали дотацію на виплату заробітної плати збільшилась на 42 особи і становила 92 особи. Проте уже у 2021 р. внаслідок згортання фінансування дотацій на виплату заробітної плати їх чисельність зменшилась на 82 особи і становила 10 осіб. Витрати Тисменицького районного центру зайнятості на виплату дотацій становили у 2017 р. 559 тис. грн., у 2018 і 2019 рр. вони зменшились на 58 тис. грн., або на 10,38% і на 54,8 тис. грн. або на 10,94%, а у 2021 р. ще на 282,8 тис. грн., або на 20,11% порівняно з 2020 р. Натомість у 2020 р. витрати районного центру зайнятості на виплату дотацій зросли на 959,8 тис. грн. або на 215,11%.

Ще один напрям діяльності центру зайнятості – професійне навчання. Професійне навчання безробітних проводиться Тисменицьким районним центром зайнятості з урахуванням вимог ринку праці, перспектив розвитку регіону, в тому числі для зайняття підприємницькою діяльністю, що обумовлюється відповідним договором між особою та центром зайнятості. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка для осіб, які втратили роботу і зареєстровані у центрі зайнятості проводиться у випадках: неможливості знайти роботу за фахом через брак професійної кваліфікації та компетенцій у безробітного; необхідності змінити професію у зв'язку з відсутністю роботи, що відповідає професійним навичкам особи; пошук роботи вперше і відсутність професії, тощо (табл.2.9, рис.2.16)

Згідно статистичних даних, в районі впродовж 2017-2021 рр. кількість працівників, які підвищували кваліфікацію мала стійку тенденцію до спадання.

Так, якщо в 2017 році чисельність працівників, які підвищили свій кваліфікаційний рівень становила 635 осіб, то в 2021 році - всього 459 осіб, тобто на 22,6% менше.

Таблиця 2.9 – Підготовка та підвищення кваліфікації працівників в Тисменицькому районі в 2017-2021 р. р.

Роки	Навчалися новим професіям, осіб	Підвищували кваліфікацію, осіб
2017	751	635
2018	527	437
2019	312	234
2020	276	590
2021	224	459

Кількість працівників, які навчались новим професіям протягом аналізованого періоду з кожним роком також зменшувалась. Все це говорить про недостатню зацікавленість роботодавців у підвищенні професійно-кваліфікаційного рівня своїх працівників. Разом з тим, самі працівники не зацікавлені вкладати кошти у свою професійну підготовку (чи перепідготовку) через відсутність для цього достатніх стимулів. Вищий рівень професійної майстерності не завжди приводить до підвищення рівня заробітної плати. Інвестуючи у власний розвиток, працівник не завжди має гарантії, що ця інвестиція принесе йому бажане робоче місце.

У 2018 р. центром зайнятості було надано профорієнтаційних послуг 830 особам, у 2019 і 2020 рр. їх чисельність збільшилась на 14 осіб і на 40 осіб та становила 844 особи і 884 особи, а у 2021 р. ще на 48 осіб і становила 934 особи. Витрати центру зайнятості пов'язані з наданням профорієнтаційних послуг безробітним в середньому складали більше 30%.

Негативні тенденції присутні на ринку праці Івано-Франківської області та досліджуваного району призводять до значного дисбалансу між попитом і пропозицією, їх посилення – до збільшення кількості безробітних осіб, які потребують соціального захисту з боку держави. Одним із вагомих чинників, направлених на зняття соціальної напруги на ринку праці і в суспільстві є оплачувані громадські роботи.

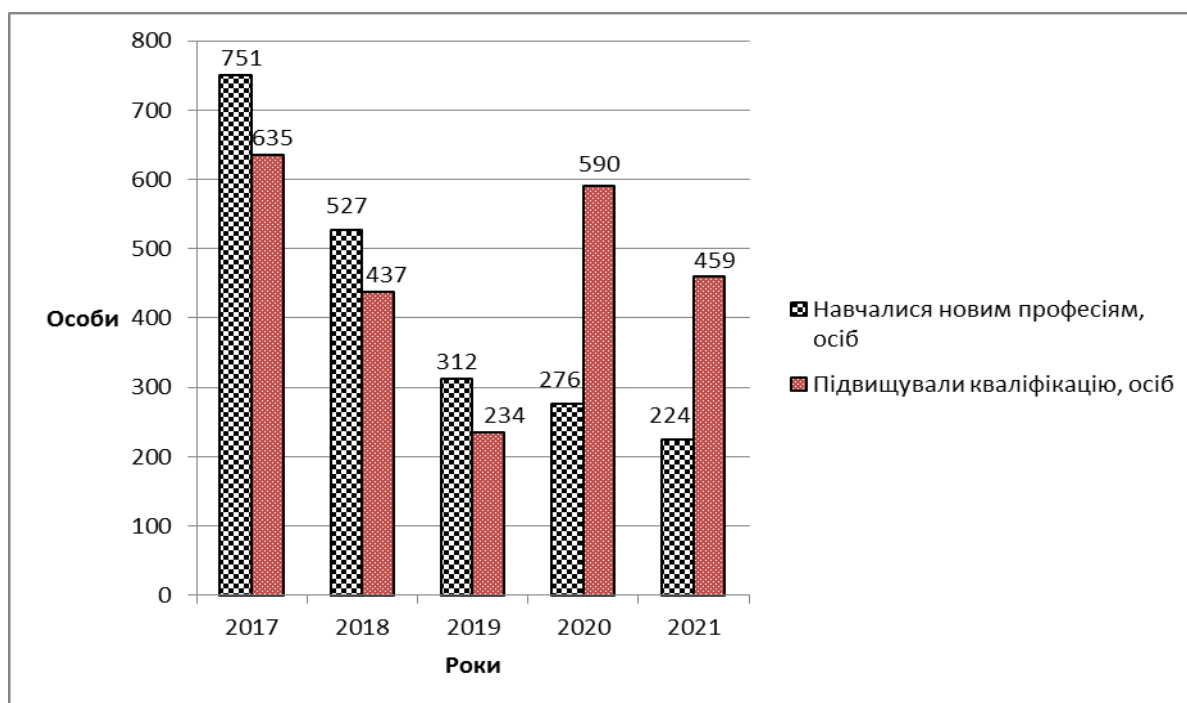

Рисунок 2.16 – Підготовка та підвищення кваліфікації працівників упродовж 2017-2021 років

До них належать види некваліфікованої і кваліфікованої роботи, які організовуються з метою надання соціальної підтримки та забезпечення тимчасової зайнятості осіб, які шукають роботу. До них залучаються всі бажаючі. Серед них особи, які втратили роботу, студентська і учнівська молодь у свій вільний від навчання час, пенсіонери тощо шляхом укладання договору між центром зайнятості та роботодавцями.

У 2021 р. центром зайнятості до оплачуваних громадських робіт було залучено 167 осіб, у 2019 і 2020 рр. їх чисельність збільшилась і становила 119 осіб і 259 осіб. У 2017 і 2018 рр. відбулося зменшення чисельності громадян, залучених до громадських робіт відповідно на 13 осіб і на 98 осіб порівняно з попереднім періодом. Варто відмітити, що кількість тих, хто хотів взяти участь в оплачуваних громадських роботах упродовж 2017-2021 років мала тенденцію до зростання.

Особливої уваги заслуговує стан молодіжного безробіття, якому приділяється особлива увага у центрі зайнятості. При виході на ринок більша частина випускників закладів освіти не в змозі знайти роботу зокрема через

відсутність потрібних вакансій, низьку оплату праці, особисті мотиви, серед яких розчарування у обраній спеціальності. Проведене опитування серед молоді не зайнятої трудовою діяльністю на предмет працевлаштування засвідчує, що половина опитуваних (50%) під час пошуку роботи зверталася до вузького кола інформаційних джерел про вакансії. Майже у 45% безробітної молоді відсутнє резюме, 32% опитаних безробітних молодих людей зазначили цікавість роботи, і 42% – можливість чогось досягти. Більшість опитаних перешкодою на шляху відкриття власної справи вважають складну економічну і політичну ситуацію, відсутність первинного капіталу, а також високі податки.

Проведений аналіз роботи Тисменицького центру зайнятості підтвердив, що основною метою його діяльності є реалізація політики Державної служби зайнятості України щодо регулювання зайнятості населення та надання підтримки і допомоги громадянам, що втратили роботу і опинилися у статусі безробітних. Було визначено, що за період 2017 – 2021 років найбільшу частку працевлаштованих центром зайнятості спостерігалось у переробній промисловості, сільському господарстві та сфері побуту.

Таким чином, проведений аналіз рівня безробіття в Тисменицькому районі та роботи центру зайнятості доводить, що вирішити проблему безробіття можна через підвищення гнучкості ринку праці, його адаптації до теперішніх умов, що склалися в економіці держави. Позитивне вирішення назрілої проблеми лежить, насамперед, у площині державних органів влади через реформування освітньої, податкової, фінансової системи тощо. При цьому варто пам'ятати, що економічне зростання досягається, головним чином, за рахунок збільшення продуктивності праці. Сьогодні комп'ютеризація виробництва, введення ІТ-програмування тощо звужують можливості використання застарілих технологій і методів організації та залучення до виробництва додаткової робочої сили.

2.4 Аналіз впливу тривалості безробіття на психо-емоційний стан особистості

Існування різних видів безробіття, спонукають вчених та практиків вивчення цього явища під різними кутами зору. Його розвиток та динаміка перебігу стали предметом вивчення різних наук – економіки, медицини, соціології та психології. З точки зору економічної науки цікавим є поведінка безробітного і як вона залежить від тривалості безробіття, домогосподарство тощо. Явище безробіття не може бути охарактеризовано як суто негативне для людини, суспільства чи економіки. Це час, коли можна замислитися про зміну прикладання праці, підвищення кваліфікації, навчання чогось нового, самореалізації. Тобто, безробіття є об'єктивною реальністю ринку праці. Разом з тим певні види безробіття за їх тривалістю і проявами на різні сторони життєдіяльності людини не можна розглядати як об'єктивні. Це стосується затяжного та довготривалого безробіття, останнє згідно із методологією МОП, триває 12 місяців і більше. На рівні підприємства тривале перебування у стані безробіття призводить до послаблення мотивів до активного пошуку роботи, декваліфікації через втрату професійних вмінь та навичок, зниження рівня життя самого безробітного та його родини, поступової деградації особистості. Ці наслідки приводять до непередбачуваного психічного стану особистості, підсилюють ризики, які присутні на ринку праці, а все взяте разом – призводить до втрати робочої сили та й взагалі до втрати трудового потенціалу регіону чи району. Крім цього страждає емоційна сфера, що негативно відображається на здоров'ї безробітного, утруднює його професійну та соціальну адаптацію у нових умовах. Людина переживає стрес, що супроводжується кризовими станами. За ознакою потреби у психологічній допомозі всіх безробітних можна поділити на декілька груп [17]:

- мають реалістичний професійний вибір (свідоме ставлення до працевлаштування), а тому потребують перенавчання чи нового робочого місця;

- мають песимістичний професійний вибір або професійно невизначені та потребують профконсультаційної допомоги;
- мають неадекватну поведінку пошуку роботи через брак досвіду працевлаштування, потребують тренування відповідних навичок;
- мають психологічні проблеми, пов'язані з неможливістю працевлаштування, але не ведуть до стійкого зниження рівня соціальної адаптації (посттравматичні розлади, неадекватна самооцінка тощо);
- мають пасивну поведінку працевлаштування та відсутню його мотивацію завдяки впливу інших обставин (особи передпенсійного віку, багатодітні матері, мешканці села з дефіцитом робочих місць). Безробітні потребують лише співбесіди, спрямованої на мотивування особи;
- мають суттєві порушення нервової системи через неможливість працевлаштування згідно до очікувань (нервово-психічні розлади, залежні стани тощо). Ця категорія потребує ретельного психодіагностичного обстеження.

Третя та четверта категорія безробітних може отримати необхідну психологічну допомогу в умовах групової роботи, тоді як іншим категоріям достатньо індивідуального психологічного консультування. Для першої групи достатнім є використання спеціальних методик та тестів, які спрямовують безробітного до активної життєвої позиції. Друга категорія безробітних потребує застосування профорієнтаційних методик, а шоста – вимагає комплексного ретельного дослідження порушень психічних процесів, функцій, особистісних розладів.

При діагностиці психологічних особливостей осіб у ситуації перебування у статусі безробітного існує потреба у виборі (зміні) професії, виборі майбутнього напрямку професійного навчання, саморозвитку, можливості визначення схильностей до ведення бізнесу. На початковому етапі групової роботи з безробітними здійснювався первинний діагностичний зріз за допомогою різних методик, зокрема [18]: методика дослідження мотивації досягнень; методика дослідження IQ; методика дослідження соціально-психологічних чинників. Ціллю другого етапу є розроблення програми для

підвищення рівня соціально-психологічної готовності безробітних до зміни професії та перенавчання.

Аналіз складових і їх впливу на осбу, що втратила роботу включає в себе визначення професійної мотивації, структури інтелекту (IQ), психологічних властивостей особистості [18]. Виходячи з цього, зупинимося на визначенні цих складових пропонованої діагностики докладніше .

1. Дослідження професійних інтересів і цінностей (професійної мотивації). Суть такого дослідження зводиться до розроблення тестів, які дають чіткі визначення щодо професійних обов'язків і якостей за найбільш актуальними професіями сучасного стану ринку праці. Для зручності професії були згруповані за певними групами, а всіх безробітних згруповано відповідно до їх інтересів:

підприємництво, успішність якої залежить від наявності таких якостей як підприємливість, енергійність, ініціативність, схильність до ризику, лідерські та організаторські здібності, рішучість та гнучкість у досягненні мети;

технічні професії, пов'язані з діяльністю, що передбачає використання інструментів, машин та приладів. Ця сфера тісно пов'язана з техніко-технологічними процесами у різних галузях промислового виробництва, тому потребує уважності, енергійності, вміння навчатися новому, знання технологічних особливостей процесу виробництва;

природничі професії, пов'язані з діяльністю, предметом якої є об'єкти природи, природні процеси чи явища. Для таких професій є перевага точних наук, дисциплінованість, гострий склад розуму тощо;

інтелектуальні професії, які пов'язані з діяльністю аналітичного та дослідницького характеру. Характер завдань потребує високого рівня інтелекту, творчих здібностей, абстрактного мислення;

соціальні професії, пов'язані з різними видами соціальної роботи, сферою сервісу, а також з педагогікою та медициною. Тут характерними є вміння прийти на допомогу, ввічливість, тактовність, готовність поступитися власними інтересами;

професії, пов'язані з ризиком, які дозволяють (та вимагають) прояву таких якостей як енергійність, схильність до ризику та конкуренції, самовладання та сміливості в небезпечних ситуаціях, волю та характер, фізичну витривалість і винахідливість.

Рівні внутрішньої мотивації до різних видів професійної діяльності визначалися з використанням анкетування та експертних оцінок, а також було використано методику дослідження професійного спрямування безробітних, яка оцінює комунікативні та організаторські схильності "КОС" Б. Федоришина [19]. За допомогою тесту-опитувальника "КОС" досліджено рівень розвитку комунікативних та організаторських схильностей у безробітних. Тест містить 40 запитань. Скористаємося дослідження Б.Федоришина і використаємо пропонувані у розробленій ним методиці межі для визначення таких схильностей: від 10,00-7,01 балів - високий рівень; 7,00-3,01 бали - середній рівень; 3,00-0,00 бали - низький рівень. Дотримуємося думки, що високий рівень внутрішньої мотивації сприяє успішній самореалізації (при наявності здібностей і психологічної схильності) в межах відповідних видів професійної діяльності. Середній рівень внутрішньої мотивації свідчить про нечітку або суперечливу їх вираженість, а також нестійкість і мінливість по відношенню до відповідних видів професійної діяльності. Низький рівень інтересу і внутрішньої мотивації перешкоджає успішній самореалізації в наведених групах професій. Ігнорування цього факту може провокувати регулярне відчуття психологічного дискомфорту працівника на робочому місці, підвищену його стомлюваність і дратівливість. а також часту зміну місця прикладання праці.

У дослідження брало участь 40 осіб, які знаходилися у статусі безробітного станом на червень 2021 року, зареєстрованих районним центром зайнятості і проходили програму адаптації. Вона тривала 4 місяці, з яких підготовчий етап тривав 1 місяць, діагностичний етап тривав 1 місяць, психокорекційна підтримка та консультивання - 2 місяці. Програма психологічної підтримки безробітних розроблялася паралельно з проведенням певного етапу. Формою звітності слугували: міні-лекції, рольові ігри,

індивідуальні та групові завдання, мозковий штурм, вправи на релаксацію. Кожне заняття закінчувалося груповим обговоренням, висловлюванням кожного учасника щодо своїх емоцій, відчуттів, ставлення до ситуацій, які моделювалися у групі, та важливості і актуальності отриманих в ході роботи навичок. Дискусії та групове обговорення максимально позитивно впливало на поведінку учасника [20]. Результати проведеного дослідження щодо визначення професійних інтересів представлені у табл. 2.10.

Таблиця 2.10 –Результати дослідження професійних інтересів та цінностей .

Професії	Кількість повторень
Підприємництво	1 2 3 4 5 6
технічні	1 2 3 4
природничі	1 2 3 4
інтелектуальні	1 2 3 4
соціальні	1 2 3 4 5
Пов'язані з ризиком	1

Можна зробити висновки за середніми показниками дослідження, що у групі досліджуваних, найбільший інтерес проявлено до професій соціальної сфери діяльності та підприємництва. Отже, досліджувані вважають, що можуть себе успішно реалізувати у таких сферах діяльності як: менеджмент; педагогіка; медицина; комерційна діяльність; адміністративна діяльність, підприємництво.

2. Дослідження інтелекту IQ.

Тестова методика, що використовується для визначення загального рівня розвитку й структури інтелекту містить набір шкал, які дозволяють вимірювати елементи структури інтелекту (вербальний, математичний, техніко-конструктивний). Для встановлення загального рівня «IQ» було використане шкалювання за методикою Р. Шварцера [21]. Рівень інтелекту визначено сумуванням значень шкал. Результати наступні: Шкала «I». Виявлено середній рівень здібності безробітних (виявлено практичне мислення, робити висновки спираючись на здоровий глузд, загальна обізнаність в різних галузях знань). Шкала «II». Виявлено середній рівень щодо мови, вміння точно визначати

значення понять, класифікувати їх і правильно ними оперувати. Шкала «III». Виявлений рівень здібності вищий за середній (встановлення логічних зв'язків між різними видами інформації, вміння синтезувати інформацію по галузях знань, гнучкості та швидкості переключення мислення). Шкала «IV». Виявлений рівень здібності нижчий за середній до абстрактного і вербально-логічного мислення, узагальнення понять і розробки теорій та концепцій. Шкала «V». Виявлений середній рівень здібності до практичного математичного мислення. Шкала «VI». Виявлено середній рівень уміння до теоретичного математичного мислення та прогнозу. Шкала «VII». Виявлено середній рівень розвитку просторового мислення, задатків конструктивних здібностей. Шкала «VIII» Виявлено середній рівень розвитку об'ємного геометричного і просторового мислення. Загальна шкала «IQ». Виявлено середній рівень розвитку інтелекту (перевищення 100 балів, але менший за 150) (табл. 2.11, рис.2.17).

Таблиця 2.11 – Рівні розвитку інтелекту

Структура інтелекту	Бальна оцінка
Вербальний	100
Не вербальний	98
Математичний	90
Техніко-конструктивний	91
Теоретичний	96
Практичний	108

Можемо сказати, що у осіб, які були у групі дослідження найбільше розвинутий вербальний та практичний елементи структури інтелекту, значення яких перевищує 100 балів. Це свідчить про наявність потенціалу самовдосконалення, можливість отримання другої вищої освіти, прагнення до навчання через саморозвиток.

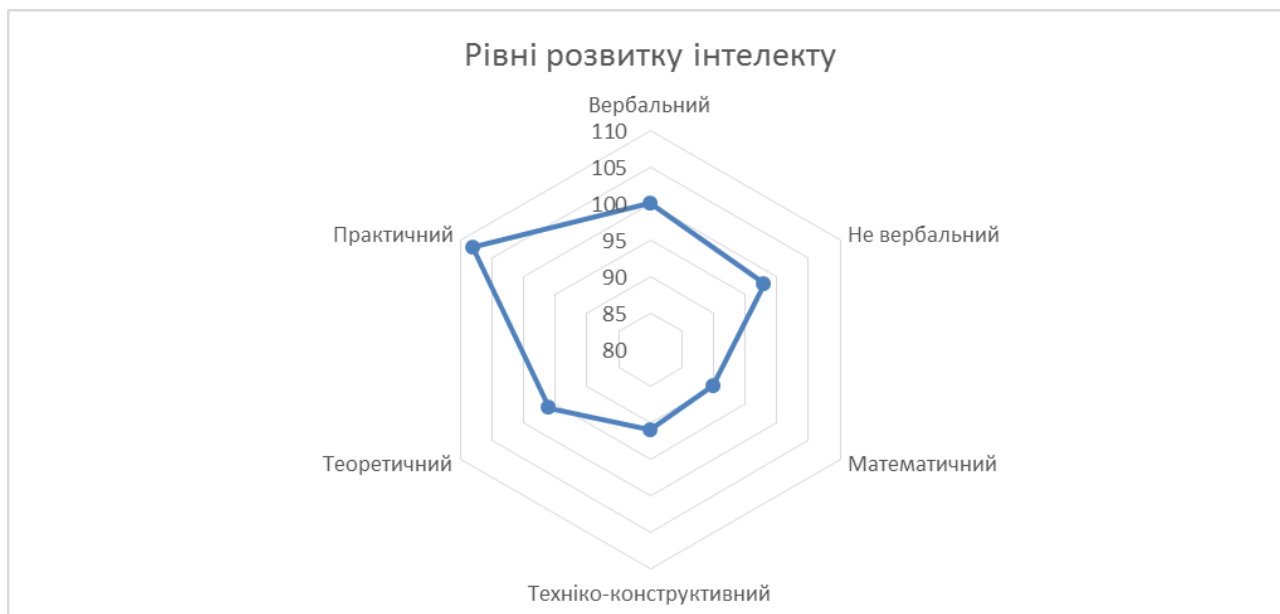

Рисунок 2.17- Рівні розвитку інтелекту (за результатами дослідження)

Подальші перспективи професійного зростання у випадку успішного працевлаштування будуть пропорційні тим зусиллям, які докладатимуться безробітним щодо розвитку власного інтелектуального потенціалу. Отримані результати досліджуваної групи засвідчили перевагу в структурі елементів інтелекту вербального, тобто здатність ефективно сприймати словесно-мовну інформацію, а також перевагу практичного інтелекту над теоретичним. Це вказує на можливість успішної професійної самореалізації, насамперед, у практичних видах діяльності.

3. Дослідження соціально-психологічних факторів.

Результати дослідження соціально-психологічних факторів представлені в таблиці 2.12 (максимальний бал -10, мінімальний-1). З метою визначення рівня сформованості у безробітних здатності підприємництва, адаптивних змін у відповідності до обставин використано методика експертної оцінки “Адаптаційна мобільність” Л. Карамушки, М. Москальова [22] та методика 16 факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела [23]. Даний опитувальник базується на визначенні окремих рис темпераменту і особистісних якостях особистості, причому кожен фактор відображає деяку реальну систему узагальнених рис особистості [24].

Рисунок 2.18 – Результати аналізу соціально-психологічних факторів (за результатами дослідження)

На основі якісного і кількісного аналізу змісту особистісних факторів їх було згруповано в блоки факторів (рис 2.18), які найбільше повторювались у відповідях респондентів. Аналіз результатів рис. 2.18 показав, що найбільш значимими з точки зору соціально-психологічних факторів були: комунікабельність, інтелектуальність, дисциплінованість, радикалізм та самоконтроль. Отже, з цього можемо констатувати, що безробіті прагнуть себе реалізувати у різних сферах, причому основними компонентами соціально-психологічних факторів, серед пропонованих, вважають вище обрані, що говорить про їх відповідальний підхід до обрання нового місця прикладання праці. Також група досліджуваних безробітних бачить себе серед керівників, фахівців, управлінців різних рівнів, що підтверджують названі якості особистості характеру.

Отже, на основі проведеного аналізу можемо говорити, що перебуваючи у статусі безробітного, особа яка втратила роботу може знаходитися у різних психічних станах. І чим безробіття буде тривалішим у часовому діапазоні, тим непередбачуваний результат з точки зору впливу психологічного стану можна спостерігати. Все це дає підстави говорити про обов'язковість роботи у центрах зайнятості психолога-практика на постійній основі, основною метою роботи якого було б своєчасне виявлення небезпечного стану для здоров'я

безробітного, а також надання професійної допомоги та спонукання осіб, що втратили роботу до її активного пошуку та збереження психічної стійкості. Аналіз результатів щодо адаптивності безробітних в результаті втрати роботи засвідчив значно вищі показники у осіб, які брали участь у дослідженні. Вони характеризувалися такими рисами: більшою впевненістю в собі, емоційною стійкістю, готовністю робити все, щоб змінити статус безробітного на зайнятого.

Висновки за розділом 2

Тисменицький район має вигідне територіальне розміщення, яке сприяє його соціально-економічному розвитку. Про це переконливо свідчить, покращення показників соціально-економічного розвитку району у 2017-2021 рр. Водночас спостерігається негативна тенденція щодо зменшення чисельності учнів середніх навчальних закладів і лікарів у закладах охорони здоров'я.

У Тисменицькому районі спостерігалася хвилеподібна тенденція щодо офіційно зареєстрованого безробіття, що було зумовлене, перш за все, захворюваністю населення на COVID, закриттям підприємств та зубожінням населення району. Найбільшу питому вагу у загальній чисельності безробітних займають жінки. З боку роботодавців також зменшується попит на працівників у віці від 35 до 45 років. Протягом аналізованого періоду спостерігалось зростання частки безробітних осіб з базовою вищою і повною вищою освітою, що стало наслідком зменшення попиту на такі професії, як юристи, економісти, фінансисти.

У 2017-2021 рр. відбулося зменшення чисельності зареєстрованих громадян і зростання чисельності працевлаштованих громадян. Найбільшу частку у структурі працевлаштованих громадян, займають працевлаштовані у переробній промисловості, торгівлі, сільському господарстві та сфері побуту. Зменшення чисельності працевлаштованих громадян у 2021 р. було зумовлене припиненням державного фінансування. Це вказує на те, що незважаючи на усі зусилля керівництва районного центру зайнятості, обмеження фінансування з

боку держави не дозволяє проводити ефективну політику зайнятості.

Визначено, що суттєвою проблемою для досліджуваного району становить молодіжне безробіття. Пояснення його має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини, серед яких недостатність досвіду, професійних навичок, не вміння молодих людей правильно презентувати себе для отримання робочого місця, розходження між отриманою спеціальністю і очікуваними результатами.

Визначено, що тривалість безробіття має негативний психологічний вплив на осіб, що втратили роботу. Доведено обов'язковість психолога на постійній основі у діяльності роботи центру зайнятості.

Таким чином, у третьому розділі магістерської роботи будуть пропонуватися конкретні шляхи та заходи щодо зменшення негативних проявів безробіття на тлі соціально-економічної ситуації, яка склалася у Тисменицькому районі та Івано Франківській області.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В ТИСМЕНИЦЬКОМУ РАЙОНІ

3.1 Стратегічні напрями вирішення проблеми безробіття на ринку праці в регіоні

Трансформаційні перетворення, що відбуваються в розвитку національної економіки, призводять як до позитивних, так і негативних наслідків. Останні відображаються на обсягах і рівня безробіття економічно активного населення і, як наслідок, ведуть до неефективного використання робочої сили як в Україні загалом, так і на теренах Тисменицького району. Не дивлячись розвиток підприємництва, малого і середнього бізнесу в досліджуваному районі та інші ринкові перетворення в державі не в змозі вирішити проблеми забезпечення ефективної зайнятості населення, створення нових робочих місць та підвищення якості життя населення тощо. Значна розруха в державі внаслідок російсько-української війни приводить сьогодні до загальмовування позитивних процесів щодо реформування всіх секторів економіки України. Негативні наслідки незайнятості населення проявляються у формуванні значного рівня вимушеної неповної зайнятості, тіньового сектору, що стає характерною рисою сучасного українського ринку праці.

Для визначення стратегічних напрямків вирішення проблеми зайнятості в Тисменицькому районі необхідно встановити основні проблеми та загрози на ринку праці не тільки у досліджуваному районі, але й загалом на ринку праці Івано-Франківської області. До перешкод та загроз, які спостерігаються в соціально-економічній системі регіону насамперед, відносяться:

- корупція;
- не досконала податкова система, яка унеможливорює підприємців малого і середнього бізнесу офіційно працевлаштувати своїх співробітників;
- відсутність розвинутої соціальної інфраструктури на селі породжує

хронічне і довготривале безробіття серед сільського населення;

- проблема молодіжного безробіття. Не можливість офіційного працевлаштування штовхає молодих людей до зневіри у свої можливості, до утриманства та зростання криміногенної ситуації;

- проблема безробіття серед людей старшого віку. Не достатність пенсійного забезпечення приводить до того, що старше покоління змушене заробляти собі на життя працюючи на роботі, на яку беруть;

- проблема соціальної незахищеності працівників, які зайняті неофіційно або працевлаштовані на мінімальну ставку, одержуючи доплату готівкою. Це виражається у схемі: приватний підприємець - зайнятий неофіційно, що впливає на розмір податкових відрахувань;

- проблема захисту прав та соціальних гарантій українців, які як трудові мігранти працюють за кордоном;

- структурна проблема у сфері пропозиції робочої сили [25].

Для вдосконалення управління регіональним ринком праці держава використовує такі заходи:

- 1) активна політика зайнятості, напрямами якої є: створення нових робочих місць; професійна підготовка, перепідготовка або підвищення кваліфікації; організація оплачуваних громадських робіт.

- 2) пасивна політика зайнятості, основним напрямом якої є допомога з безробіття.

При виборі заходів, яким слід віддати перевагу при регулюванні зайнятості на регіональному ринку праці не можна забувати, що основною причиною існування стійкого рівня безробіття, більшість дослідників називають виплату допомоги по безробіттю. Встановлення і виплата допомоги по безробіттю підвищують природний його рівень, оскільки полегшують долю безробітних та не спонукають їх до активного пошуку роботи.

На сьогоднішній день, за результатами аналізу стану безробіття в Тисменицькому районі стратегічними напрямками вирішення проблеми безробіття на ринку праці є серед інших проведення профорієнтаційної роботи, яка спрямована на забезпечення припливу робітничих кадрів, тощо (рис. 3.2).

Як показав проведений аналіз стану безробіття та роботи районного центру зайнятості великий інтерес проявляють незайняті громадяни до інформації щодо можливостей профнавчання, особливостей ефективного контакту з роботодавцем, про перспективні професії, про окремі підприємства та професії, які користуються попитом, бажають поповнити свої знання з основ підприємницької діяльності тощо. Але, разом з тим, успіх у пошуках роботи та працевлаштуванні в значній мірі залежить від активності, енергійності, наполегливості, цілеспрямованості та зусиль самих безробітних. Стан ринку праці, в першу чергу, обумовлює необхідність підвищення ефективності саме самостійного працевлаштування через підвищення власної активності безробітних. Тому особливе місце в системі роботи відділу профорієнтації центру зайнятості повинні займати заходи щодо навчання безробітних техніці самостійного пошуку роботи. В цьому напрямку доцільно буде застосовувати як групові, так і індивідуальні форми роботи.

1. Керівництву Тисменицького районного центру зайнятості варто зосередити увагу на проведенні таких навчальних семінарів та тренінгів з „Техніки пошуку роботи” як [30]:

- 1) яку саме роботу слід шукати;
- 2) співбесіда з роботодавцем;
- 3) підготовка резюме;
- 4) джерела пошуку вакансій.

Одним з напрямків вдосконалення роботи центрів зайнятості всіх рівнів є впровадження пакету прикладних комп'ютерних програм «Зайнятість». Основним його завданням має стати автоматизація процесу обслуговування клієнтів центру зайнятості. Основними його модулями мають стати: ведення безробітних; ведення підприємств, організацій, установ (модуль ПОУ); статистика; адміністрування; модуль загальних налаштувань системи (модуль конфігурації).

Модуль ведення безробітних дає змогу вести облік і заносити дані про безробітного (адреса, професія за дипломом, останнє місце роботи, загальний трудовий стаж; причина звільнення), вести комп'ютерний архів справ

безробітних, облік громадських робіт та журнал відвідувань безробітним центру зайнятості.

Рисунок 3.2 – Стратегічні напрямки вирішення проблеми безробіття на ринку праці Тисменицького району

Модуль ведення ПОУ дає можливість заносити дані про прийнятих на роботу працівників; заносити списки вивільнених працівників; тощо.

Модуль адміністрування передбачає архівування, очистки баз, перегляд довідників тощо.

Модуль статистики, до функцій якого входить формування необхідних форм статистичної звітності за всіма модулями відповідно до вимог щодо діяльності центру зайнятості.

Основними завданнями ЦЗ щодо вдосконалення залучення до виконання

громадських робіт повинні бути як економічне стимулювання галузей та підприємств до виконання громадських робіт шляхом надання податкових пільг при їх виконанні; стимулювання збільшення фактичних обсягів цих робіт, так і розробка та запровадження комплексу заходів щодо мотивації безробітних, що беруть участь у громадських роботах (наприклад, додаткове соціальне забезпечення).

2. Сприяння працевлаштуванню населення старших вікових груп.

До переліку даного напрямку входять програми перепідготовки і підвищення кваліфікації для безробітних з огляду вимог ринку праці; заходи, які б стимулювали роботодавців вкладати інвестиції в навчання співробітників за місцем роботи; більш інтенсивну допомогу в пошуках роботи для безробітних;

заходи для роботодавців з надання субсидій на працевлаштування, податкові пільги, часткове відшкодування витрат, пов'язаних з оплатою по лікарняних листах і т.п..

3. Забезпечення ЗВО освітніх програм відповідних компетенцій у сфері професійної підготовки потребам сучасного ринку праці.

ЗВО має бути націлений не на набір, а на випуск. Таким чином, освіта покликана готувати конкурентноздатних фахівців, щоб збільшити можливості плавного переходу з навчання на роботу. Вважаємо, що основними стейкхолдерами повинні стати працівники ЦЗ та керівники бізнесових і державних структур. Тільки взаємна праця цих трьох суб'єктів ринку праці може дати позитивний ефект, щодо закінчення закладу освіти молодими людьми і працевлаштування їх на перше робоче місце.

4. Сприяння створенню нових робочих місць і відкриттю нових суб'єктів господарювання на проблемних територіях регіону.

Слід відмітити, що втілення в життя цього напрямку неможлива без взаємодії Тисменицького районного центру зайнятості з органами виконавчої влади району.

5. Сприяння зменшенню безробіття у сільській місцевості.

Вирішенню проблеми безробіття у сільській місцевості може сприяти

розвиток сільського зеленого туризму зі значним надлишком робочої сили, де переважна більшість мешканців не працює. Багато хто з них у пошуках роботи звертається по допомогу до районного центру зайнятості. Близько 80% безробітних громадян зареєстрованих в Тисменицькому районному центрі зайнятості проживають у сільській місцевості [27]. Тисменицький район має потужний потенціал для розвитку сільського зеленого туризму, а саме: історично розташований на торговому шляху з Польщі та Львова до Буковини й Молдавії; має стародавню історію. Тисменицький район налічує багато населених пунктів з унікальними пам'ятками історії, археології, етнографії і культури; володіє багатим природним, культурним та історичним потенціалом – гори, річки, ліси, пам'ятки історії та архітектури, садиби відомих діячів культури, музеї. З метою залучення безробітних громадян до підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму керівництву районного центру зайнятості необхідно: забезпечити надання інформаційних, консультаційних (із застосуванням профдіагностичних тестових методик) для визначення рівня придатності до підприємницької діяльності, а також з питань складання бізнес-плану; залучати безробітних, які бажають започаткувати власну справу до участі у тематичних семінарах з питань підприємницької діяльності, організувати навчання на курсах “Основи малого підприємництва” та навчання професіям, які сприяють підприємницькій діяльності у сфері сільського зеленого туризму; проводити виплату одноразової допомоги по безробіттю.

6. Створення сімейних ферм.

Основними перевагами сімейної ферми є: висока мотивація та відповідальність фермера (прибутковість ферми – добробут фермерської родини); структура управління (проявляється у відсутності проміжних управлінських ланок, оскільки в одній особі поєднано власника і виконавця, який прямо зацікавлений у прибутковості та ефективності свого господарства; простота організаційної структури; відсутність плінності кадрів та інших кадрових проблем; вищі прибутки і рівень рентабельності, ніж в інших сільськогосподарських підприємствах; максимізація якості продукції;

швидкість і гнучкість реагування на потреби ринку, яка надає фермерським господарствам ринкові переваги над конкурентами; тощо. Розвиток сімейних ферм, як напрямок подолання безробіття в регіоні потребує визначення правового статусу цієї сфери діяльності на державному рівні, встановлення пільгових податкових періодів тощо. Держава, посилюючи соціальну функцію через обґрунтовану систему оплати праці змогла б мотивувати працівників і роботодавців у покращенні соціально-трудова відносин, забезпечити гарантованого робочого місця в аграрному секторі із стабільною заробітною платою [27].

7. Сприяння зайнятості молоді.

Для регулювання регіонального ринку праці та підвищення рівня працевлаштування молоді Тисменицькому районному центру зайнятості необхідно: розробити відповідні напрямки підготовки робітничих кадрів у навчальних закладах, з урахуванням стану регіонального ринку праці, що дасть можливість відновити кадровий потенціал; забезпечити роботу зацікавлених сторін: місцевих органів виконавчої влади, соціальних служб для молоді, навчальних закладів, центрів зайнятості, недержавних організацій з працевлаштування, об'єднань роботодавців, кадрових служб підприємств, профспілок; забезпечити надання послуг щодо вибору професії з урахуванням потреби ринку праці; стимулювати роботодавців у працевлаштуванні випускників навчальних закладів через надання дотацій [28].

8. Сприяння пошуку роботи через соціальні мережі (twitter, в контактi, живий журнал).

9. Сприяння розвитку "домашнього" бізнесу та зеленої економіки.

Це великий пласт роботи, який направлений на відродження народних ремесел та промислів, кустарництва. Це і розвиток малого бізнесу на селі.

Одним із напрямків відродження домашнього бізнесу могла б стати спільна робота адміністрації Тисменицького району з держадміністрацією Івано-Франківської області щодо забутого ремісництва. Відродження ремісничої справи в регіоні позитивно вплинуло б на населення, задовольняючи не тільки окрему особу, яка нею займається, але й оточуючих.

Звідси випливає потреба відновлення народних ремесел, а цього можна досягти лише пропагуючи престиж роботи ремісника. Зазвичай, такий вид домашнього бізнесу не потребував високої освіти й кваліфікації; оплата праці залежала від кількісних результатів. Особливо поширеними були шиття, вишивання, в'язання, і тому надомна робота асоціювалась винятково із жіночою працею [29]. Прийшов час подумати про інші види ремесла, що сприяло б зменшенню осіб, не зайнятих трудовою діяльністю.

10. Сприяння працевлаштуванню інвалідів, мобілізованих з лав ЗСУ, внутрішньо переміщених осіб.

Основними проблемами організації обслуговування інвалідів в Тисменицькому районному центрі зайнятості є:

- 1) наявність великих черг;
- 2) недостатня поінформованість інвалідів щодо наявних робочих місць.
- 3) недостатня кількість вакансій;
- 4) транспортна доступність робочих місць;
- 5) навчання інвалідів та працевлаштування їх після навчання.

Особливої уваги варто приділяти внутрішньо переміщеним особам та тим, хто звільнився з лав ЗСУ. Для цього варто вести широку інформування населення щодо створення в районі нових робочих місць, активізувати та мотивувати таких осіб до продуктивної зайнятості через державні інструменти регулювання зайнятості.

Таким чином, враховуючи вищевикладене зауважимо, що в даний час, у світлі трансформації економічної системи в Тисменицькому районі склалася специфічна ситуація, коли традиційні методи подолання безробіття малоефективні чи неефективні взагалі. Для подолання проблеми безробіття регіональна політика зайнятості має розвиватися у таких стратегічних напрямках, як проведення профорієнтаційних робіт, сприяння пошуку роботи через соціальні мережі, створення нових робочих місць і відкриття нових суб'єктів господарювання, забезпечення відповідності освітніх програм у сфері професійної підготовки і перепідготовки потребам ринку праці, сприяння створенню нових робочих місць на проблемних територіях регіону, сприяння

зменшенню безробіття у сільській місцевості та створення сімейних ферм, сприяння зайнятості молоді, а також сприяння розвитку надомного бізнесу і працевлаштуванню інвалідів. Водночас при здійсненні активних заходів, спрямованих на забезпечення зайнятості населення регіону, не можна забувати і про пасивні заходи.

3.2 Напрями з подолання безробіття в Тисменицькому районі та поліпшення ситуації у сфері зайнятості на 2022 рік

До основних напрямів поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення і пом'якшення впливу економічної, соціальної та політичної криз на стан функціонування регіонального ринку праці на 2022 рік можна віднести:

1) розширення сфери застосування праці і сприяння ефективній зайнятості населення. Це в свою чергу передбачає здійснення районним центром зайнятості: стимулювання збереження та створення робочих місць; посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості; сприяння розвитку підприємництва та самостійній зайнятості населення; розв'язання проблем зайнятості населення у сільській місцевості, зокрема, шляхом підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у вугільних регіонах та малих містах; створення умов для запровадження гнучких форм зайнятості; організацію загальнодержавних оплачуваних громадських робіт (рис. 3.3).

2) Налагодження співпраці районного центру зайнятості з керівниками підприємств передбачатиме створення нових робочих місць і укомплектування їх кадрами на таких підприємствах Тисменицького району як:

- 3) - ТОВ «Тикаферлюкс -Н»(м. Тисмениця) - 30 роб. місць
- 4) - ЗАТ «Авангард» (с. Загвіздя) - 30 роб. місць;
- 5) - ВАТ Хутрофірма «Тисмениця» (м. Тисмениця) - 30 роб. місць;
- 6) - ДП АФ «Тисмениця» (м. Тисмениця) - 30 роб. місць;
- 7) - ДП «Авангард Агро» (с. Загвіздя) -10 роб. місць;

8) - ТзОВ «Агро-Голд» (с.Павлівка) -20 роб. місць

3) Для ефективного використання робочої сили і регулювання соціально-трудоких відносин керівництву районного центру зайнятості необхідно: систематично надавати профорієнтаційну допомогу вивільнюваним працівникам, випускникам шкіл, молоді з метою їх навчання або перенавчання на професії необхідні в районі; сприяти ефективному використанню робочої сили шляхом проведення з населенням відповідної роботи для посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості; забезпечити подальший розвиток профорієнтаційної роботи щодо вирішення проблем кількісного та якісного дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили та забезпечення розвитку особистості.

4) Для підвищення професійних якостей працівників Тисменицького району керівництву районного центру зайнятості необхідно забезпечити організацію професійного навчання безпосередньо на виробництві шляхом проведення стажування, здійснення індивідуальної форми навчання і проведення курсів цільового призначення. Це в свою чергу дасть змогу:

- підвищити конкурентноспроможність безробітних на ринку праці і забезпечити повніше задоволення потреб роботодавців у кваліфікованій робочій силі;

- надавати методичну та консультаційну допомогу підприємствам щодо відродження системи професійної підготовки та перепідготовки кадрів безпосередньо на підприємствах району;

- налагодити та забезпечити співпрацю, на місцевому рівні, із соціальними партнерами щодо спільних дій з питань популяризації робітничих професій та проведення профорієнтаційної роботи серед молоді;

- сприяти підвищенню конкурентноспроможності інвалідів шляхом підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації за професіями (спеціальностями) відповідно до потреби ринку праці з урахуванням їх професійних знань, навичок побажань та рекомендацій медико-соціальних експертних комісій;

Рисунок 3.3 – Напрямки поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення і пом'якшення впливу економічної, соціальної та політичної криз на стан регіонального ринку праці

– забезпечити організацію професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації безробітних, виходячи з потреб роботодавців у робочій силі, проводити роботу щодо професійної орієнтації незайнятого населення та молоді з врахуванням ситуації на ринку праці;

– з метою професійно-психологічної реабілітації та підвищення рівня працевлаштування проводити семінари-навчання незайнятих громадян з техніки пошуку роботи.

5) З метою сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці керівництву району необхідно забезпечити пріоритетність у забезпеченні гарантій соціального захисту від безробіття соціально-незахищеним категоріям незайнятих громадян; організувати роз'яснювальну роботу, шляхом проведення семінарів з роботодавцями щодо бронювання робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту; залучати випускників шкіл, які звертаються до служби зайнятості до різних форм роботи в тому числі й професійного навчання з подальшим працевлаштування; тощо.

Таким чином, враховуючи вищевикладене зауважимо, що головним завданням Тисменицького районного центру зайнятості на поточний період є розширення сфери застосування праці і сприяння зайнятості населення, ефективне використання робочої сили і регулювання соціально-трудова відносин, підвищення професійної якості працівників, сприяння зайнятості осіб, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці. Пріоритетним завданням на 2022 рік мало б стати надання соціальних послуг, орієнтованих на зменшення та профілактику безробіття.

3.3. Рекомендації щодо профілактики психологічних проблем, які виникають у зв'язку з безробіттям

Аналізуючи роботу районного центру зайнятості у Тисмениці було виявлено, що на сьогодні немає чітко сформованих підходів до формування системи психологічної підтримки безробітних, на відміну від системи надання соціальних пільг, підтримки, адресної допомоги. Проблема психологічної підтримки не знайшла належної уваги і у Концепції державної системи

професійної орієнтації населення. Звідси, нема чітко виділеного напрямку роботи щодо психологічної підтримки безробітних і в діяльності державної служби зайнятості. Її здійснюють разом з наданням послуг із профорієнтації. Питанням психологічної підтримки безробітних приділяється значно менше уваги та часу. Такий підхід, на нашу думку, не сприяє вирішенню основного завдання для безробітного – мотивації до пошуку роботи. Тому настав час, коли існує потреба у розробленні методичних підходів, які б забезпечували вдосконалення процедури надання психологічної підтримки безробітним. При цьому мають бути враховані теоретичні і практичні аспекти психологічної підтримки. Сутність психологічної підтримки безробітних зводиться до розгляду її як системи соціально-психологічних способів і методів, що сприяють професійному самовизначенню особи, підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці й адаптованості її до умов реалізації власної професійної кар'єри.

Мета надання психологічної підтримки безробітним переслідує запобігання розвитку негативних тенденцій у психології населення, усунення конфліктних ситуацій у взаєминах тощо. При цьому варто використовувати психологічне й психотерапевтичне консультування; психологічну діагностику; тренінг; психологічну корекцію та інші індивідуальні й групові методи психологічної роботи.

Аналізування стану безробітних, які тривалий час перебувають без роботи і стоять на обліку в центрах зайнятості, дав можливість зробити висновок про недостатність уваги з боку останніх до психологічних проблем таких осіб, а тому, на нашу думку, доречним є запровадження комплексу психологічної допомоги людям, що втратили роботу.

Специфіка профконсультаційної роботи з безробітними полягає в тому, щоб допомогти безробітному не втратити віри в себе, допомогти йому з пошуком нової роботи, позитивно налаштувати на стійку життєву позицію. Така робота зводиться до психологічної підтримки та психологічної допомоги. Основною метою таких заходів є:

- підтримка емоційно-психічного стану безробітних через зняття емоційної напруги, стресу, депресії тощо;
- сприяння підвищенню мотивації до праці, активізації власних зусиль до пошуку роботи;
- відповідно до ситуації, що склалася створення сприятливих умов для переконань, настанов та задоволення інтересів безробітного;
- формування стійкої власної життєвої позиції безробітного та рівня домагань у професійній діяльності;
- сприяння реалізації можливостей безробітного, адекватному сприйняттю ситуації на ринку праці;
- формування власної відповідальності за результати своєї діяльності щодо вибору чи зміни професії;
- захист психічного, соціального і духовного здоров'я безробітного як необхідна умова його самоактуалізації щодо працевлаштування.

Діагностування профконсультацій націлена на визначення рівня розвитку індивідуально-психологічних характеристик безробітного, його можливостей. Згідно неї вивченню підлягають:

- мотиваційна сфера особистості (інтереси, ціннісні орієнтації, прагнення, тощо);
- здібності та інші природні особистісні характеристики, що виступають базисом для формування професійних якостей (мислення, пам'ять, увага тощо);
- особливості самооцінки, ступінь самостійності побудови планів майбутнього, їх наповнення та обґрунтованість. Така інформація необхідна як для професійного самовизначення, так і для успішного пошуку роботи чи реалізації професійних домагань.

В умовах ринку кількість осіб, які гостро потребують профконсультаційної допомоги, збільшується, особливо зараз, коли виникає гостра проблема у надання психологічної допомоги особам з психічними травмами, отриманими під час воєнних дій. Розширюється склад осіб, які не задіяні у трудовій діяльності і серед вимушено переселених зі сходу держави. Серед них: а) особи, які залишили роботу за власним бажанням чи вимушено;

б) особи, звільнені в результаті реорганізації або ліквідації підприємств; в) особи, які набули професію і спеціальність, що не користуються попитом на ринку праці, і змушені її змінювати; г) інваліди й особи з обмеженими можливостями до трудової діяльності; д) звільнені в запас військовослужбовці, мігранти, а також громадяни, які повернулися з місць позбавлення волі та інші. Важливо відмітити, що в кожному конкретному випадку роботи йдеться про надання необхідної й достатньої допомоги у вирішенні проблем індивідуально. При цьому набір методик роботи залежить від тих завдань, які ставить перед собою особа і має вирішувати самостійно при допомозі профконсультанта. Розглянемо основні правила надання психологічної допомоги, на які потрібно звернути увагу в практиці роботи з безробітними. Серед них, насамперед, слід назвати:

- принцип активності особистості безробітного, суть якого полягає у активній позиції обох сторін. Залишаючись у пасивній позиції, жодна сторона не виконає свого завдання.

- принцип діалогу. В консультуванні не принципово, кому надавати послугу і як при цьому поводитися. Однак дуже важливо створити такі стосунки, для яких обов'язковим є принцип безумовного прийняття. Кожний безробітний є цінністю і заслуговує на увагу й повагу до себе. Консультант повинен звертати увагу на власні емоційні переживання з приводу переживань безробітним тієї чи іншої ситуації. Це може проявлятися у формі співпереживання або співчуття.

- принцип відповідальності. Його суть зводиться до особистої відповідальності кожного. Ніхто не в може допомогти іншому психологічно, змінивши внутрішній простір особистості. Безробітний зможе допомогти собі тоді, коли зрозуміє, яка йому допомога потрібна, а ще навчиться її отримувати. Завдання консультанта - спочатку замкнути проблему на самій людині, а потім – сформулювати установку самопомоги, відповідальності за себе і свої проблеми

- принцип технічності психологічної допомоги, тобто трактування психологічної проблематики як психотехнічної за предметом і методом.

– принцип системності, суть якого зводиться до системного аналізу явища, та в системному підході до будь-якого симптому, що відбувається через тіло, душу і духовне життя особистості.

Семінари з техніки пошуку роботи є дієвою формою роботи з безробітними.

Коркгування поведінки та психічних станів має бути посилена тим, що навчання і спілкування проводиться в невеликих групах 10-15 осіб, що посилює корекційний ефект.

Реалізація профконсультування може здійснюватися на декількох рівнях:

– мотиваційному – через активізацію дій у виборі чи зміні професії, активності у саморозвитку;

– когнітивному – через підвищення власного Я, самопізнання.

– емоційному – через підвищення емоційно-психологічного стану та формування вмінь його саморегуляції;

– поведінковому – через формування умінь та навичок поведінки на ринку праці, враховуючи власні можливості та індивідуальні характеристики характеру.

Варто наперед розробити програму соціально-психологічної підтримки безробітних, яка складається з таких етапів [31]:

1. Психодіагностична підтримкаїї суть дає можливість усвідомити свої психологічні особливості та професійно важливі якості.
2. Психокорекційна, підтримка, яка спрямована на зниження напруження, тривоги, підвищення впевненості в собі, стимулювання активності, готовності протидіяти негативним обставинам.
3. Профінформаційна та психолого-просвітницька підтримка, суть якої – самопізнання та самоідентифікація, в результаті чого безробітний навчиться оцінювати психологічні вимоги до обраної професії та зможе робити відповідні висновки.
4. Довідково-інформаційна підтримка, яка спрямована на ознайомлення безробітного з переліком вакантних робочих місць за даними служби

зайнятості, а також із переліком інформаційних джерел і установ, які надають відомості про вакансії, умови працевлаштування, вимоги до фахівця.

Залежно від рівня психологічної підготовленості та складності становлення до процесу пошуку роботи варто, на нашу думку, виділити дві групи безробітних. До першої групи можна віднести осіб, які легше переносять стан безробіття, зокрема: молодь (без сім'ї і дітей); особи, котрі легко адаптуються до сучасних умов та мають вагомий досвід пошуку роботи; професіонали, спеціальність і рівень кваліфікації яких забезпечать високу конкурентоспроможність на ринку праці; особи, які мають постійне джерело доходів, наприклад: квартира в наймі, дача, підсобне господарство, тощо; особи, котрі не дуже зацікавлені у працевлаштуванні. Для зазначеної групи безробітних характерними рисами є: низька зацікавленість до пошуку роботи; низька активність; висока стресостійкість; психологічна готовність отримати багато відмов тощо. Другу групу становлять усі інші категорії безробітних, для яких пошук роботи ускладнюється матеріальними проблемами; важкістю почуття невизначеності; втратою впевненості у собі; пригніченістю, котра переходить у депресію, тощо.

Залежно від групи, до якої віднесені безробітні повинні бути розроблені різні методичні підходи надання психологічної підтримки для активізації їх до пошуку роботи.

Завдання психокорекції потрібно відрізнити від завдань психологічного консультування. Психологічне консультування припускає ситуації, коли людина відчуває душевний біль. Вона переживає стан виникнення нових якостей психічної реальності. Психолог перетворює ситуацію нерозуміння в ситуацію розуміння, або прийняття. Завдання та методи психодіагностики призначені допомогти фахівцю-психологу зрозуміти шляхи корекційної роботи. При проведенні психодіагностики психолог ставить перед собою два важливих питання: для чого проводиться дослідження? Для кого проводиться дослідження?

Отже, психологічна підтримка безробітних дасть змогу підвищити мотивацію безробітних до праці, активізувати позицію щодо пошуку роботи та

працевлаштування; скоротити терміни її пошуку і успішного працевлаштування, повністю розв'язати, психологічні проблеми, які перешкоджають психологічній і соціальній самореалізації; поліпшити адаптацію до сучасних умов тощо. Реалізація програми передбачає використання різних діагностичних процедур, прийомів, інформування, групових дискусій, рольових ігор, тощо. Вона охоплює чотири блоки вправ, кожен з яких орієнтований на підвищення рівня соціально-психологічної готовності безробітних відповідно компонентам теоретичної моделі. Поширеним прийомом є використання тренінгів, завдання яких полягають у формуванні особистісних характеристик безробітних, з врахуванням їх емоцій, почуттів, уміння аналізувати конкретні ситуацію.

Таким чином, результати наукових досліджень, проведених останнім часом, підтверджують існування низки емоційних, соціальних, фінансових, сімейних, медичних та політичних наслідків безробіття. Серед емоційних наслідків безробіття виділяємо самооцінку, депресію. Серед медичних проблем – порушення здоров'я, викликане стресами. Причина психологічних проблем, що розвинулися внаслідок безробіття дуже непростя, а тому її треба усувати, допомагати у вирішенні, бо людина, будучи успішною на роботі і вмиє втративши її може вдатися до непередбачуваних наслідків. Нічого ціннішого за життя нема. До соціально-психологічних проблем безробіття потрібно віднести суттєві негативні наслідки і для родини, і для безпосереднього оточення особи, яка втратила роботу, і для держави загалом. Все це підкреслює актуальність, нагальність вивчення і практичну значимість подальшого дослідження психологічних аспектів проблеми безробіття у різних аспектах його прояву.

Висновки за розділом 3

Проблема безробіття є гострою для будь якої країни, а тому її вирішення потребує державного регулювання. При здійсненні політики регулювання зайнятості населення перевагу слід надавати заходам активного спрямування.

Визначено, що в Тисменицькому районі склалася ситуація, коли традиційні методи подолання безробіття малоефективні чи неефективні взагалі. Щоб максимально захиститися від впливу фінансової кризи та зменшити чисельність безробітних в регіоні, керівництво центру зайнятості має також внести радикальні зміни в систему управління регіональним ринком праці стратегічного характеру. Водночас при здійсненні активних заходів спрямованих на забезпечення зайнятості населення регіону, не можна забувати і про пасивні заходи.

З'ясовано, що основними завданнями Тисменицького районного центру зайнятості на поточний період є розширення сфери застосування праці і сприяння зайнятості населення, ефективне використання робочої сили і регулювання соціально-трудова відносин, підвищення професійної якості працівників, сприяння зайнятості громадянам, які потребують соціального захисту, надання соціальних послуг та профілактика настання безробіття.

Проаналізовано та доведено, що психологічний стан безробітного є одним з основних чинників, який впливає на активний пошук ним місця прикладання праці. Запропоновано, з метою подолання негативних наслідків безробіття, здійснювати психологічну підтримку особам, які втратили роботу. Серед методів, які мали б використовувати у своїй діяльності центри зайнятості пропонуються тренінги, консультування, корекція, рольові ігри тощо.

Таким чином, змістом даного розділу стали рекомендації та напрями з подолання безробіття в Тисменицькому районі Івано-Франківської області.

ВИСНОВКИ

В даній магістерській роботі проведено аналіз та оцінку стану безробіття в Тисменицькому районі на основі даних районного центру зайнятості та Головного управління статистики в регіоні.

1. В роботі визначено сутність явища безробіття, подано його класифікацію і причини виникнення, визначено основні проблеми соціального захисту і зайнятості населення, які діють в Україні, вибрано систему показників для аналізу та оцінки стану безробіття за допомогою економіко-статистичних методів.

2. Аналіз стану показників соціально-економічного розвитку показав, що Тисменицький район має можливості для свого економічного і культурного розвитку. Протягом 2017-2021 рр. спостерігається нестійка тенденція характерна для більшості показників, тобто одні з них мали позитивну тенденцію, інші, навпаки – негативну. Про це переконливо свідчить зростання обсягів реалізованої промислової продукції, величини прибутку сільськогосподарських підприємств, обсягів виконаних будівельно-монтажних робіт, обороту роздрібної торгівлі, обсягів реалізованих послуг і обсягу, зовнішньо-торговельного обороту району. Водночас, спостерігається погіршення інвестиційного клімату в районі, що було зумовлено перш за все політичною нестабільністю, недосконалістю правового середовища і низькою якістю життя населення. У гуманітарній сфері спостерігається негативна тенденція до зменшення чисельності учнів середніх навчальних закладів і лікарів у закладах охорони здоров'я.

3. В результаті проведеного аналізу стану демографічної ситуації, було встановлено, що протягом 2017-2021 рр. спостерігалось зменшення чисельності населення Тисменицького району, що було зумовлено в основному зменшенням кількості сільського населення. До основних мотивів міграції сільського населення за межі району можна віднести незадоволення житловими умовами і характером роботи та умовами праці, неможливість підвищити

освіту і низький рівень заробітної плати. Слід відмітити, що протягом аналізованого періоду спостерігається негативна тенденція до зменшення чисельності населення у віці молодшому за працездатний і зростання у віці старшому за працездатний. Аналіз показників соціально-демографічного розвитку району показав, що протягом 2017-2021 рр. значення більшості коефіцієнтів мало позитивну тенденцію до зміни. Водночас, протягом аналізованого періоду значення коефіцієнта смертності значно перевищує значення коефіцієнта народжуваності, що в свою чергу свідчить про неефективність функціонування системи охорони здоров'я населення в Тисменицькому районі.

4. Про покращення стану трудового потенціалу району протягом аналізованого періоду, свідчить зростання показників економічної активності і зайнятості та зменшення показників безробіття населення. Водночас, звуження демографічної бази, у 2017-2021 рр. негативно позначилося на відтворенні трудового потенціалу регіону. Одним із сигнальних показників для ринку праці є чисельність зайнятого населення і вивільнених працівників. Так, протягом аналізованого періоду зросла чисельність зайнятого населення у переробній промисловості, будівництві, оптовій і роздрібній торгівлі, фінансовій діяльності, в операціях з нерухомістю і здаванням під найм, державному управлінні, освіті і охороні здоров'я, колективних громадських і особистих послугах. Водночас, негативним явищем для економіки району є зростання частки вивільнених працівників, які працювали на підприємствах приватної форми власності, що було зумовлено не лише реорганізацією і ліквідацією приватних підприємств, але й зростанням податкового навантаження.

5. В результаті проведеного аналізу структури громадян незайнятих трудовою діяльністю було встановлено, що найбільшу частку у загальній чисельності осіб, які не зайняті трудовою займають жінки (близько 60%). Це пояснюється, перш за все кризовими явищами у економіці та гендерною нерівністю при прийнятті на роботу.

Аналіз структури осіб, які не зайняті трудовою діяльністю за віковою ознакою показав, що незважаючи на тенденцію до зменшення чисельності осіб

у віці від 35 до 45 років, їх частка у загальній чисельності впродовж аналізованого періоду зросла, що викликає занепокоєння, оскільки, на «здоровому» ринку праці такі працівники повинні мати найбільшу цінність. Обернену тенденцію до зміни мала частка осіб у віці до 35 років, що пояснюється, перш за все тим, що серед молоді досить поширеною є тіньова зайнятість. Водночас вагома частка молоді в загальній чисельності осіб не зайнятих трудовою діяльністю, зумовлена тим, що на сьогодні ринок перенасичений фахівцями економічного, фінансового і юридичного спрямування. Більшість роботодавців надають перевагу молодим людям.

В результаті проведеного аналізу структури осіб, які не зайняті трудовою діяльністю за освітнім рівнем, було встановлено, що основну частину в загальній чисельності осіб незайнятих трудовою діяльністю становлять особи з загальною середньою освітою. Значну частку у загальній чисельності осіб, займають також особи з вищою освітою, що стало наслідком зменшення попиту на такі професії, як юристи, економісти, фінансисти. Зменшення частки осіб незайнятих трудовою діяльністю з професійно-технічною освітою підтверджує зростання попиту на ринку праці на робітничі професії. На сьогодні в Тисменицькому районі найбільшим попитом з боку роботодавці користуються професії слюсарів, електрогазозварювальників, столярів, продавців, водіїв тощо.

6. Аналіз основних показників діяльності Тисменицького районного центру зайнятості показав, що у 2017-2021 рр. спостерігається позитивна тенденція до зменшення чисельності зареєстрованих громадян і зростання чисельності працевлаштованих громадян. Водночас, припинення фінансування державою одноразової виплати допомоги для зайняття підприємницькою діяльністю, а також скорочення фінансування дотацій на виплату заробітної плати, профорієнтаційних послуг і громадських робіт привело до зменшення чисельності працевлаштованих громадян у 2021 р. Слід відмітити, що незважаючи на складну економічну ситуацію в регіоні у 2017-2021 рр. рівень офіційно зареєстровано безробіття мав хвилеподібну тенденцію. Прогноз даного показника на 2022 р. показав подальшу тенденцію до зменшення.

Водночас зменшення даного показника не вказує на подолання проблеми безробіття в Тисменицькому районі, оскільки він характеризує не всіх безробітних в районі, а лише ту їх частину, яка зареєстрована в центрі зайнятості

7. Цілком очевидним є той факт, що реформу політики зайнятості потрібно проводити, перш за все, на державному рівні. У зв'язку з цим першочерговими напрямами державного регулювання зайнятості населення мають стати проведення активної економічної політики в інтересах зайнятості та регулювання безробіття. Проведення економічної політики в інтересах зайнятості, в свою чергу, вимагає від держави стимулювання підвищення інвестиційної активності у всіх сферах економіки, стримування відтоку капіталів за кордон та стимулювання їх припливу, формування інституту банкрутства, проведення реструктуризації та рекапіталізації банківської системи, а також здійснення пільгової кредитної та податкової політики. Водночас, для забезпечення стійкого економічного зростання України в сучасних умовах здійснювати регулювання безробіття доцільно за допомогою вдосконалення нормативно-правових засобів мотивації незайнятого населення до працевлаштування, забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу, самозайнятості та підприємницької діяльності безробітних і запровадження ідей маркетингового підходу до регулювання ринку праці та безробіття.

8. Аналіз основних показників діяльності Тисменицького районного центру зайнятості показав, що на регіональному рівні потрібно більше застосовувати активні заходи політики зайнятості. Тому стратегічними напрямками вирішення проблеми безробіття на ринку праці регіону повинні бути:

- проведення профорієнтаційної роботи;
- сприяння працевлаштуванню громадян зі старших вікових груп;
- забезпечення відповідності освітніх програм потребам ринку праці;
- сприяння створенню нових робочих місць і відкриттю нових компаній на проблемних територіях регіону;

- сприяння зменшенню безробіття у сільській місцевості;
- створення сімейних ферм;
- сприяння зайнятості молоді;
- сприяння пошуку роботи через соціальні мережі;
- сприяння розвитку "домашнього" бізнесу;
- сприяння працевлаштуванню інвалідів.

За допомогою даних заходів Тисменицький районний центр зайнятості зможе суттєво зменшити чисельність безробітних громадян в регіоні і сприяти їх ефективному працевлаштуванню на регіональному ринку праці.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. 5-те вид., оновлене. К.: Знання, 2011. 390 с.
2. Волкова О.В. Ринок праці: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 624 с.
3. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. Тернопіль: ТДЕУ, 2006. 373 с.
4. Пельцман Л. Стрессовые состояния у людей, потерявших работу *Психологический журнал*. М. 1992. № 1. С. 34—37.
5. Ruesga-Benito, S. M., González-Laxe, F., & Picatoste, X. (2018). Sustainable development, poverty, and risk of exclusion for young people in the european union: The case of NEETs. *Sustainability (Switzerland)*, 10(12). Retrieved from doi:10.3390/su10124708
6. Закон України "Про зайнятість населення" від 01.02.1991 № 803-ХІІ (зі змінами та доповненнями).
7. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 491 с.
8. Мочерний С.В. Основи економічних знань: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. 472 с.
9. Петюх В.М. Ринок праці та зайнятість: навч. Посібник. К.: КНЕУ, 2002. 288 с.
10. Лібанова Е.М. Ринок праці: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 224 с.
11. Баранник Л.Б. Рівень безробіття як індикатор національної безпеки. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2016. № 4. С.55-63
12. Жигар Н.М. Страхування життя – інструмент вирішення соціальних проблем. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Зб. наук. пр. Випуск 199: В 4 т. Том III. Дніпропетровськ: ДНУ, 2019. С. 534-540.
13. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 252с.

14. Кошелев Г. Пільги в країнах ЄС і система соціального забезпечення у США. *Соціальний захист*. 2019. № 5. С. 41-44.
15. Офіційний сайт Тисменицької районної державної адміністрації та районної ради: URL: <http://www.tsm.if.gov.ua>.(дата звернення 28.10.2022)
16. Статистичний щорічник Івано-Франківської області. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. ІФ: 2020 р.
17. Мілютіна К. Л. Психологія зміни життєвої стратегії особистості: автореф. дис. докт. психол. наук.: 19.00.01. Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. Київ, 2013.
18. Аксенченко К. Б. Соціально-психологічні чинники професійної реадaptaції безробітних в умовах сучасного соціуму: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Сєвєродонецьк, 2018.
19. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації [Текст] : Дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 1996.
20. Шелест І.І. Особливості психічних станів безробітних різних вікових груп. *Психологія праці та управління* :зб. наук. праць V Міжнародної науково-практичної конференції: Част. 1. К. : ІПКДСЗУ, 2009. С. 192-199.
21. Рудюк О. Дослідження особливостей особистісної структури безробітних. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. № 1 (16), 2016. С. 180-187.
22. Карамушка Л.М., Москальов М.В. Психологічні умови підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами в організації : Монографія. К. : «Просвіта», 2013. 200 с.
23. Бурлачук Л.Ф., Королева Д.К. Адаптація опросника для діагностики п'яти факторів личности. *Вопросы психологии*. 2000. № 1. С. 126-133.
24. Корчевна О.В. Активність особистості безробітного: проблеми теоретичного аналізу. *Педагогічний процес: теорія і практика: Збірник наукових праць*. К., 2015. Випуск 3. С. 133-140.

25. Дроздов О. Соціально-економічні наслідки безробіття в Україні та шляхи його подолання. НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України К.: 2005. С. 28.
26. Петрова І. Методологічні проблеми узгодження робочих місць і робочої сили. *Економіка України*. 2019. №7. С 27.
27. Василюшина С.О. Особливості державного регулювання ринку праці молоді. *Економіка та держава*. 2012. №3. С.91-94.
28. Федоренко В.Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи. *Економіка та держава*. 2012. №1. С. 4-5.
29. Макарова М.В. Дистанційна зайнятість в умовах розвитку мережної економіки. *Економіка і держава*. 2016. №1. С.81-84.
30. Ільницький, Я. Вдосконалення роботи центрів зайнятості щодо активізації безробітних до пошуку роботи. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2010. Вип. 15. С. 82-86.
31. Костенко Л.М. Професійна перепідготовка як складова процесу психологічної реабілітації безробітних . *Актуальні проблеми психології*. К., 2017. Т. 7. Вип. 11. С. 144-149.
32. Дяків О. Молодь на ринку праці регіону : проблеми та шляхи їх вирішення / О. Дяків // Міжнародна науково-практична конференція «Праця в ХХІ столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток» *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць*. К.: КНЕУ, 2017. Т.1. С.170.
33. Соціальна робота в Україні: перші кроки. / За ред. В. Полтавця. К.: КМ, 2010. 236 с.
34. Макарова О.В. Соціальні програми в Україні: проблеми реалізації та шляхи реформування. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 1-2. С. 59-66.
35. Мережко І.В. Система соціального захисту в Україні. *Соціально-економічні аспекти розвитку України та її регіонів*. 2013. № 5. С.6.
36. Паспорт Тисменицького району. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. ІФ: 2020 р.
37. Кочура І. Продуктивна зайнятість у контексті забезпечення людського

розвитку і економічного зростання. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 6. С. 19-23.

38. Степанова В.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2018. № 2 (6). С. 108.

39. Мазурок П. Конкурентоспроможність і проблеми зайнятості молоді. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 3.

40.Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. URL: <http://www.dcz.gov.ua>. (дата звернення 20.10.2022)

41. Шевчук О.Є. Сільський зелений туризм як спосіб залучення безробітних до само зайнятості. *Економіка ринку праці та проблеми зайнятості*. 2015. №11. С.4-6.

42. Лех Г.А. Шляхи подолання безробіття. *Науковий вісник НЛТУ України*: зб. наук.-техн. праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2012. №20. С. 305.

43. Махортов Ю.О. Сучасний стан і перспективи розвитку фермерства в Україні. *Вісник аграрної науки*. 2013. № 6. С. 73-76.

44. Разумова И.И. Семейный и надомный бизнес опыт США. *США. Канада. ЭПК*. 2016. №3. С.105-118.

45. Ярошенко В. Працевлаштування інвалідів. *Соціальний захист*. 2019. №11. С.15-19.

46. Програма зайнятості населення Тисменицького району на 2022 р.

БІБЛІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Тема магістерської роботи : Аналіз та оцінка стану безробіття в Тисменицькому районі.

Обсяг пояснювальної записки – 116 стор.

Обсяг графічного матеріалу 11 аркушів:

1. Класифікаційні ознаки видів безробіття.
2. Динаміка основних показників соціально-економічних показників Тисменицького району впродовж 2017-2021 років.
3. Зміна показників зайнятості і безробіття за методикою МОП упродовж 2017-2021 років.
4. Зміна рівнів безробіття в розрізі України, Івано-Франківської області та Тисменицького району за 2017-2021 роки
5. Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за статевою та віковою ознаками в Тисменицькому районі
6. Структура осіб незайнятих трудовою діяльністю за освітнім рівнем та структура тривалості безробіття робочої сили за період 2017-2021 рр. по Тисменицькому районі
7. Чисельність громадян, що скористалися послугами Тисменицького районного центру зайнятості та витрати пов'язані з наданням послуг безробітним громадянам впродовж 2017-2021 років
8. Підготовка та підвищення кваліфікації працівників упродовж 2017-2021 років
9. Результати аналізу соціально-психологічних факторів (за результатами дослідження, 2020 р.)
10. Стратегічні напрямки вирішення проблеми безробіття на ринку праці Тисменицького району
11. Напрямки поліпшення ситуації у сфері зайнятості населення і пом'якшення впливу економічної, соціальної та політичної криз на стан регіонального ринку праці

Дата закінчення роботи : 10 грудня 2022 р.